

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA TALIM
VAZIRLIGI

unicef

har bir bola uchun

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI UCHUN

«ILK QADAM»

DAVLAT O'QUV DASTURI

TOSHKENT 2022

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA TA'LIM
VAZIRLIGI

har bir bola uchun

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI UCHUN
ILK QADAM

DAVLAT O'QUV DASTURI

/TAKOMILLASHTIRILGAN IKKINCHI NASHR/

Dastur mualliflaridan:

Dastur mualliflari Birlashgan Millatlar Tashkilotining O'zbekistondagi Xalqaro bolalar jamg'armasi (UNICEF)ga, xususan, dasturning takomillashtirilgan ikkinchi nashriga o'zgartirish va qo'shimchalar kiritishda qo'llab-quvvatlagan, o'z fikr va tavsiyalarini taqdim qilganlarga samimiy va chuqur minnatdorlik bildiradi.

<i>Mikailova Ulviya</i>	UNICEF xalqaro maslahatchisi
<i>Shankar Dipa</i>	UNICEF ta'lim seksiyasi rahbari
<i>Ismoilova Muazzam</i>	UNICEF maslahatchisi

Mualliflar: *Grosheva I.V., Mirziyoyeva Sh.Sh., Yevstafyeva L.G., Maxmudova D.T., Nabixanova Sh.B., Pak S.V., Nazarova V.A., Isxakova M.R., Abdunazarova N.F.*

Xalqaro ekspert: *Mikailova Ulviya*

Taqrizchilar:

<i>Shin Young Yee</i>	Koreya Respublikasining Toshkent shahridagi Puchon universiteti professori, pedagogika fanlari doktori (PhD)
<i>Sharipova Sh.S.</i>	A.I.Gersen nomidagi Rossiya davlat pedagogika universiteti Toshkent shahar filialining "Ta'lim sifatini nazotar qilish" bo'limi boshlig'i, p.f.f.d (PhD), dotsent.
<i>Mamadaliyeva D.B.</i>	Toshkent viloyati Angren shahar 38-son davlat maktabgacha ta'lim tashkiloti metodisti

Muharrirlar: *Isxakova M.R., Abdunazarova N.F., Maxmudova D.T.*

Mas'uliyatni cheklash

Ushbu hujjatdagi fikrlar va bayonotlar faqat mualliflarga tegishli bo'lib, ular hech qanday tarzda Birlashgan Millatlar Tashkilotining Bolalar jamg'armasi (UNICEF), uning tashkilotlari, boshqaruv kengashi yoki ularning vakili bo'lgan mamlakatlarga tegishli emas.

Dastur maktabgacha ta'lim tashkilotlari direktor va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti Ilmiy kengashining 2021-yil 23-dekabrda 10-sonli bayonnomasi, O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining Muvofiqlashtiruvchi kengashining 2022-yil 4-fevraldagi 1-sonli bayonnomasi bilan tasdiqlangan va nashr qilish uchun tavsiya etilgan.

MUNDARIJA

TUSHUNTIRISH XATI.....	5
1-BOB. UMUMIY QOIDALAR	7
1.1. Davlat o'quv dasturining qo'llanilishi	8
1.2. MTTning maqsad va vazifalari	8
1.3. Pedagogning roli	8
2-BOB. MTT TA'LIM VA TARBIYA JARAYONINING MAQSAD VA TAMOYILLARI.....	11
2.1. MTT ta'lim va tarbiya jarayonining maqsadi.....	12
2.2. MTTda ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish tamoyillari.....	12
2.3. Qo'shimcha ta'lim xizmatlarini tashkil etish	13
2.4. Ta'lim olishda alohida ehtiyojlari bo'lgan bolalar uchun ta'lim va tarbiya jarayoni (inklyuziv ta'lim)	13
2.5. Ota-onalar va mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik	14
2-BOB. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA TA'LIM BERISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV	15
3.1. Maktabgacha yoshdagi (6-7 yosh) bolaning tayanch kompetensiyalari	16
3.2. Bolaning rivojlanish sohalari kompetensiyalari.....	17
3.2.1. "Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi" sohasi kompetensiyalari	18
3.2.2. "Ijtimoiy-hissiy rivojlanish" sohasi kompetensiyalari.....	18
3.2.3. "Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari" sohasi kompetensiyalari.....	18
3.2.4. "Bilish jarayonining rivojlanishi" sohasi kompetensiyalari.....	19
3.2.5. "Ijodiy rivojlanish" sohasi kompetensiyalari	19
4-BOB. TA'LIM VA TARBIYA JARAYONI	21
4.1. Maktabgacha yoshdagi bolaning rivojlanishida o'yinning roli va maktabgacha ta'lim tashkilotining ta'lim va tarbiya jarayonida uning ahamiyati.....	22
4.2. Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida ta'lim va tarbiya jarayonini rejalashtirish ...	23
5-BOB. BOLANING RIVOJLANISH SOHALARI BO'YICHA YUTUQLARI	27
6-BOB. RIVOJLANTIRUVCHI MUHITNI TASHKIL QILISH.....	29
7-BOB. DAVLAT O'QUV DASTURI BO'YICHA KUTILAYOTGAN TA'LIMiy NATIJALAR.....	31
8-BOB. RESURS TA'MINOT	33
GLOSSARIY	35
"ILK QADAM" DAVLAT O'QUV DASTURIGA ILOVALAR.....	37
1-ilova. MTT ta'lim dasturini yaratish bo'yicha tavsiyalar	38
2-ilova. MTT guruhlarining namunaviy kun tartibi	46
Bolalar to'liq kun davomida bo'ladigan guruhning namunaviy kun tartibi.....	46
Maktabgacha ta'lim va tarbiya muqobil shakllarining namunaviy kun tartibi	48

3-ilova.	Namunaviy o'quv reja	49
	Kichik (3 yoshdan 4 yoshgacha) guruhdagi bolalar faoliyati turlarining taxminiy miqdori	49
	O'rta (4 yoshdan 5 yoshgacha) guruhdagi bolalar faoliyati turlarining taxminiy miqdori	50
	Katta (5 yoshdan 6 yoshgacha) guruhdagi bolalar faoliyati turlarining taxminiy miqdori	51
	Maktabga tayyorlov (6 yoshdan 7 yoshgacha) guruhdagi bolalar faoliyati turlarining taxminiy miqdori.....	52
	Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning muqobil shakllari guruhlarida amalga oshiriladigan bolalar faoliyati turlarining taxminiy miqdori	53
4-ilova.	Namunaviy yillik mavzuli reja	54
5-ilova.	Namunaviy haftalik reja	57
6-ilova.	MTTda o'tkazilishi belgilab qo'yilgan bayram tadbirlari ro'yxati.....	59
7-ilova.	Rivojlanish xaritasi	60
	3-4 yoshli bolaning rivojlanish xaritasi	62
	4-5 yoshli bolaning rivojlanish xaritasi	69
	5-6 yoshli bolaning rivojlanish xaritasi	76
	6-7 yoshli bolaning rivojlanish xaritasi	84
8-ilova.	6-7 yoshdagi bolaning maktabga tayyorlik xaritasi.....	91
9-ilova.	Guruhlarda rivojlanish markazlarining taxminiy joylashuvi.....	94
10-ilova.	Guruhlardagi rivojlanish markazlari va rivojlantiruvchi muhit uchun materiallarning namunaviy ro'yxati	96

QISQARTMALAR

BHTK – “Bola huquqlari to'g'risida”gi Konvensiya

Davlat o'quv dasturi – O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi

Davlat talablari – O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablari

MT – maktabgacha ta'lim

MTT – maktabgacha ta'lim tashkiloti

MTV – Maktabgacha ta'lim vazirligi

TF – tasviriy faoliyat

TUSHUNTIRISH XATI

Ushbu hujjat O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablariga muvofiq yaratilgan "Ilk qadam" davlat o'quv dasturining ikkinchi nashri hisoblanadi.

Maktabgacha ta'lim jadal rivojlanayotgan ta'lim sohasi bo'lib, u butun dunyo va mamlakatimizdagi ta'lim sohasi mutaxassislari va tadqiqotchilarining diqqat markazida bo'lib kelmoqda. Hozirgi kunda O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini tubdan isloh qilish ishlari amalga oshirilmoqda. Shu munosabat bilan davlat o'quv dasturiga (2018-yil) o'zgartish va qo'shimchalar kiritish hamda ikkinchi nashrini yaratish zarurati tug'ildi.

Davlat o'quv dasturining birinchi nashrini qayta ko'rib chiqish uchun quyidagi omillar asos bo'ldi:

- 2019-yilda qabul qilingan "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni va unda belgilab berilgan maktabgacha ta'lim va tarbiyaning asosiy tamoyillari, shuningdek, maktabgacha ta'limda davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari;
- dasturning birinchi nashrini qo'llashda orttirilgan tajriba va uning tahlili;
- 2021-yilda respublikamizning barcha hududlarida maktabgacha ta'lim boshqaruv organlari mutaxassislari, MTTning davlat, nodavlat va muqobil shakllari pedagoglari va metodistlari o'rtasida o'tkazilgan manzilli milliy so'rov natijasida aniqlangan fikr va takliflarining inobatga olinganligi;
- maktabgacha ta'lim dasturlarini yaratish bo'yicha o'tgan yillar davomida to'plangan xalqaro tajriba.

Davlat o'quv dasturi – bu bolaning barkamol shaxs sifatida shakllanishiga qaratilgan bo'lib, ta'lim va tarbiya jarayonining maqsadlari, vazifalari, tamoyillari, kutilayotgan natijalari, mazmuni va tashkil etilishini belgilaydigan tayanch hujjat hisoblanadi.

Mazkur hujjat maktabgacha ta'limning muqobil, parsial, moslashtirilgan dasturlarini ishlab chiqish uchun ham asosdir.

Davlat o'quv dasturi ikkinchi nashrining asosiy jihatlari uning muqobilligi, moslashuvchanligi, individual xususiyatlarni hisobga olgan holda har bir bolaning ta'lim ehtiyojlariga qaratilganligidir.

Kiritilgan qo'shimcha va o'zgartirishlar davlat o'quv dasturining quyidagi jihatlarida o'z aksini topdi:

- **ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etish tamoyillari** dasturning shaxsga yo'naltirilganligi, bola shaxsini hurmat qilish va har bir bolaning farovonligini ta'minlash zaruratini ta'kidlash uchun **batafsil ochib berildi va umumlashtirildi**;
- kompetensiyaga yo'naltirilgan o'quv dasturlarini yaratish bo'yicha ilg'or xalqaro tajribani hisobga olgan holda **bolaning tayanch kompetensiyalari ochib berildi va to'ldirildi**;
- bolalar va pedagogning o'zaro hamkorligi yangi formatda, ya'ni "bolaning ovozi"ni eshitish, uning fikrini hurmat qilish, shuningdek, bolalarning o'quv jarayonlarida ishtirok etish imkoniyatlarini rivojlantirish va ko'paytirishga; loyiha faoliyati uchun mavzularni tanlashda bolalar tashabbusi va imkoniyatlarini kengaytirishga; individual tarzda va kichik guruhlarda ishlash uchun rivojlanish markazini tanlashga; kun davomida bolalar bilan o'quv faoliyatini birgalikda rejalashtirish, ta'lim olishni rivojlantiruvchi muloqot orqali birgalikda baholashga asoslangan holda taqdim etildi;

1 O'zbekiston Respublikasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi qonuni. 16-dekabr 2019-yil, ORQ-595-son

- **ota-onalar va mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik yangilangan shaklda taklif etildi**, bunda ota-onalar va pedagoglarning umumiy maqsadi bolaga ta'lim va tarbiya berishdir; pedagog, oila va mahalliy hamjamiyat o'rtasida hamkorlikni yo'lga qo'yish uchun yanada xilma-xil imkoniyatlar taklif etildi;
- **ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish tamoyillari** bolalarning qiziqishlariga ko'ra, mustaqil faoliyatlarini amalga oshirish imkoniyatlarini ta'minlashda ta'lim muhiti imkoniyatlarini kengaytirishga qaratilgan **rivojlantiruvchi muhit** to'g'risidagi ma'lumotlar bilan to'ldirildi;
- dasturning inklyuziv xususiyati MTTning alohida ehtiyojli har bir bolaning alohida ta'lim ehtiyojlari va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'limda qo'shimcha yordam ko'rsatish majburiyatlari bilan mustahkamlandi;
- rivojlanish markazlarida tashkil etilgan bolalarning faoliyati loyiha mavzusi bilan to'ldirildi;
- **namunaviy kun tartibida** ta'lim va tarbiya jarayoniga ajratilgan vaqt o'zgartirildi, bu esa o'z o'rnida bolalarning erkin o'yin faoliyati, bolalarning qiziqishlariga ko'ra mustaqil faoliyatiga, shuningdek, mavzuli loyiha faoliyatiga ko'proq vaqt ajratish imkonini beradi;
- O'zbekiston Respublikasining maktabgacha ta'lim sohasidagi me'yoriy-huquqiy hujjatlariga muvofiq, xalqaro tajribani, shuningdek, boshlang'ich ta'lim bilan uzviylikni ta'minlash maqsadida **o'quv reja** qisman o'zgartirildi;
- bola rivojlanishini kuzatish va baholash jarayonini optimallashtirish uchun **bolaning rivojlanish xaritalari** qisman o'zgartirildi.

Davlat o'quv dasturini tadbiq etishda pedagoglarga yordam tariqasida "Ilk qadam" davlat o'quv dasturiga uslubiy yordam sifatida o'quv-uslubiy qo'llanmalar to'plami taklif etiladi. To'plam MTV mutaxassislari tomonidan BMTning O'zbekistondagi Xalqaro bolalar jamg'armasi (UNICEF) bilan birgalikda ishlab chiqilgan bo'lib, oltita qo'llanmani o'z ichiga oladi: "Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim dasturlarini ishlab chiqish"; "Shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida ta'lim jarayonini rejalashtirish"; "O'yin orqali ta'lim olish"; "Maktabgacha ta'limda ta'lim jarayonini individuallashtirish. Alohida ehtiyojli bolalar inklyuziyasi"; "Oilalar va mahalliy jamoatchilik bilan hamkorlik"; "Kuzatish va baholash".

Loyihaviy mavzuli faoliyatni rejalashtirish va amalga oshirish uchun "Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim va tarbiya jarayonini mavzuli rejalashtirish" qo'llanmasi taklif etiladi.

1-BOB

UMUMIY QOIDALAR

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari uchun davlat o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasining ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablariga muvofiq ishlab chiqilgan me'yoriy-huquqiy hujjat bo'lib, unda maktabgacha ta'lim tashkilotining maqsad va vazifalari, ta'lim va tarbiya jarayonining maqsad va tamoyillari, shuningdek, bolaning keyingi ta'lim bosqichiga o'tishidagi tayanch kompetensiyalari belgilangan.

Davlat o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim davlat standartini amalga oshirish mexanizmi bo'lib xizmat qiladi. Davlat o'quv dasturining asosiy vazifasi kompetensiyaga asoslangan yondashuv asosida bola shaxsini rivojlantirish hisoblanadi.

Davlat o'quv dasturi O'zbekiston Respublikasining quyidagi maktabgacha ta'lim tashkilotlari va muassasalarida qo'llanilishi majburiydir:

- *davlat maktabgacha ta'lim tashkilotlarida;*
- *maktabgacha ta'lim sohasida xizmatlar ko'rsatuvchi nodavlat MTTlarida;*
- *ta'lim va tarbiyaning muqobil shakllarida;*
- *"Mehribonlik" uylari maktabgacha ta'lim guruhlarida;*
- *monitoring va uzluksizlikni ta'minlash maqsadida maktabgacha va boshlang'ich ta'limni nazorat qiluvchi boshqaruv organlarida.*

1.1. DAVLAT O'QUV DASTURINING QO'LLANILISHI

Davlat o'quv dasturi muqobil, parsial, moslashtirilgan o'quv dasturlarini yaratishda majburiy tayanch hujjat hisoblanadi.

MTT Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan tasdiqlangan muqobil, parsial, moslashtirilgan o'quv dasturlarini qo'llash huquqiga ega.

MTT o'quv dasturi mutaxassislar va ota-onalarni jalb qilgan holda, pedagoglar tomonidan tuziladi va amaldagi qonun hujjatlariga muvofiq tasdiqlanadi.

1.2. MTTNING MAQSAD VA VAZIFALARI

MTTning maqsad va vazifalari quyidagilardan iborat:

- bolaning shaxsiy ehtiyojlarini hisobga olgan holda ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yilgan davlat talablari asosida hamda MTT davlat o'quv dasturiga muvofiq uning har tomonlama va barkamol rivojlanishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish;
- maktabgacha yoshdagi bolalarning ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish va amalga oshirish;
- bolalarning ilk rivojlanishi masalalarida oila va mahalliy jamoatchilik o'rtasida o'zaro hamkorlikni tashkil etish va amalga oshirish.

1.3. PEDAGOGNING ROLI

Davlat o'quv dasturini amalga oshiruvchi pedagog bolaning shaxsiga hurmat ko'rsatadi va ta'lim va tarbiya jarayonini dastur tamoyillariga muvofiq tashkil qiladi.

Pedagog fasilitator sifatida bolalarga ta'lim va tarbiya berishda o'z bilimi, ko'nikma va resurslaridan foydalanadi. Pedagog ta'lim va tarbiya jarayonini rejalashtiradi, bolaning har tomonlama rivojlanishiga

va uning salohiyatini ochishga hissa qo'shadigan rivojlantiruvchi muhitni yaratadi. Buning uchun pedagog bolaning rivojlanish xususiyatlarini biladi, uning his-tuyg'ularini tushunadi, har bir bolaning ehtiyojlari va qiziqishlarini aniqlaydi va hisobga oladi.

Pedagog guruhda shunday inklyuziv muhit yaratadiki, unda har bir bola o'zini ardoqli, qobiliyatli va ta'lim jarayoniga jalb qilingandek his qilishi kerak.

Pedagog bolaning mustaqil harakat qilish, natijalarga erishish va yutuqlarni amalga oshirish hamda ulardan zavqlanish qobiliyatini rivojlantirishga hissa qo'shadi. Pedagog, shuningdek, bolalarda zarurat bo'lganida, har bir bola tarbiyachidan yordam va dalda olishi mumkinligiga ishonch hissining paydo bo'lishiga yordam beradi.

Pedagog doimiy ravishda kasbiy kompetentligini takomillashtirish uchun o'z kasbiy faoliyatini hujjatlashtiradi, tahlil qiladi va baholaydi.

Pedagog bolaning, ota-onalarning va mahalliy jamoatchilik vakillarining fikri va tajribasini hurmat qiladi va o'z ishini teng sheriklik asosida quradi.

2-BOB

MTT TA'LIM VA TARBIYA JARAYONINING MAQSAD VA TAMOYILLARI

2.1. MTT TA'LIM VA TARBIYA JARAYONINING MAQSADI

Maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim va tarbiya jarayonining maqsadi bolaning tayanch kompetensiyalari va rivojlanish sohalarining kompetensiyalarini shakllantirish uchun shart-sharoitlarni yaratishdir.

2.2. MTTda TA'LIM VA TARBIYA JARAYONINI TASHKIL ETISH TAMOYILLARI

Tamoyillar O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlaridan kutilayotgan natijalarni, shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglari tomonidan davlat o'quv dasturini amalga oshirishda ta'minlanishi kerak bo'lgan rivojlantiruvchi muhitning xususiyatlarini, maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berish va rivojlantirishdagi yondashuvlarni tavsiflaydi.

MTT ta'lim va tarbiya jarayonining tamoyillari quyidagilardan iborat:

- **Bolalikni o'ziga xos qadriyat ekanligini tan olish.** Bolalik – bu muhim ahamiyatga molik yosh va hayotiy davr. Bolalikning o'ziga xos xususiyati - bu bolalarning ta'lim olish tajribasi natijasida kattalardan ko'ra ko'proq o'rganish va o'zgarish qobiliyatiga ega ekanligidir. Bolalik – bu baxtli bolalik huquqi tan olinadigan, bola rivojlanishining muhim bosqichi.
- **Bolaning huquqi, individualligi va rivojlanish imkoniyatlarini hisobga olish.** Barcha bolalar katta imkoniyat egasi bo'lib dunyoga keladi va har biri tug'ma iste'dodga ega. Har bir bola o'ziga xos individualdir. Barcha bolalar o'z salomatligi va farovonligini himoya qilish, mustahkamlash, shuningdek, sifatli maktabgacha ta'limdan teng foydalanish huquqiga ega.
- Bolalar, shu jumladan, alohida ehtiyojli bolalar ta'lim jarayonining faol ishtirokchisi sifatida tan olinadi va faoliyat turini tanlash, rejalashtirishda ishtirok etish, bilimga bo'lgan tabiiy qiziqishlarini qondirish orqali ularning ta'lim olishi va rivojlanishiga hissa qo'shadi.
- **Har bir bolaning har tomonlama rivojlanishi va farovonligini ta'minlash.** MT - parvarish, ta'lim va tarbiyadagi uyg'un jarayondir; u bolaning barcha rivojlanish sohalarida rivojlanishini ta'minlaydi; bu ta'lim va tarbiya jarayonida **barcha rivojlanish sohalarining o'zaro bog'liqligini**, shuningdek, ta'lim olishning turli xil va har tomonlama imkoniyatlari va har bir rivojlanish sohasi bo'yicha **integratsiyani** ta'minlash zarurligini belgillaydi.
- **Bolaning sog'lig'ini saqlash, mustahkamlash va xavfsiz muhitni ta'minlash.** Bolaning turli ehtiyojlarini, shu jumladan, harakatga bo'lgan ehtiyojini qondirish; faol o'yinlar va kundalik jismoniy mashqlar orqali bolalar o'zlarining his-tuyg'ularini, yirik va mayda motorika ko'nikmalarini rivojlantiradilar; harakatda atrof-olamni o'rganadilar va turli predmetlarni boshqaradilar; o'z tanasining ta'sir va imkoniyatlarini farqlay oladilar, unga g'amxo'rlik qilishni va sog'lom turmush tarzini qabul qilishni boshlaydilar.
- **O'yin orqali ta'lim olish va rivojlantirish.** O'yin maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda muhim yondashuvdir. O'yin quvonch keltiradi va bolalarni rag'batlantiradi, ularga yangi ko'nikma va bilimlarni o'rganishga, o'zini va atrofidagi dunyoni bilishga imkon beradi. MT bolaning o'yin huquqini tan oladi, o'yinning bola uchun muhimligini va uning individual rivojlanishi, ta'lim olishi va farovonligiga ko'maklashishdagi pedagogik imkoniyatlari tan oladi.
- **MTTning oila, mahalla, maktab bilan hamkorligi.** Bolaning farovonligi uning oila a'zolari va yaqinlarning MTT ahamiyatini tushunishiga bog'liq. Ota-onalar va mahalliy hamjamiyat o'quv dasturida ta'lim va tarbiya jarayoniga qatnashishga jalb qilinganda va o'z hissasini qo'shganda bolalar yaxshiroq ta'lim oladilar va rivojlanadilar.

- **Milliy, tarixiy va madaniy an'analar, ma'naviy boyliklarni tan olish va boshqa xalqlar madaniyatiga hurmatda bo'lish.** Bolalarning o'z milliy madaniyati, tili, an'alarini hurmat bilan e'tirof etilganda ular yaxshiroq ta'lim oladilar va rivojlanadilar. Davlat o'quv dasturi milliy va mintaqaviy madaniy xususiyatlarni hisobga olgan holda tuziladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolaning rivojlanishini qo'llab-quvvatlash – bu jamoaviy ish bo'lib, uni amalga oshirishga maktabgacha ta'lim tashkiloti direktori mas'uldir.

Ushbu tamoyillar maktabgacha ta'lim tashkiloti ta'lim va tarbiya jarayonining asosini tashkil etadi, pedagoglarga davlat o'quv dasturini rejalashtirish va amalga oshirishda, har bir bolaga ta'lim berish va rivojlantirish bo'yicha pedagogik va amaliy qarorlar qabul qilishda qo'llanma bo'lib hisoblanadi.

2.3. QO'SHIMCHA TA'LIM XIZMATLARINI TASHKIL ETISH

Qo'shimcha ta'lim xizmatlari MTT tomonidan tashkilot imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda, shuningdek, bolalar, oilalar va mahalliy hamjamiyat manfaatlarini inobatga olgan holda tashkil etiladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida qo'shimcha ta'lim xizmatlarini ko'rsatish O'zbekiston Respublikasining amaldagi me'yoriy-huquqiy hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladi.

Qo'shimcha ta'lim xizmatlari fakultativ hisoblanadi va ularni tashkil qilishda ko'ngillilar (volontyorlar), ota-onalar, mutaxassislar va homiyar ishtirok etishi mumkin.

Qo'shimcha ta'lim xizmatlari asosiy ta'lim faoliyatidan tashqari amalga oshiriladi va MTT o'quv rejasiga kiritilmaydi. Qo'shimcha ta'lim xizmatlarini ko'rsatuvchi pedagoglar, ko'ngillilar, homiyar, mutaxassislar, ota-onalar mavzuli rejani ishlab chiqadilar, bu xizmat ko'rsatishga qarab, davlat o'quv dasturining yillik mavzuli rejasi asosida tuzilishi mumkin.

2.4. TA'LIM OLISHDA ALOHIDA EHTIYOJLARI BO'LGAN BOLALAR UCHUN TA'LIM VA TARBIYA JARAYONI (INKLYUZIV TA'LIM)

Davlat o'quv dasturi har bir bolaning ta'lim, tarbiya, rivojlanish, himoya va faol ishtirok etishdan teng foydalanish huquqlarini tan oladigan inklyuziv o'quv dasturi hisoblanadi.

Davlat o'quv dasturi barcha bolalar, shu jumladan, alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalarning individual xususiyatlari, kuchli tomonlari, qiziqishlari, qobiliyatlari va ehtiyojlarini hisobga olgan holda ta'lim olish, rivojlanish va muloqotda qo'shimcha yordam ko'rsatishga mo'ljallangan.

Maktabgacha ta'lim tashkilotida alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolani ta'lim olishi va rivojlantirishni qo'llab-quvvatlash – bu MTTning direktori, pedagog va mutaxassislari tomonidan tashkil etiladigan jamoaviy ish.

Zarur bo'lganda, maktabgacha ta'lim tashkilotining pedagogik jamoasi va rahbariyati tor mutaxassislarni jalb qilgan holda, bola rivojlanishining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda, bolaning yakka tartibdagi rejasini² yaratadi.

Inklyuziv yo'nalishdagi ta'lim va tarbiya jarayoni davlat o'quv dasturiga muvofiq amalga oshiriladi, uning asosida individual-moslashtirilgan dasturlar ishlab chiqilishi mumkin. Bunday individual inklyuziv dasturda alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan har bir bolaning ta'lim olishi, rivojlanishi, ishtiroki va

² Qo'llanmadagi 1-ildovaga qarang // Maktabgacha ta'limda o'quv jarayonini individuallashtirish. Alohida ehtiyojli bolalar inklyuziyasi//b. 55// Toshkent// 2020 yil

farovonligi uchun barcha mumkin bo'lgan to'siqlarni bartaraf etadigan o'quv muhiti va o'qitish usullarini moslashtirish zarur ³.

2.5. OTA-ONALAR VA MAHALLIY HAMJAMIYAT BILAN HAMKORLIK

Maktabgacha ta'lim tashkilotining ota-onalar bilan hamkorligi maktabgacha ta'lim sifatining muhim tarkibiy qismlaridan biridir. Mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik bolalarning ta'lim olishi, farovonligi va rivojlanishida muhim ahamiyat kasb etadi. MTT ota-onalar ⁴ va mahalliy hamjamiyat ⁵ bilan o'zaro munosabatlarning turli shakllarini amalga oshirishi mumkin:

- bolalar rivojlanishining dolzarb masalalari bo'yicha **ota-onalarning malakalarini** rivojlantirish va takomillashtirish (seminar, ota-onalar klubi, trening, maslahat, konferentsiya, davra suhbat, pedagogik mehmonxonalar va boshqalar);
- muntazam ravishda **muloqot** (kommunikatsiya)ni ta'minlash (ma'lumotlarning maxfiyligini ta'minlagan holda pedagoglarning ota-onalar bilan online va offline uchrashuv va yig'ilishlarni o'tkazishi, elektron xabarlar almashishi, bolaning rivojlanishi haqida ma'lumot berishi va boshqalar);
- ota-onalarni guruh va/yoki maktabgacha ta'lim tashkilotiga **ko'ngillilik** faoliyatiga jalb etish (rivojlantiruvchi muhitni yaratishda ishtirok etish; xavfsiz muhitni ta'minlash; o'yinlar tashkil etish; qo'shimcha xizmatlarni ko'rsatish; ko'rgazmalarni bezash, mashg'ulot, bayram va tadbirlarni tashkil etish va ularda birgalikda qatnashish);
- ota-onalarga **uyda bolaning o'qishni** davom ettirishida (tashkil etishda) ko'maklashish (topshiriqlar haqida ma'lumot berish, resurslar bilan ta'minlash, bolaning rivojlanishi va ta'lim olishini kuzatish, o'quv dasturi doirasida bolalar loyihalarida ishtirok etish va boshqalar);
- maktabgacha ta'lim tashkilotiga oid **qarorlar qabul qilishda** ishtirok etish (kuzatuv kengashi va ota-onalar qo'mitasi bilan ishlash, ularning faoliyati to'g'risida ota-onalarni xabardor qilish, umumiy va guruhlarning ota-onalar yig'ilishlarida qatnashish, maktabgacha ta'lim tashkilotining yangi dasturlarini yaratish va ularni amalga oshirishda ishtirok etish, bolaning qiziqishlariga qarab maktabgacha ta'lim tashkilotida qo'shimcha xizmatlarni tanlash);
- bolalarni tarbiyalash va rivojlantirishda **mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlikni kuchaytirish** (maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini takomillashtirishda mahalliy hamjamiyat resurslaridan foydalanish, hududdagi muzeylar, istirohat bog'lari, hunarmandlar ustaxonalari va boshqa diqqatga sazovor joylarga tashrif buyurish, mahalliy hokimlik yetakchilari bilan uchrashuvlar tashkil etish, ularni guruhlarga va ota-onalar ishtirokidagi tadbirlarga taklif qilish, ochiq eshiklar kuni va bayramlar tashkil etish).

3 "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi bo'yicha uslubiy qo'llanmaga qarang// Maktabgacha ta'lim muassasalarida o'quv jarayonini individuallashtirish. Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan inklyuziyasi//b. 44//Toshkent//2020

4 "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi bo'yicha uslubiy qo'llanmani qarang//Oila va mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik//Birinch nashr//28-bet//Toshkent //2020

5 J. Epstein, et. al., School, Family, and Community Partnerships: Your Handbook for Action, on the internet as a PDF at www.gpo.gov/fdsys/pkg/ERIC-ED467082/pdf/ERIC-ED467082.pdf.

3-BOB

MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARGA TA'LIM BERISHDA KOMPETENSIYAVIY YONDASHUV

Maktabgacha ta'lim bolaning tayanch kompetensiyalarini rivojlantirish uchun asos bo'lib xizmat qiladi. U ta'limning keyingi bosqichlarida, shuningdek, butun hayoti davomida rivojlanib boradi.

Davlat o'quv dasturi kompetensiyaviy yondashuvga asoslangan. Bu maktabgacha ta'lim va tarbiya jarayonida bolalar faoliyatining turli-tuman turlarida shakllanadigan kompetensiyalarni rivojlantirishga qaratilgan.

Kompetensiya – bolaning bilim, ko'nikma, malaka va qadriyatlari majmuidir.

Kompetentli bola o'z bilim, ko'nikma va malakalarini muayyan vaziyatda safarbar qilishi va qo'llashi, o'z maqsadiga erishishi va rivojlanishning har bir bosqichida yoshiga mos keladigan vazifalarni hal qilishi mumkin.

Maktabgacha yoshdagi bolalarga ta'lim berishda kompetensiyaviy yondashuv bolalarning bilish bilan bog'liq bo'lgan ehtiyojlari, muammolar va imkoniyatlarga samarali javob berish qobiliyatini shakllantirish, axloqiy me'yorlar va qadriyatlarni rivojlantirish, boshqa insonlar bilan muloqot qilish, shaxsiy ("Men" konsepsiyasi) ni shakllantirishni o'z ichiga oladi.

3.1. MAKTABGACHA YOSHDAGI (6-7 YOSH) BOLANING TAYANCH KOMPETENSIYALARI

- **Kommunikativ**
- **Ijtimoiy**
- **Shaxsiy ("Men" konsepsiyasini qurish)**
- **Bilish**

Kommunikativ kompetensiya – atrofdagi odamlar bilan o'zaro munosabatlarning konstruktiv usullari va vositalariga ega bo'lishni taqozo qiladi; muloqot qilish va yuzaga kelgan o'yin, bilish, maishiy va ijodiy vazifalarni muvaffaqiyatli hal qilish qobiliyati.

Bu kompetensiyaga nutqni rivojlanish ham kiradi. Nutq bolaning kognitiv va ijtimoiy rivojlanishi hamda dunyoni bilishi uchun zarur vositadir. Mazmunga boy va rag'batlantiruvchi ta'lim muhitida bolalar og'zaki va yozma muloqot ko'nikmalarini rivojlantiradilar, bu ularga o'zlariga ishonishga, boshqalar bilan munosabatlarni o'rnatishga, dunyo haqidagi tushunchalarini shakllantirishga, mashg'ulotlarda ishtirok etishga va loyiha ishlarini jamoa bo'lib bajarishga yordam beradi. Bolalar kattalar va boshqa bolalar tomonidan tushunilishlari uchun o'zlarini namoyon etishlari mumkin. Ular aytilganlarni tushunish uchun tinglaydilar va kuzatadilar; savol va topshiriqlarni eshitadilar va shunga mos javob berishadi. Ular nutqni, ayniqsa o'qish va yozishni o'z ichiga olgan mashg'ulotlarga ijobiy qarashadi. Ular nutqning turli shakl va funktsiyalarini biladilar, ulardan foydalanadilar va kerak bo'lganda ularni turli xil muloqot holatlarida moslashtiradilar.

Bu kompetensiya, shuningdek, axborot olish uchun turli xil aloqa vositalari va kanallardan mustaqil foydalanish qobiliyatini o'z ichiga oladi; ta'lim olishi va rivojlanishida foydalanish uchun kerakli ma'lumotlarni qidirish, tahlil qilish va tanlash, ularni tartibga solish, o'zgartirish, saqlash qobiliyatini mustahkamlaydi.

Ijtimoiy kompetensiya – bu bolaning belgilangan tartib va odob-ahloq qoidalariga rioya qilgan holda tengdoshlari va kattalar bilan birgalikda ishlash qobiliyati. Bolalar boshqalarni hurmat qilishni va ularning aytganlarini hisobga olishni o'rganadilar. Guruhlarda samarali ishlash uchun zarur bo'lgan xulq-atvor qoidalariga amal qiladilar. Muammoli vaziyatlarda ular yoshi va individual rivojlanish xususiyatlariga mos ravishda ularni hal qilish harakatlarini amalga oshiradilar. Ular tobora ko'proq o'zlarini guruhning

bir qismi sifatida ko'radilar va o'z huquq hamda majburiyatlari borligini tushunadilar. Ular individual farqlarga ochiq. Bolalar boshqalar bilan uyg'unlikda yashashlari mumkin. Ular turli insonlar bilan muloqot qilishadi va atrofdagilarning madaniy jihatdan xilma-xilligini tan oladilar, ularga yordam beradilar va qo'llab-quvvatlay oladilar.

Shaxsiy kompetensiya ("Men" konsepsiyasini yaratish). Shaxsiy kompetensiyani rivojlantirish orqali bola maktabgacha yoshda shakllanadigan va butun hayoti davomida takomillashib boradigan bir qator xususiyatlarni namoyish etadi. Bu kompetensiya bolaning o'z-o'ziga g'amxo'rlik qilish uchun mas'uliyatni o'z zimmasiga olish qobiliyatini hamda kundalik hayotini boshqarish va barqaror sog'lom turmush tarzini amalda qo'llash mahoratini o'z ichiga oladi.

Bolalar hayotdagi o'z o'rnini biladilar, o'zlarining, shuningdek, boshqalarning farovonligi haqida g'amxo'rlik qilishga o'rganadilar. Bola mustaqil va u o'ziga ishonadi. O'zining kuchli va zaif tomonlarini biladi, ularni bartaraf etish ustida ishlay boshlaydi. U o'zining boshqalardan farqli tomonlarini tushunadi. O'z g'oyalarini ilgari suradi va targ'ib qila oladi; o'zi uchun qaror qabul qilishni o'rganadi. U qanday tanlashni biladi, o'z oldiga maqsadlar qo'yadi. O'z harakatlari uchun tashabbus va mas'uliyatni namoyon qiladi. O'zining yaxshi ko'rgan narsasi, qiziqishlari, his-tuyg'ulari bilan o'rtoqlashadi. O'sib borayotgan jismoniy, kognitiv, hissiy va ijtimoiy ehtiyojlarini qondiradi. O'z ehtiyojlarini bildiradi va ularni qondirishni biladi, o'zini boshqara oladi; sog'lom turmush tarzi qoidalariga, madaniy-gigiyenik tartib qoidalarga rioya qiladi, jismoniy tarbiya bilan shug'ullanadi, o'z salomatligi uchun mas'uliyatni namoyon qiladi.

Bilish kompetensiyasi bilim olish, o'qish va o'rganish; mustaqil ravishda izlanish, tahlil qilish va atrof-olamni tushunish uchun kerakli ma'lumotlarni tanlash qobiliyatini o'z ichiga oladi. Harakat va o'zaro munosabatlar orqali bolalar bilim olish va o'rganish strategiyalarini ishlab chiqadilar. Ular atrof-olamdagi yangi ob'yektlarni o'rganadilar va kashf etadilar. Boshqalar bilan o'yin va o'zaro muloqot jarayonida ular kuzatadilar va tajriba o'tkazadilar. Ular muammolarni tushunish va hal qilish uchun yangi imkoniyatlar topadilar. Ular o'zlarining kashfiyotlari bilan o'rtoqlashadilar va asta-sekin mustaqil, o'z-o'zini boshqaradigan, tahlil qila oladigan va ijodkor shaxsga aylanadilar.

Bolalar muammoni hal qilishga e'tibor qaratishlari, muammolarni hal qilish strategiyalarini ishlab chiqishlari va atrofdagi dunyoni tushunish va tushuntirish uchun maqsadlar qo'yishda kognitiv qobiliyatlarini ishga solishlari mumkin. Bolalar o'rganishga bo'lgan qiziqishlarini davom ettirishlari, o'rganishdan zavqlanishlari va o'rganganlarini baham ko'rishlari, kashfiyotlarini boshqalar bilan bo'lishishlari mumkin.

3.2. BOLANING RIVOJLANISH SOHALARI KOMPETENSIYALARI

Rivojlanish sohalari bo'yicha kompetensiyalarni o'zaro bog'liq holda takomillashtirish bolaning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash, shuningdek, uning maktab ta'limi bo'lgan keyingi bosqichiga muammosiz o'tishi va unga tayyor bo'lishi, boshlang'ich ta'limda kompetensiyalarni shakllantirishi uchun zarurdir.

Bolaning kompetensiyalari bola rivojining quyidagi sohalarida belgilanadi:

- ***jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi***
- ***ijtimoiy-hissiy rivojlanish***
- ***nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari***
- ***bilish jarayonining rivojlanishi***
- ***ijodiy rivojlanish.***

3.2.1. *"Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi"* sohasi kompetensiyalari

"Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi" sohasidagi ta'lim va tarbiya jarayoni yakunida 6-7 yoshli bola:

- o'z imkoniyatlari va yoshi bilan bog'liq jismoniy rivojlanish me'yorlariga mos ravishda jismoniy faollik ko'rsatadi;
- turli xil faol harakat turlarini uyg'un holda va maqsadli bajarishni biladi;
- turli hayotiy va o'quv vaziyatlarida mayda motorika ko'nikmalaridan foydalanadi;
- o'z harakatlarini hissiyot va sezgi organlari yordamida boshqaradi;
- shaxsiy gigiena malakalarini namoyon etadi;
- sog'lom turmush tarzi va ovqatlanish asoslarini biladi;
- xavfsiz hayot faoliyati asoslari qoidalariga rioya qiladi.

3.2.2. *"Ijtimoiy-hissiy rivojlanish"* sohasi kompetensiyalari

"Ijtimoiy-hissiy rivojlanish" sohasidagi ta'lim va tarbiya jarayoni yakunida 6-7 yoshli bola:

- o'z 'Men'i va boshqa insonlarning hayotiy faoliyat muhitidagi roli to'g'risida tasavvurga ega bo'ladi;
- o'z hissiyotlarini boshqaradi va ularni vaziyatga mos ravishda ifodalaydi;
- o'zgalarning hissiyotlarini farqlaydi va ularga mos ravishda javob beradi;
- kattalar va tengdoshlar bilan vaziyatga mos ravishda muloqot qiladi;
- murakkab vaziyatlardan chiqishning amaliy yo'llarini topadi.

3.2.3. *"Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari"* sohasi kompetensiyalari

"Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari" sohasidagi ta'lim va tarbiya jarayoni yakunida 6-7 yoshli bola:

- ona tilini eshitadi va tushunadi;
- ona tilida to'g'ri talaffuz, mos grammatik shakllar va turli gap tuzilmalaridan foydalanadi;
- chet tilini o'rganishga qiziqish bildiradi;
- chet tili bo'yicha dastlabki bilimlarini namoyish etadi;
- badiiy adabiyotga qiziqish bildiradi;
- so'zning lug'aviy ma'nosi, bo'g'inli va fonetik tuzilishi to'g'risida tasavvurga tushunchaga ega bo'ladi;
- gapning turli ma'no shakllarini mustaqil ravishda tuzadi va so'zlab bera oladi;
- ona tilida yozishning dastlabki malakalari va vositalaridan foydalanishni biladi.

3.2.4. *"Bilish jarayonining rivojlanishi"* sohasi kompetensiyalari

"Bilish jarayonining rivojlanishi" sohasidagi ta'lim va tarbiya jarayoni yakunida 6-7 yoshli bola:

- bilim olishga katta qiziqish bildiradi;
- o'quv va hayotiy faoliyat uchun axborotni mustaqil topadi va qo'llaydi;
- predmetlar, voqea-hodisalar va holatlar o'rtasidagi bog'liqlikni tushunadi va ularni yaxlit bir butunlik sifatida idrok qiladi;
- raqamlar, sanashni biladi va ularni hayotda qo'llaydi;
- makon, shakl va vaqtga mos ravishda ish tutadi;
- elementar matematika hisoblarini amalga oshiradi;
- atrof-muhitni asrab-avaylash munosabatini namoyon etadi.

3.2.5. *"Ijodiy rivojlanish"* sohasi kompetensiyalari

"Ijodiy rivojlanish" sohasidagi ta'lim va tarbiya jarayoni yakuniga 6-7 yoshli bola:

- san'at va madaniyatga qiziqishni namoyon qiladi;
- milliy an'analarni qadrlaydi va ularni kundalik hayotining bir qismi sifatida idrok etadi;
- san'atning muayyan turini afzal ko'rishini mustaqil ravishda ifodalaydi;
- olingan bilim va ko'nikmalardan turli hayotiy vaziyatlarda o'z ijodiy rejalarini tuzish va tatbiq qilish uchun foydalanadi;
- insonning dunyoni o'zgartirishdagi yaratuvchanlik rolini tushunadi.

4-BOB

TA'LIM VA TARBIYA JARAYONI

Ta'lim va tarbiya jarayoni davlat talablari va davlat o'quv dasturi asosida amalga oshiriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim tili va chet tillaridan foydalanish tartibi O'zbekiston Respublikasining "Davlat tili to'g'risida"⁶ gi qonuni bilan tartibga solinadi. Maktabgacha ta'lim tashkiloti ta'lim va tarbiya jarayonini o'quv yili bo'yicha tashkil qiladi. O'quv yili 2-sentabrda boshlanadi va 31-maygacha davom etadi.

1-iyundan 31-avgustgacha MTTda yozgi sog'lomlashtirish davri tashkil etiladi.

4.1. MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLANING RIVOJLANISHIDA O'YINNING ROLI VA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTINING TA'LIM VA TARBIYA JARAYONIDA UNING AHAMIYATI

Davlat o'quv dasturida bolaning o'yin o'ynash huquqi tan olinadi, o'yinning bola uchun ahamiyati, uning pedagogik imkoniyatlari ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etishda inobatga olinadi.

O'yin maktabgacha yoshda yetakchi faoliyatdir. O'yin orqali ta'lim olish bolalarni ta'lim olishi va rivojlanishining yondashuvlaridan biridir. O'yin – bu bolani o'zini va atrofidagi dunyoni o'rganishga undashning tabiiy usuli. O'yin bolaning shaxsiyati, uning bilish, ijtimoiy-hissiy, ijodiy va jismoniy jihatlarini rivojlantiradi. O'yinda bolalarning tengdoshlari va pedagogi bilan o'zaro munosabati nutq va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam beradi, uning motorikasi takomillashib boradi.

O'yin boshqa bolalar bilan hamkorlikda ta'lim olish imkoniyatini yaratadi, ularga tavakkal qilish, xato qilish va qiyinchiliklarni yengish imkonini beradi. Va, eng muhimi, o'yin ta'lim olishni quvonchli qiladi, bolalarning tasavvurini va ijodkorligini rivojlantiradi. O'yin har xil bo'lishi mumkin – bolaning yoki bolalar guruhining tashabbusi bilan to'raligicha erkin, pedagogning minimal yoki to'liq ishtirokisiz - pedagog tomonidan tashkil etilgan va uning ko'rsatmalari yordamida amalga oshiriladi. Erkin o'yinning ahamiyatini tushunish va e'tirof etish bilan birga, uyushgan o'yinda pedagogning hal qiluvchi rolini ham tan olish kerak.

Ta'lim va tarbiya jarayoni o'yin o'ynash imkoniyatini ta'minlashi kerak, rivojlantiruvchi muhit esa o'yin o'ynash imkoniyatiga hissa qo'shishi kerak. O'yin uchun sharoit yaratish, ya'ni bolalarni yetarli vaqt, joy, qo'llab-quvvatlovchi resurslar va o'yinchoqlar bilan ta'minlash juda muhimdir.

Maktabgacha yoshdagi bolalar bilan ishlaydigan pedagoglar bolalar o'yiniga yordam berishlari muhimdir.

Bolalar o'yinini tashkil etishda pedagogning o'rni quyidagilar bilan ifodalanadi:

- **bolalar o'yinlari uchun sharoit yaratish (vaqt, joy, resurslar).** Pedagog o'yin maydonchasini tayyorlaydi, bolaning yoshi, qiziqishlari, qobiliyati va madaniyatiga mos keladigan rag'batlantiruvchi o'yin resurslari bilan ta'minlaydi. Pedagog xavfsizlik talablariga rioya qilgan holda xona ichida va tashqarisida ham o'yin uchun imkoniyatlar yaratadi;
- **bolalar o'yinini rivojlantirish.** Pedagog bolalarga o'yin orqali o'rganish va rivojlanishlari uchun imkoniyatlar yaratadi. Pedagog bolalarga o'yin holatiga kirishga va/yoki o'ynashni davom ettirishga yordam beradigan ko'nikmalarni shakllantiradi. U bolalarning individual

6 O'zbekiston Respublikasining «Davlat tili to'g'risida»gi Qonuni 167-son - I, 21. 12. 1995 yil Uzbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Axborotnomasi, 1995 yil, 12-son, m. 257; O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari to'plami, 2004 yil, 51-son, m. 514; 2010 yil, 37-son, m. 313; 2011 yil, 41-son, m. 449; 2017 yil, 37-son, m. 978; Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 04.12.2020 y., 03/20/653/1592) <https://www.lex.uz/acts/121433>

- xususiyatlari, ularning qiziqishlari, qobiliyatlari va rivojlanish ehtiyojlarini kuzatish asosida o'yinni rejalashtiradi;
- **bolalarning o'yinda o'zaro munosabatda bo'lishiga yordam berish.**
Bolalarni o'yinda kuzatish pedagogga bolaning boshqa bolalar bilan qanday o'ynashini, bola o'yinda qanday ko'nikma va malakalarni namoyon etishini, o'yin orqali qanday ko'nikmalarni rivojlantirish kerakligini anglashga yordam beradi. Pedagog o'yinga qo'shilib, bolaning ta'lim olishini, uning tasvirlash, tushuntirish, asoslashi, tegishli tilni qo'llash qobiliyatini, shuningdek, ijobiy xulq-atvor ko'nikmalarini shakllantirishga ko'maklashadi;
- **bolalarga o'zlarini va qobiliyatlarini namoyish qilish imkoniyatini berish.**
Pedagog rejalashtirishda bolaning o'z g'oyasi asosida yoki uning tashabbusi bilan o'ynash uchun yetarli vaqt ajratadi, bunda bolalar shoshmasdan va kattalar tomonidan to'xtatilishidan qo'rqmasdan o'ynashlari mumkin. Bolalarga erkin o'yin uchun vaqt va kattalarning faol aralashuvisiz o'zlarini va qobiliyatlarini ifoda etish imkoniyati beriladi.

4.2. SHAXSGA YO'NALTIRILGAN YONDASHUV ASOSIDA TA'LIM VA TARBIYA JARAYONINI REJALASHTIRISH

Rejalashtirish davlat o'quv dasturini amalga oshirish va har bir bolada tayanch kompetensiyalarni shakllantirishni ta'minlashning muhim qismidir. Ta'lim va tarbiya jarayoni o'quv rejasiga muvofiq amalga oshiriladi. Rejalashtirish – o'quv dasturini yaratish va qo'llash jarayonining muhim qismi. O'quv rejasi - bu pedagoglarga bolaning sog'lig'i va xavfsizligini ta'minlagan holda, davlat talablariga erishish, rivojlanishning asosiy va barcha sohalaridagi bolaning vakolatlarini ta'minlashga qaratilgan ta'lim faoliyatini amalga oshirishga imkon beradigan tashkillashtirilgan va tuzilgan hujjatdir.

O'quv rejasini tuzishda bolaning yoshi va individual rivojlanish xususiyatlarini e'tiborga olish kerak.

O'quv rejasi guruhning taxminiy kun tartibiga muvofiq har xil turdagi ta'lim va tarbiya jarayonining xilma-xil va oqilona almashinuvini ta'minlashga qaratilgan bo'lib⁷, unda pedagog tomonidan bolalarning tanlovi va manfaatlarini hisobga olgan holda kundalik mashg'ulotlar, bolalar o'yinlari, mavzuli loyiha faoliyati, bo'sh vaqt va boshqa turdagi o'quv mashg'ulotlari rejalashtirilgan.

Kun tartibi ish maromini belgilashi va bolaga bir faoliyatdan ikkinchisiga muammosiz o'tishga yordam berishi kerak. Kun tartibini tuzishda muqobil shaklli guruhlar ishini tashkil qilishda kunduzgi uyqu hisobga olinmaydi, dam olish vaqti, sayr vaqti hisobga olinadi.

O'quv rejasi turli xil ta'lim va tarbiya jarayoni shakllarini o'z ichiga olishi kerak. O'quv rejasini shakllantirishda o'yin maktabgacha ta'lim tashkilotida bolalar faoliyatining asosiy va yetakchi turi ekanligini hisobga olish kerak⁸.

Ta'lim va tarbiya jarayoni bolaning hayoti va uning atrof-muhitidan kelib chiqadigan yagona mavzular majmuiga birlashtirilgan va shuning uchun o'quv dasturi⁹ aynan shu bir xil mavzular majmui doirasida rivojlanish markazlarida ta'lim va tarbiya jarayonining integratsiyasini ta'minlashi kerak.

7 "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi// 2-ilova// Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning muqobil shakllari, bolalar to'liq kun mobaynida bo'ladigan guruhning namunaviy kun tartibi.

8 "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturi bo'yicha uslubiy qo'llanmasini qarang// O'yin orqali o'rganish//birinchi nashr//11-bet, Toshkent//2020

9 "Ilk qadam" davlat o'quv dasturiga 3-ilova// Namunali o'quv dasturi"

Ta'lim va tarbiya jarayonini rejalashtirish ta'lim sharoitlariga qarab o'zaro bog'liqlik, xilma-xillik va moslashuvchanlik asosida amalga oshiriladi. Shu bilan birga, yil fasllari va ob-havo sharoitlarini ham hisobga olish kerak.

O'quv rejasini shakllantirishda mintaqaning tabiiy-geografik va madaniy-tarixiy o'ziga xosligini hisobga olish kerak. Ta'lim va tarbiya jarayonini rejalashtirishda maktabgacha ta'lim tashkilotining o'quv rejasida hududning xususiyatlarini hisobga olgan holda 20 foizgacha bo'lgan hududiy komponent va davlat o'quv dasturida nazarda tutilgan majburiy komponentning 80 foizi ko'zda tutilgan¹⁰.

Mavzuli reja mavzu, maqsad, mazmun va tadbirlarni o'z ichiga oladi. Faoliyatni tanlashda ta'lim va tarbiya jarayonining umumiy maqsadlari bilan birga rivojlanish sohalari maqsadlari, mazmun va faoliyatining integratsiyasi ham hisobga olinadi.

Ta'lim va tarbiya jarayonini rejalashtirish davlat talablarini, shuningdek, davlat o'quv dasturini amalga oshirishga yordam beradigan qisqa muddatli (haftalik) va uzoq muddatli (yillik) rejalarni yaratishni o'z ichiga oladi.

Mavzuli reja yozma shaklda bo'lishi kerak.

Yillik mavzuli reja

Yillik mavzuli rejada oy mavzulari, har bir yosh yoki yosh guruhi uchun hafta mavzulari aks ettirilgan. MTT mintaqaning xususiyatlari va boshqa jihatlarni hisobga olgan holda o'z yillik mavzuli rejasini ishlab chiqish huquqiga ega. Maktabgacha ta'lim tashkilotining yillik mavzuli rejasini ishlab chiqishda O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi tomonidan ishlab chiqilgan "Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim jarayonini mavzuli rejalashtirish" (2018) tavsiyalariga tayanish tavsiya etiladi. Maktabgacha ta'lim tashkilotining yillik mavzuli rejasi¹¹ maktabgacha ta'lim tashkilotining pedagogik kengashi tomonidan tasdiqlanadi.

Haftalik reja

Haftalik reja yillik mavzuli reja asosida tuziladi va hafta mavzulari hamda hafta davomida ushbu mavzu bo'yicha o'tkaziladigan tadbirlarni o'z ichiga oladi.

Haftalik reja¹² barcha rivojlanish sohalari maqsadlarini belgilashga qaratilgan bo'lib, tegishli rivojlanish markazlarini tayyorlash, haftalik mavzuga muvofiq bolalar faoliyati turlarini rejalashtirish imkonini beradi. Hafta mavzusi guruhdagi barcha rivojlanish markazlarida o'tkazilishi kerak. Haftalik rejaga ko'ra guruhda ham, sayrda ham har xil turdagi o'yinlar rejalashtiriladi. Bolalarning o'yin faoliyati ularning xohishiga ko'ra¹³ amalga oshiriladi.

Bolalar bilan ishlashning mazmuni va ketma-ketligi faoliyat turi (faol faoliyat/passiv faoliyat; individual faoliyat/kichik guruhda/katta guruhda; pedagog rahbarligida o'tkaziladigan faoliyat/ bolaning tashabbusi va tanlovi bo'yicha amalga oshirilgan faoliyat) va uni o'tkazish joyini (xona ichidagi faoliyat / ochiq havoda faoliyat) hisobga olgan holda rejalashtirilishi kerak

10 "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi bo'yicha uslubiy qo'llanmasini qarang//Maktabgacha ta'lim tashkiloti uchun dasturlarni ishlab chiqish//birinchi nashr//35-bet, Toshkent//2020

11 "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturiga 4-ilova//Namunaviy yillik mavzuviy reja//

12 "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturiga 5-ilova//Namunaviy haftalik reja//

13 "Ilk qadam" davlat o'quv dasturi bo'yicha uslubiy qo'llanmasini qarang//O'yin orqali o'rganish//birinchi nashr//27-bet// Toshkent// 2020

Haftalik ish reja xilma-xil va moslashuvchan, ya'ni, ob-havoning o'zgarishi va bolaning qiziqishini hisobga olgan holda, rejalashtirilgan faoliyat boshqasiga almashtirilishi yoki bolaning mashg'ulot vaqti moslashtirilishi mumkin. Misol uchun, agar pedagog bahorgi gulzorga tashrif buyurishni rejalashtirsa, lekin ob-havo juda yomg'irli bo'lsa, unda bu mashg'ulotni xonada o'tkazilish mumkin bo'lgan boshqasiga almashtirishi mumkin.

Haftalik reja - bu pedagogning ish jurnali bo'lib, unda ta'lim va tarbiya jarayonining kunlik rejasi aks ettiriladi. Mashg'ulot ishlanmalari kunlik rejaga ilova qilinishi mumkin. Ishlanmalar pedagogning xohishiga binoan, ijodkorlik va xilma-xillikdan foydalangan holda ishlab chiqiladi.

5-BOB

BOLANING RIVOJLANISH SOHALARI BO‘YICHA YUTUQLARI

Maktabgacha ta'lim tashkilotida bolaning ta'lim olishi va rivojlanishini baholash kuzatishlar yordamida amalga oshiriladi. Pedagog bolalar hayotini muntazam va tizimli ravishda kuzatib boradi.

Bolaning rivojlanishini kuzatish – pedagog faoliyatidagi muhim mas'uliyatli ish. Kuzatishlarning maqsadi ta'lim va tarbiya jarayonida bolaning turli bilim va ko'nikmalardan qanday foydalanishi haqida ma'lumot to'plashdir. Bolalarni turli joy, vaqt va sharoitlarda kuzatib, pedagog ularning qiziqishlari, kuchli tomonlari va ehtiyojlari haqida to'liq tasavvurga ega bo'ladi.

Pedagogik kuzatishlar natijasida olingan ma'lumotlar asosida ta'lim va tarbiya jarayoni rejalashtiriladi va takomillashtiriladi.

Kuzatish natijalarini hujjatlashtirish pedagogga ularni saqlash, vaqt o'tishi bilan sodir bo'lgan o'zgarishlarni kuzatish va bolaning ota-onalari, shuningdek, ushbu maktabgacha ta'lim tashkiloti mutaxassislari bilan bolalarning rivojlanishi va ta'lim olish xususiyatlari haqida ma'lumot almashish imkonini beradi. Bolaning rivojlanishi va ta'lim olishidagi yutuqlarini kuzatish va baholash natijalarini hujjatlashtirish uchun rivojlanish xaritalaridan foydalaniladi.

Rivojlanish xaritasi kuzatuvlarni hujjatlashtirish shakli sifatida bolaning turli sohalardagi rivojlanish darajasi to'g'risida muntazam ravishda ma'lumot to'plash jarayonini o'z ichiga oladi.

Rivojlanish xaritasi davlat talablari asosida bolaning rivojlanish sohalari, kichik sohalari va kutilgan natijalarga tayanadi.

Bolaning rivojlanish xaritasi har bir yosh guruhi (3-4, 4-5, 5-6, 6-7) uchun alohida yuritiladi va har bir bola ¹⁴ uchun bir yilda uch marta: o'quv yilining boshida, o'rtasida va oxirida to'ldiriladi.

Maktabgacha ta'lim tashkilotidan chiqishda **6-7 yoshli** ¹⁵ **bolaning maktabga tayyorligi xaritasi** (faqat MTT bitiruvchilari uchun) to'ldiriladi.

14 "Ilk qadam" davlat o'quv dasturiga 7-ilova// "Bolaning rivojlanish xaritasi"

15 "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturiga 8-ilova// "«6-7 yoshdagi bolaning maktabga tayyorlik xaritasi»"

6-BOB

RIVOJLANTIRUVCHI MUHITNI TASHKIL QILISH

Maktabgacha ta'lim tashkilotida rivojlantiruvchi muhitni tashkil etishda bolalarning yoshi, individual xususiyatlari va ehtiyojlarini, shuningdek, mintaqaning madaniy va tarixiy xususiyatlarini hisobga olish muhim ahamiyat kasb etadi.

Rivojlantiruvchi muhit mazmuniga quyidagi talablar qo'yiladi:

- **mazmunan boy** – davlat o'quv dasturining mazmuniga mos kelishi, materiallar, jihozlar va xona va bino tashqarisidagi inventarlarning xilma-xilligi;
- **o'zgartuvchan** – ta'lim va tarbiya jarayoni vaziyatiga, shuningdek, bolalarning qiziqishlari va imkoniyatlarining o'zgarishiga qarab rivojlantiruvchi muhitda o'zgarishlar bo'lish imkoniyatini nazarda tutadi;
- **polifunksional** – rivojlantiruvchi muhitning turli tarkibiy qismlaridan xilma-xil foydalanish imkoniyati;
- **muqobil** – guruhda turli joylar, rivojlanish markazlari, shuningdek, bolalarning erkin tanlovini ta'minlaydigan turli xil materiallar, o'yinlar, o'yinchoqlar va jihozlarning mavjudligi; o'yin materialining muntazam ravishda o'zgartirilishi, bolalarning o'yin, harakat, bilish va tadqiqot faoliyatini rag'batlantiradigan yangi buyum va ashyolarning paydo bo'lishi;
- **hammabop** – tarbiyalanuvchilar, shu jumladan, alohida ta'lim olish ehtiyojiga ega bo'lgan bolalar uchun ta'lim va tarbiya jarayonida foydalaniladigan barcha faoliyat turlarini ta'minlaydigan o'yinchoqlar, qo'llanmalar, resurslar bilan ta'minlanganligi;
- **xavfsiz** – barcha elementlarni ulardan foydalanishning ishonchligi va xavfsizligini ta'minlash talablariga muvofiqligini nazarda tutadi;
- **oqilona** – davlat o'quv dasturi va davlat talablariga muvofiq zamonaviy rivojlantiruvchi muhitni yaratish, shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotining turli ta'lim dasturlarini amalga oshirishni ta'minlash uchun barcha imkoniyatlardan foydalanish; inklyuziv ta'lim tashkil etilgan taqdirda, zarur shart-sharoitlarni ta'minlash;
- **mahalliy sharoitga moslashtirilgan** – madaniy va tarixiy qadriyatlarga, milliy va mintaqaviy an'analar, tabiatga, iqlimga bog'liq xususiyatlar, hududdagi sanoat rivojlanishining o'ziga xos xususiyatlariga mos bo'lishi;
- **shaxga yo'naltirilgan** – pedagog har bir bolaning o'z qiziqishiga ko'ra shug'ullanishini ta'minlashi kerak (bolalar guruh muhitida osongina harakat qilishadi, qayerda nima joylashganini biladilar, o'yinchoqlar va barcha resurslardan erkin foydalana oladilar).

Rivojlantiruvchi muhitning mazmuni maktabgacha ta'lim tashkilotining sharoitlari va imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda kamida 5ta rivojlanish markazlarini¹⁶ tashkil etishni ta'minlashi kerak.

¹⁶ "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturiga 9-ilova// "Guruhlarda rivojlanish markazlarining taxminiy joylashuvi"

7-BOB

DAVLAT O'QUV DASTURI BO'YICHA KUTILAYOTGAN TA'LIMIY NATIJALAR

Davlat o'quv dasturini o'zlashtirishdan kutilayotgan ta'limiy natija maktabgacha ta'lim tashkilotini bitiruvchi bolaning tayanch kompetensiyalari (kommunikativ, ijtimoiy, shaxsiy, bilish)ning shakllanganligi hisoblanadi.

Ta'lim va tarbiya jarayonida pedagog kuzatishlar yordamida har bir bolaning rivojlanishini davlat talablarida qayd qilingan rivojlanish sohalari va kichik sohalari bo'yicha barcha yosh guruhida bolaning mumkin bo'lgan yutuqlarining ijtimoiy-me'yoriy yosh xususiyatlarini kuzatib boradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishining individual xususiyatlari maktabgacha yoshdagi bolaning davlat talablariga to'liq mos keladigan ta'lim yutuqlariga qo'yiladigan talablarni cheklaydi va ta'lim dasturini o'zlashtirishda **kutilayotgan natijalar** shaklida aniqlash zarurligini belgilaydi.

Davlat talablariga muvofiq kutilayotgan natijalar:

- to'g'ridan-to'g'ri baholanmaydi, ya'ni bolalarning haqiqiy yutuqlarini davlat talablari bilan **rasmiy taqqoslashga** yo'l qo'yilmaydi (bunda bolalarning sinovdan o'tishlariga yo'l qo'yilmaydi);
- pedagog kadrlarni attestatsiyadan o'tkazish, davlat o'quv dasturini o'zlashtirish sifatini baholash kabi boshqaruv vazifalarini hal qilish uchun rasmiy asos bo'la olmaydi;
- bolalardan kutilayotgan natijalar direktor va pedagoglar uchun maktabgacha ta'lim tashkilotining ta'lim va tarbiya jarayoni va MTT jamoasining kasbiy faoliyatini tahlil qilishga yordam beradi.

8-BOB

RESURS TA'MINOT

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida davlat o'quv dasturini amalga oshirishning resurs ta'minoti O'zbekiston Respublikasining amaldagi me'yoriy-huquqiy hujjatlariga muvofiq amalga oshiriladi. Minimal resurslar bilan ta'minlanganlik kun tartibi va yillik rejada ko'zda tutilgan o'yin, qiziqishlarga ko'ra mashg'ulot va loyihaviy faoliyatlarni amalga oshirishni ta'minlashi kerak. Shu bilan birga, ilovada¹⁷ keltirilgan resurslar bilan bir qatorda ushbu markazlar va rivojlantiruvchi muhitni bolalar, otalar va pedagoglarning birgalikdagi faoliyati mahsulotlari bilan jihozlash tavsiya etiladi; shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglari zarur o'quv va rivojlantiruvchi didaktik materiallarni yaratishda mahalliy hamjamiyat resurslari va o'zlarining ijodiy qobiliyatlariga tayanishlari mumkin.

17 "Ilk qadam" Davlat o'quv dasturidagi 10-ilova// "Guruhlardagi rivojlanish markazlari va rivojlantiruvchi muhit uchun materiallarning namunaviy ro'yxati"

GLOSSARIY

Alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalar – nogironligi bo'lganidan yoki bo'lmasligidan qat'i nazar, oila, pedagoglar, mutaxassislar, jamiyat va davlatning alohida e'tiboriga muhtoj bo'lgan individual ehtiyojlarga ega bolalar.

Individual ta'lim xaritasi – bu tarbiyalanuvchining qiziqishlari va ta'lim talablari asosida tuzilgan, uning barcha qobiliyatlari va iste'dodlarini ochish va rivojlantirish uchun shart-sharoitlarni ta'minlaydigan o'quv faoliyati dasturi.

Kvest – (ing. „**Quest**“ „muammo“, „izlanish“, „sarguzasht“ degan ma'noni anglatadi) hikoya mazmuniga ega sarguzashtli interfaol o'yin (ing. „Adventure game“)), uning ishtirokchilari belgilar orqali harakatlanib, topshiriqlarni topadi va bajaradi. **Kvest** o'yini – bu bolalarning kognitiv qiziqishini va muammolarni ishtiyoq bilan hal qilish istagini faollashtirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratadigan eng samarali va o'ziga xos ta'lim texnologiyasi.

Maktabgacha ta'lim va tarbiya – bolalarga ta'lim va tarbiya berishga, ularni intellektual, ma'naviy-axloqiy, etik, estetik va jismoniy jihatdan rivojlantirishga, shuningdek bolalarni umumiy o'rta ta'limga tayyorlashga qaratilgan uzluksiz ta'lim turi.

Rivojlanish (pedagogikada) – olg'a intilish natijasida muntazam o'zgarish jarayoni, bir holatdan mukammalroq boshqa holatga, oddiydan murakkabga, pastdan yuqoriga o'tish.

Tarbiya – bu jamoa va pedagoglarning tarbiyalanuvchiga shaxsni mazmunan maqsadli shakllantirishdan iborat bo'lgan, maxsus tashkil etilgan, maqsadli va boshqariladigan ta'siri. Shu bilan birga, ta'lim tashkilotida va oilada ta'lim va tarbiya o'zaro uzviy bog'liqdir.

Ta'lim va tarbiyaning muqobil shakli - maktabgacha ta'lim va tarbiya tizimida innovatsion ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etish modeli;

Fasilitatsiya (yengillashtirmoq) – (ingliz tilidan „**facilitate**“ – „osonlashtirish“, „rag'batlantirish“, „qulay shart-sharoitlarni yaratish“) bu ongli o'quv jarayonlaridir, bolalarning qiziqishini oshirish uchun ularga ijobiy ta'sir ko'rsatadigan, ularning o'ziga ishonchini orttirish, mustaqil va samarali faoliyatlariga bo'lgan ehtiyojlarini rag'batlantirish va qo'llab-quvvatlashga yordam beradigan qulay muhit yaratish, rivojlanayotgan ta'lim usulidir;

Fasilitator – bu an'anaviy ta'lim konsepsiyasi doirasida ishlamaydigan, aksincha, bolalarni o'zlarini o'rganish uchun yo'naltiruvchi va yordam beradigan pedagogdir (masalan, g'oyalarni tanlash, ular haqida o'z fikrlarini shakllantirish, tadqiqot va suhbat orqali materialni o'zlashtirish).

Xulq-atvor – bu shaxsning biror kishi yoki narsaga (masalan, shaxsga, guruhga, tashkilotga, masalaga, hodisaga, belgiga) nisbatan umumiy psixologik munosabati. Xulq-atvor ko'nikmalari odatda to'rt komponentdan iborat: xatti-harakat ob'ekti haqidagi e'tiqod va fikrlar, ob'ektga nisbatan hissiyot yoki tuyg'ular, ob'ektni baholash (ijobiy yoki salbiy) va ob'ektga nisbatan o'zini qanday tutishga moyillik.

"ILK QADAM" DAVLAT O'QUV DASTURIGA ILOVALAR

1-ILOVA

MTT ta'lim dasturini yaratish bo'yicha tavsiyalar

Ta'lim dasturi (quyida – Dastur) – MTT davlat o'quv dasturiga asosan muayyan yosh guruhida tashkil etiladigan ta'lim va tarbiya jarayonini amalga oshirishga xizmat qiluvchi muhim hujjat bo'lib, u davlat talablariga asosan kutilayotgan natijalarga erishishni ta'minlashi lozim.

Dastur – muhim vosita bo'lib, uning yordamida pedagoglar davlat talablariga muvofiq muayyan yosh guruhidagi bolalar uchun ta'lim va tarbiya jarayonini tashkil etishning eng maqbul va samarali shakl, metod hamda yo'llarini belgilaydi.

Dastur majburiy qism hamda ta'lim va tarbiya jarayoni ishtirokchilari tomonidan shakllantiriladigan qismdan tashkil topadi. Har ikki qism ilk va maktabgacha yoshdagi bolalar rivojlanishiga qo'yiladigan davlat talablarini amalga oshirish nuqtai nazaridan o'zaro bir-birini to'ldiruvchi hamda zaruriy hisoblanadi.

Dasturning **majburiy qismi** barcha beshta rivojlanish sohasi: jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish; nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari; bilish jarayonining rivojlanishi; ijtimoiy-hissiy rivojlanish hamda ijodiy rivojlanishni amalga oshirishga kompleks yondashuvni ko'zda tutadi.

Dastur bolalarning o'ziga xos sharoitlari, ta'lim ehtiyojlari va rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda, pedagog davlat talablari asosida ta'limning individual pedagogik modelini qanday yaratishini ko'rsatishi kerak.

Dastur uchta asosiy bo'limni qamrab oladi:

- **maqsadli** – bu tushuntirish xati hamda dastur o'zlashtirilishining rejalashtirilayotgan natijalarini o'z ichiga oladigan bo'lim;
- **mazmunli** – bu dasturning umumiy mazmunini ifodalovchi va bolalar shaxsining to'laqonli rivojlanishini ta'minlovchi bo'lim;
- **tashkiliy** – bu dasturning moddiy-texnik ta'minoti ta'rifini, ta'lim va tarbiyaning metodik materiallar va vositalar bilan ta'minlanganligini, kun tartibini, shuningdek, tadbirlar, bayramlar, rivojlantiruvchi muhitni o'z ichiga oluvchi bo'lim.

Dastur MTTning pedagogik kengashida muhokama qilinadi va direktor buyrug'i bilan tasdiqlanadi.

TA'LIM DASTURINING NAMUNAVIY TUZILMAVIY ELEMENTLARI:

1.	Titul varag'i	- qachon va kim tomonidan tasdiqlangan, dastur kim bilan kelishilgan; - maktabgacha ta'lim tashkilotining to'liq nomi va turi ko'rsatilgan dasturning nomi; - mualliflarning F.I.SH, lavozimi; - aholi punkti nomi, ishlab chiqilgan yil, ishlab chiqilgan dastur turi; - MTT direktori tomonidan tasdiqlanadi
-----------	----------------------	--

TAVSIYALAR

Ta'lim dasturining titul varag'ida quyidagi ma'lumotlarni ko'rsatish tavsiya etiladi:

- varaqlarning yuqori o'ng burchagida dastur qachon va kim tomonidan tasdiqlanganligi haqida ma'lumot ko'rsatiladi (masalan, pedagogik kengash tomonidan ... sana, ... yildan);
- maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorining muhri bilan tasdiqlanadi;
- sarlavha sahifasining markaziy qismida, qoida tariqasida, maktabgacha ta'lim tashkilotining to'liq nomi va uning turi ko'rsatiladi (masalan, "Qoraqalpog'iston Respublikasi To'rtko'l tumani "Yulduzcha" umumiy turdagi maktabgacha ta'lim tashkilotining ta'lim dasturi");
- maktabgacha ta'lim tashkiloti nomi ostida dastur mualliflari (MTT direktori, metodist, psixolog, logoped-defektolog va pedagoglar), yoki ijodiy jamoa, shu jumladan, boshqa ta'lim tashkilotlari mutaxassislari (ilmiy rahbar, tuman maktabgacha ta'lim bo'limi mutaxassisi) ko'rsatiladi.
- titul varag'ining pastki qismida maktabgacha ta'lim tashkiloti joylashgan aholi punktining nomi va ta'lim dasturi ishlab chiqilgan sana ko'rsatiladi;
- titul varag'ida boshqa ma'lumotlar ham bo'lishi mumkin, masalan dastur hududiy maktabgacha ta'lim boshqaruv organlari tomonidan kelishilgan bo'lishi mumkin, bu holda tafsilotlar dasturning yuqori chap qismiga joylashtiriladi.

Pedagogik kengash tomonidan
qabul qilindi:

Bayon №__ sana_____

Tasdiqlandi:

MTT direktori №__ «_____»

F.I.SH

№ _____ maktabgacha ta'lim tashkiloti

DASTURI

Tuzuvchi:

Familiya, ism, otasining ismi _____

Malaka toifasi _____

Pedagogik staji _____

Lavozimi _____

20 _____r.

2.	Mundarija	sahifalar ko'rsatilgan holda dasturning barcha qismlari: paragraflar, bo'limlar nomi, adabiyotlar va ilovalar ro'yxati, matnda mavjud bo'lgan barcha sarlavhalarni o'z ichiga oladi. Ularning ta'rifi ish mazmuniga to'liq mos kelishi, qisqa, aniq va izchil bo'lishi hamda uning ichki mantiqiy qonuniyatlarini aniq ifodalashi lozim.
3.	Maqsadli bo'lim	Maqsadli bo'lim " Umumiy qoidalar " ni o'z ichiga oladi, unda tushuntirish xati va MTT faoliyatidagi muammolar tahlili, shuningdek, maktabgacha ta'lim tashkiloti haqida umumiy ma'lumotlar, faoliyat yo'nalishi, peragoglarning oldingi davrdagi (odatda oxirgi 3 yildagi) faoliyatining asosiy natijalari tavsifini o'z ichiga oladi.
3.1.	Tushuntirish xati	• MTT guruhleri faoliyatining yo'nalishi; • dasturni ishlab chiqishning asosiy konseptual yondashuvlari tavsifi; • dasturni ishlab chiqishga asos bo'lgan me'yoriy-huquqiy hujjatlarni ko'rsatish ham muhimdir; • ta'limning amalga oshirilishi zarur bo'lgan maqsadlari va qadriyatlari; • dasturning nimalarga/kimlarga qaratilganligi; • dasturni amalga oshirish muddati.
3.2.	Taklif etilayotgan dasturning dolzarbligi	Dastur yaratish (tanlash) zarurligini asoslash. Maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim dasturining muayyan turini ishlab chiqish yoki tanlash uchun nima asos bo'ladi? • bolalar kontingentining ehtiyojlari; • ota-ona, mahalla buyurtmasi; • hududning madaniy-ma'rifiy xususiyatlari; • pedagoglar tomonidan ishlab chiqilgan mualliflik uslubiy ta'minot orqali guruhda amalga oshirilayotgan ta'lim mazmunini kengaytirish imkonini beradigan maktabgacha ta'lim tashkilotlari mutaxassislari faoliyatining xususiyatlari, ularning malaka darajasi.
3.3.	Dasturning maqsadi *, qadriyatlari ** va vazifalari	Masalan, • bolalar bilan pedagogik ishlarni insonparvarlashtirish; • "kattalar - bola" munosabatlarini insonparvarlashtirish; • o'yin – bu bolalar hayotini tashkil qilish usuli; • kognitiv-nutq, ijtimoiy va shaxsiy rivojlanish, bolalarning ijodiy, badiiy qobiliyatlarini namoyon qilish va rivojlantirish uchun muqobil sharoitlarni yaratish; • bolaning hayotini, rivojlanish sharoitlarini maqsadga muvofiq tashkil etish; • "oila – MTT – maktab" o'rtasidagi uzluksizlik.

* Ta'lim dasturida amalga oshiriladigan maqsadlar umumiy ta'lim maqsadlarini aniqlashtirishni nazarda tutgan holda turlicha bo'lishi mumkin, biroq uning aniq variantidan qat'iy nazar tarbiyalanuvchilarni o'qitish, tarbiyalash, rivojlantirish va sog'lomlashtirish uchun shart-sharoitlarni amalga oshirishga qaratilgan. MTTning maqsad va vazifalari uning Nizomi hamda amalga oshiriladigan dasturlar va texnologiyalarga muvofiq ravishda belgilanadi.

** Qadriyatlar, odatda, ta'limning umumiy ideologik yo'nalishlariga mos keladi (bolaning har tomonlama rivojlanishi, axloqiy ong va xulq-atvorni tarbiyalash, sog'lom turmush tarzi, shaxsning umumiy madaniyatini shakllantirish va boshqalar).

3.4.	Muammolarni tahlil qilishga yo'naltirilgan faoliyat	• ta'limga ijtimoiy buyurtmaning xususiyatlari; • pedagoglarning asosiy yutuqlari va muammolarini tavsiflash (<i>tarbiyalanuvchilarni sog'lomlashtirish, ta'lim berish, tarbiyalash va rivojlantirishning individual natijalarini baholash</i>).
4.	Mazmunli bo'lim	bola rivojlanishining asosiy yo'nalishlariga, ta'lim va tarbiya jarayoni mazmuni va natijalariga, mintaqaviy komponentga, amalga oshirish uchun ta'lim va tarbiya jarayoni tashkil etish shakllariga muvofiq ta'lim va tarbiya jarayoni tavsifini o'z ichiga oladi.
4.1	Dasturiy-uslubiy majmua	• amalga oshirilayotgan dasturlar (<i>asosiy va qo'shimcha</i>); • ta'lim texnologiyalari.

TAVSIYALAR

“Dastur-uslubiy majmua” bo'limida maktabgacha ta'lim tashkilotlari pedagoglari tomonidan qaysi ta'lim texnologiyalari joriy etilishini ham ko'rsatish tavsiya etiladi. Qoida tariqasida, ular rivojlanishning asosiy yo'nalishlari bilan belgilanadi va faqat barcha bolalar bilan ishlashda qo'llaniladi, masalan:

Rivojlanish sohalari	Ta'lim texnologiyalari (misollar)
Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish	Raqsbadiiy gimnastika – o'yin gimnastikasi, o'yin raqsi. Mashqlarning no'anaviy turlari – barmoq gimnastikasi, musiqali-harakatli o'yinlar, o'yin stretchingi, sayohat o'yinlari va boshqalar.
Ijtimoiy-hissiy rivojlanish	Musiqiy terapiya, ritmik improvizatsiya, art terapiya, ertak terapiyasi va boshqalar.
Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari	O'yinni almashtirish, tasviriy hikoyalar tuzish, qayta hikoya qilish, o'yin mashqlari, ertaklar to'qish, o'xshatish (metafora) tuzish, rasm asosida ijodiy hikoyalar tuzish, mnemotexnika va boshqalar.
Bilish jarayonining rivojlanishi	Loyiha usuli, tadqiqot va ijodiy loyihalar, rolli o'yinli loyihalar va boshqalar.
Ijodiy rivojlanish	Rasm chizishning no'anaviy usullari, loydan yasash, applikatsiyalar. Ixtirochilik muammolarini hal qilish nazariyasi (IMHQN) va boshqalar.

Faoliyatning ustuvor yo'nalishiga ega bo'lgan MTTda ish profili tegishli dasturlar va texnologiyalar bilan tasdiqlanishini e'tiborga olish kerak (masalan, ekologik yo'naltirilgan MTT lar dastur va texnologiyalarida badiiy-ijodiy emas, ekologik mazmun ustunlik qiladi).

Shuningdek, ushbu bo'limda keng qamrovli-mavzuli rejalashtirishni asosiy ta'lim sohalarini amalga oshirishni hisobga olgan holda taqdim etish tavsiya etiladi. Ushbu kichik bo'limning yoritilishi haftaning mavzusini o'quv jarayonining barcha ishtirokchilari bilan har xil turdagi faoliyat, shakllarda ochib beradigan integratsiyalashgan modelni nazarda tutadi.

Keng qamrovli-mavzuli rejalashtirish MTTning yo'nalishi va mintaqaviy hamda etnik-madaniy tarkibiy qismlarni hisobga olgan holda, MTTning ixtiyoriga ko'ra jadval shaklida taqdim etilishi mumkin. Mavzuli rejalashtirish *** (bolalar rivojlanishining asosiy sohalarini amalga oshirishni hisobga olgan

*** Maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini mavzuli rejalashtirish. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining O'MK tomonidan 2018-yil 30-avgust №1-sonli bayonnoma bilan tasdiqlangan.

holda). Ushbu kichik bo'limning yoritilishi haftaning mavzusini o'quv jarayonining barcha ishtirokchilari bilan har xil turdagi faoliyat, shakllarda ochib beradigan integratsiyalashgan modelni nazarda tutadi. Keng qamrovli-mavzuli rejada dasturning bo'limlari va mavzularini o'rganish ketma-ketligi yoritadi. O'quv faoliyatining taqsimlanishi ko'rsatiladi. Bolalar bilan ishlash shakllari va yakuniy tadbirlar ko'rsatiladi.

Bola rivojlanishining asosiy sohalariga muvofiq ta'lim va tarbiya jarayonining tavsifi:

- **jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish**
- **ijtimoiy va hissiy rivojlanish**
- **nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari**
- **bilish jarayonni rivojlantirish**
- **ijodiy rivojlanish.**

Shuningdek, unda tarbiyalanuvchilarning yoshi va individual psixologik xususiyatlarini, ularning ta'lim ehtiyojlari, motivlari va qiziqishlarining o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olgan holda dasturni amalga oshirishning o'zgaruvchan shakllari, usullari va vositalarining tavsifini; dasturda ko'zda tutilgan, bolalar rivojlanishidagi buzilishlarni professional korreksiyasiga oid ta'lim faoliyatini tavsiflovchi, alohida ta'lim olish ehtiyojlari bo'lgan bolalar bilan korreksion-rivojlantiruvchi ishlarning moslashtirilgan dasturini yoritish nazarda tutilgan.

Dastur turli faoliyatlarda bolalarning yoshi va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda rivojlanish sohalarining taxminiy mazmunini belgilaydi, masalan:

- **o'yinli** (syujetli-rolli o'yin, qoidali va boshqa o'yin turlari);
- **kommunikativ** (kattalar va boshqa bolalar bilan muloqot va o'zaro munosabat);
- **kognitiv tadqiqotlar** (kuzatish va ular bilan o'zaro ta'sir qilish jarayonida tabiiy va ijtimoiy dunyoni tadqiq qilish va bilish).

Shuningdek, bolalar faoliyatining quyidagi turlari:

- badiiy adabiyot va folklorni idrok etish;
- o'z-o'ziga xizmat ko'rsatish va elementar maishiy ishlar (xonada va tashqarida);
- turli materiallardan, shu jumladan konstruktor, modul, qog'oz, tabiiy va boshqa materiallardan qurish-yasash;
- tasviriy (chizish, loydan yasash, applikatsiya);
- musiqiy (musiqiy asarlarning ma'nosini idrok etish va tushunish, qo'shiq aytish, musiqiy va ritmik harakatlar, bolalar cholg'u asboblari bilan chalish);
- harakatli faoliyat (asosiy harakatlarni o'zlashtirish) shakllari.

MTT ish yo'nalishiga asoslanib, u quyidagilarni o'z ichiga olishi mumkin:

- individual rivojlanish xususiyatlarini hisobga olgan holda bolalar uchun ishlab chiqilgan o'zgaruvchan ta'lim yo'nalishlari (MTTda bo'lishning muqobil tartiblari, jismoniy faoliyat tartiblari, moslashtirilgan o'quv tartiblari);
- tarbiyalanuvchilarga individual yordam ko'rsatish uchun mutaxassislarni muvofiqlashtirish va ularning o'zaro hamkorligi.
- bolalar bilan sog'lomlashtirish ishlari tizimi, ko'ngilochar tadbirlar dasturi, maktabgacha ta'lim tashkiloti muayyan ixtisoslikka ega bo'lsa, tashxis va sog'lomlashtirish guruhlarini bo'yicha farqlanishi;
- guruhning ta'lim faoliyatida (o'qitishda, sog'lomlashtirishda, tuzatish va rivojlantirish ishlarida, ta'lim natijalarini diagnostika qilishda) maktabgacha ta'lim tashkilotlari mutaxassislarni muvofiqlashtirish va o'zaro hamkorligi to'g'risidagi ma'lumotlar;

Shuni ta'kidlash kerakki, ta'lim ishlarini individuallashtirishni ta'minlaydigan ixtisoslashtirilgan, ko'p tarmoqli maktabgacha ta'lim tashkilotlarida (bu o'z faoliyat profiliga ega bo'lgan maktabgacha ta'lim tashkilotlariga xos) tarbiyalanuvchilar uchun individual ta'lim yo'nalishlari (ta'lim, sog'lomlashtirish, korreksion-rivojlantiruvchi), yoki bolalar bilan individual ishlash vositalari (individual mashg'ulotlar, kuzatuv xaritalari, individual tashrif tartibi, maktabgacha ta'lim tashkilotlari mutaxassislari tomonidan ota-onalarning individual maslahatlari va boshqalar) ham taqdim etilgan. Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida bolalar bilan individual ish, asosan, bolalarning dasturiy bilimlarini rivojlantirish diagnostikasi natijalari asosida quriladi va kalendar rejalashtirishda o'z aksini topadi.		
5.	Tashkiliy bo'lim	Mazkur bo'limda kun tartibi, o'quv yili tuzilmasi, ta'lim va tarbiya jarayoni jadvali (me'yoriy hujjatlarga muvofiq), yoshni hisobga olgan holda rivojlantiruvchi muhitni tashkil qilish, tarbiyalanuvchilarning yoshi va individual xususiyatlari, ularning ta'lim ehtiyojlari va qiziqishlarini hisobga olgan ravishda dasturni amalga oshirishning turli shakllari, metod va vositalarining qisqacha ta'rifi beriladi. Shuningdek, turli xildagi faoliyatning o'ziga xos psixologo-pedagogik xususiyatlari, tarbiyalanuvchilarning oilalari bilan o'zaro hamkorlik turlari ifodalanishi mumkin.
5.1.	Bolalar bilan ta'limiy ishlar tizimi	- yosh guruhlari bo'yicha umumiy kun tartibi; - ta'lim jarayonini tashkil etish shakllari va usullari; - umumiy o'quv yuklamasi (<i>darslar taqsimoti, markazlarda ishlash</i>). Kun tartibini tashkil etish – SanPiNga muvofiq bolalarning guruhda bo'lishi. Mazkur guruhning yosh xususiyatlari, maktabgacha ta'lim tashkilotining xususiyatlari, SanPiN talablarini hisobga olgan holda, maktabgacha yoshdagi bolalarning maktabgacha ta'lim tashkilotida bo'lishining batafsil tartibi ilova qilinadi. Qo'shimcha ravishda quyidagilarni ilova qilish mumkin: - harakatlar tartibi; - korreksion mashg'ulotlar, to'garaklar, seksiyalar jadvali; - bolalarni chiniqtirish tartibi va boshqalar.
5.2.	Ota-onalar va ijtimoiy hamkorlar bilan o'zaro munosabatlar shakllari	Bu bandda ota-onalar va ijtimoiy hamkorlar bilan hamkorlik qilish imkoniyatlarini yaratadigan faoliyatning turli shakllari va usullarini taqdim etish tavsiya etiladi: - maktabgacha ta'lim tashkilotining ijtimoiy-madaniy muhitining xususiyatlari, oila bilan o'zaro munosabatlarning shakllari va usullari; - pedagoglarning ijtimoiy-madaniy loyihalari. - MTT pedagoglarning asosiy ijtimoiy sheriklari bilan o'zaro munosabatlarning batafsil yoritilishi (<i>ma'lum yo'nalishlarga ega MTT uchun</i>); - tarbiyalanuvchilarning ijtimoiylashuvi uchun qo'shimcha shart-sharoitlar yaratish, ijtimoiy aloqalarni rivojlantirish, ta'limning uzluksizligi va ketma-ketligini ta'minlashga qaratilgan pedagoglarning ijtimoiy-madaniy loyihalari taqdim etiladi. Ushbu ma'lumot haqida qo'shimcha ma'lumot olish uchun "Oila va mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik" qo'llanmasiga qarang. Ota-

		onalar va ijtimoiy hamkorlar bilan o'zaro munosabatlar shakllari jadval shaklida taqdim etilishi mumkin. Batafsil ma'lumot bilan "Oilalar va mahalliy hamjamiyat bilan hamkorlik" qo'llanmasida tanishishingiz mumkin.
6.	Dasturni amalga oshirish shartlari	Bu bo'limda moddiy-texnik vositalar bilan jihozlanganlik, o'quv-uslubiy ta'minlanganlikni (<i>dasturlar, texnologiyalar, o'quv qo'llanmalari, ilmiy-uslubiy va o'quv adabiyotlari, bolalar va ota-onalar uchun adabiyotlar, internet resurslari, o'quv kompakt diskleri, didaktik materiallar, hujjatlar</i>) taqdim etish tavsiya etiladi.
6.1.	Maktabgacha ta'lim tashkilotlari ta'lim muhitining xususiyatlari	- rivojlanish muhitining individual yo'naltirilganligi (<i>uni ta'minlash shartlari</i>); - rivojlanish markazlarini tashkil etish; - asosiy jihozlar; - o'quv-uslubiy ta'minot; - bola rivojlanishining muhim sohalariga qaratilgan asosiy didaktik va uslubiy qo'llanmalarning xususiyatlari.

TAVSIYALAR**Ta'lim dasturining mazkur bo'limini to'ldirishda quyidagilarni ko'rsatish muhimdir**

- MTT rivojlanish muhitida foydalaniladigan yaxlit asosiy komponentlar (*guruh, suv havzasi, tasviriy san'at studiyasi, tabiat xonasi va boshqalar*);
- MTT binosi va yer maydonida joylashgan foydalanilayotgan asosiy jihozlar.

Masalan, u jadval shaklida taqdim etilishi mumkin:

№	MTT binosi va xonalari jihozlari	MTT yer maydonining jihozlari
1.	Guruhlarda mavjud bo'lgan barcha jihozlar ko'rsatiladi	MTTning o'yin va sport maydonchalarida mavjud bo'lgan barcha jihozlar ko'rsatiladi
2.		
...		

Jihozlar ro'yxatiga qo'shimcha ravishda, qo'llaniladigan uslubiy va didaktik yordamning tavsifi – o'quv dasturini bu bo'limining muhim qismi bo'lib hisoblanadi, chunki haqiqiy ta'lim va tarbiya jarayonining mazmunini aynan shu belgilab beradi. Mumkin bo'lgan barcha ro'yxatlardan pedagoglarga faqat eng zarur jihozlarni ko'rsatish tavsiya etiladi, bu ularni davlat talablariga muvofiq bolalar rivojlanishining asosiy sohalariga ham yo'naltiradi.

Masalan, u jadval shaklida taqdim etilishi mumkin

№	Rivojlanish sohalar	Asosiy metodik qo'llanmalar	Asosiy didaktik ta'minot
1	Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzini shakllantirish	Pedagoglar foydalanadigan uslubiy qo'llanmalar ko'rsatiladi	Tarbiyalanuvchilar bilan ishlashda qo'llaniladigan asosiy didaktik materiallar, o'yinlar ko'rsatiladi
2	Ijtimoiy-hissiy rivojlanish		
3	Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari		
4	Bilish jarayonning rivojlanishi		
5	Ijodiy rivojlanish		

6.2.	Dasturni amalga oshirish shartlari	- dastur qaysi me'yoriy-huquqiy hujjatlarga asoslanishini ko'rsatish; - dastur maqsadlarini amalga oshirish sifati; - bolalarni sog'lomlashtirish, ta'lim va tarbiya berish, rivojlantirish va korreksiyalashning individual natijalarini monitoring qilish; - pedagoglarning kasbiy o'sishi va individual yutuqlari dinamikasi; - agar mavjud bo'lsa innovatsion ishlarning reja-xaritasi, innovatsion loyihalarni amalga oshirishning asosiy natijalari.
7.	Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati	Ishni tayyorlashda foydalanilgan manbalar haqidagi bibliografik ma'lumotlar kiritiladi

TAVSIYALAR**Ro'yxatda dasturni ishlab chiqishda foydalanilgan adabiyotlar ko'rsatiladi.**

Kitob yoki maqola haqidagi qisqa bibliografik ma'lumot o'z uchiga quyigilarni jamlaydi:

- muallifning familiyasi, ismi, sharifi;
- sarlavha;
- nashr qilingan joy, nashriyot, chop etilgan yili;
- sahifalar soni.

8.	Dasturdagi ilovalar	Ushbu bo'limda dastur uchun nazariy materialni tushuntira oladigan ilovalar ko'rsatilgan
----	----------------------------	--

TAVSIYALAR**Ushbu bo'limda quyidagilar ko'rsatilishi mumkin:**

- mashg'ulot ishlanmalari, tadbirlar, bayramlar ssenariylari
- pedagoglarning keng qamrovli faoliyatini aks ettiradigan (*reja*) ishchi dastur (*tarbiyachi, logoped/defektolog, psixolog, musiqa rahbari, jismoniy tarbiya yo'riqchisi va boshqalar*);
- o'yinlar va o'yin mashqlari tavsifi;
- pedagog va ota-onalar uchun mahorat darslari ssenariylari;
- tarbiyalanuvchilar oilalari bilan hamkorlikning turli shakllari (*maslahatlar, davra suhbatlari, treninglar, seminarlar*).

2-ILOVA

MTT guruhlarining namunaviy kun tartibi

Bolalar to'liq kun davomida bo'ladigan guruhning namunaviy kun tartibi

№	Kun tartibi	Vaqtning taxminiy taqsimoti	Vaqt (daqiqada)
1.	Bolalarni qabul qilish, erkin o'yin faoliyati, ertalabki badantarbiya	7:30 – 8:20	50
2.	Nonushtaga tayyorgarlik, nonushta	8:20 – 8:45	25
3.	Ertalabki davra suhbat	8:45 – 9:00	15
4.	Ta'lim va tarbiya jarayoni (katta va kichik guruhlarda)	9:00 – 9:40	40 Har bir mashg'ulot va erkin faoliyat davomiyligi 15-20 daqiqa
5.	Hafta mavzusi bo'yicha rivojlanish markazlarida bolalar tanloviga ko'ra o'yin asosidagi ta'lim va tarbiya jarayoni	9:40 – 10:30	50
6.	Birinchi sayr (kuzatish, mehnat faoliyati, harakatli o'yinlar, mustaqil va individual faoliyat)	10:30 – 11:30	60
7.	Sayrdan qaytish [kiyim almashtirish, gigienik tadbirlar, individual faoliyat (<i>zarurat bo'lganda, logoped/defektolog, psixolog, musiqa rahbari</i>)]	11:30 – 12:00	30
8.	Tushlikka tayyorgarlik, tushlik	12:00 – 12:30	30
9.	Guruh xonasida erkin o'yin faoliyati	12:30 – 13:00	30
10.	Uyquga tayyorgarlik, kunduzgi uyqu <i>Uyqusiz guruhlarda: bolalarning erkin va tinch o'yin faoliyati, bolalar bilan individual ishlash, badiiy adabiyot o'qish</i>	13:00 – 15:00	120
11.	Tetiklashtiruvchi gimnastika, havo va suv muolajalari	15:00 – 15:10	10
12.	Ikkinchi tushlikka tayyorgarlik, ikkinchi tushlik	15:10 – 15:30	20
13.	Ta'lim va tarbiya jarayoni (katta va kichik guruhlarda)	15:30 – 16:10	40 Har bir faoliyat turining davomiyligi 15-20 daqiqa
14.	Erkin o'yin faoliyati	16:10 – 16:50	40

No	Kun tartibi	Vaqtning tax- miniy taqsimoti	Vaqt (daqiqada)
15.	Ota-onalarning iltimosiga binoan qo'shimcha ta'lim xizmatlari (to'garaklar) va bolalar bilan individual ishlash	16:10 – 16:50	40
16.	Kechki davra suhbat/kun refleksiyasi	16:50 – 17:10	20
17.	Ikkinchi sayr, erkin o'yinlar	17:10 – 17:55	45
18.	Ota-onalar bilan ishlash va bolalarning uyga ketishi	17:30 – 18:00	30

Eslatma: Pedagog hafta mavzusiga ko'ra ta'lim va tarbiya jarayoni shakli (katta, kichik guruhda, individual va rivojlanish markazlarida)ni belgilaydi. Bolalarning MTTda bo'lish vaqtiga qarab hamda O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlarining ish mazmuni, joylashuvi va ish tartibini tashkil etishga qo'yiladigan sanitariya-gigiyena talablariga muvofiq o'zining kunlik ish tartibini ishlab chiqishi mumkin.

Shuni esda tutish kerakki, pedagogga ota-onalarni bolaning rivojlanishi to'g'risida muntazam ravishda xabardor qilish tavsiya etiladi.

Ertalabki davra suhbat – bu kunning boshlanishi, bolalarning boshlangan yangi kundan zavqlanish, o'z taassurotlari bilan o'rtoqlashish, yangiliklarni bilish (bugun ular nima qilishlari), birgalikdagi rejalar, muammolarni muhokama qilish va qoidalarni kelishish uchun yig'ilishadi.

Kechki davra suhbat / o'tgan kun refleksiyasi – bolalar bilan kun davomida eng esda qolarli va eng qiziqarli bo'lgan amallarni eslash, amalga oshirilgan ishlarni muhokama qilish va umumlashtirish hamda ertangi kun uchun tadbirlarni rejalashtirish)

Bolalar uchun ochiq havoda sayrning kunlik davomiyligi kamida 3-4 soatni tashkil etiladi. Bu harakat kuniga 2 marta tashkil etiladi: kunning birinchi yarmida - tushlikdan oldin va kunning ikkinchi yarmida - kunduzgi uyqudan keyin yoki bolalar uyga ketishidan oldin.

Birinchi sayr – pedagog tomonidan tashkil etiladi, u asosiy faoliyat turlari (kuzatish, mehnat faoliyati, harakatli o'yin, mustahkamlash, erkin faoliyat)larni o'z ichiga olib, hafta mavzusiga mos tashkil etiladi.

Ikkinchi sayr – iqlim sharoitiga (ochiq havoda, resurslarga ega rivojlanish markazlarida) ko'ra bolalarning tanlovi bo'yicha erkin o'yin faoliyati.

Qo'shimcha pullik ta'lim xizmatlari ota-onalarning iltimosiga binoan asosiy ta'lim va tarbiya jarayonidan tashqari amalga oshiriladi, kunning ikkinchi yarimida ular qo'shimcha ta'lim pedagogi bilan bir vaqtning o'zida boshqa xonada o'tkazilishi mumkin, shuningdek, belgilangan vaqtda guruh pedagogi bolalarning erkin o'yin faoliyatini kuzatadi, shuningdek, individual ishlarni ham amalga oshirishi mumkin.

Maktabgacha ta'lim va tarbiya muqobil shakllarining namunaviy kun tartibi

№	Режим дня	Vaqtning taxminiy taqsimoti	Vaqt (daqiqada)
1-smena 8:30-12:40 (3,5-4 soat)			
1.	Bolalarni qabul qilish, ertalabki ko'rik, ertalabki badantarbiya	8:00 – 8:30	30
2.	Ertalabki davra suhbat	8:30 – 8:50	20
3.	Ta'lim va tarbiya jarayoni (katta va kichik guruhlarda)	8:50 – 10:30	100 Har bir mashg'ulot va erkin faoliyat 20 daq.
4.	Hafta mavzusi bo'yicha rivojlanish markazlarida bolalar tanloviga ko'ra o'yin asosidagi ta'lim va tarbiya jarayoni	10:30 – 11:10	40
5.	Nonushta	11:10 – 11:25	15
6.	Kun refleksiyasi	11:25 – 11:40	15
7.	Sayr (kuzatish, mehnat faoliyati, harakatli o'yinlar, mustaqil va individual faoliyat)	11:40 – 12:10	30
8.	Ota-onalar bilan ishlash va bolalarning uyga ketishi	12:10 – 12:40	30
9.	Pedagoglar uchun tushlik tanaffus va ikkinchi smena mashg'ulotlariga tayyorgarlik	12:40 – 13:40	60
2-smena 13:40-18:20 (3,5-4 soat)			
1.	Bolalarni qabul qilish, ko'rikdan o'tkazish, badantarbiya mashqlari	13:40 – 14:10	30
2.	Umumiy davra suhbat	14:10 – 14:30	20
3.	Ta'lim va tarbiya jarayoni (katta va kichik guruhlarda)	14:30 – 16:10	100 Har bir mashg'ulot va erkin faoliyat 20 daq.
4.	Rivojlanish markazlarida hafta mavzusi bo'yicha bolalar tanloviga ko'ra o'yin asosidagi ta'lim va tarbiya jarayoni	16:10 – 16:50	40
5.	Yengil tamaddi	16:50 – 17:05	15
6.	Kun refleksiyasi	17:05 – 17:20	15
7.	Sayr (kuzatish, mehnat faoliyati, harakatli o'yinlar, mustaqil va individual faoliyat)	17:20 – 17:50	30
8.	Ota-onalar bilan ishlash va bolalarning uyga ketishi	17:50 – 18:20	30

Eslatma: maktabgacha ta'lim va tarbiyaning muqobil shakllariga maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi qisqa muddatli guruhlar, mobil guruhlar, qayerda faoliyat yuritishidan qat'iy nazar, 6-7 yoshdagi bolalarni boshlang'ich ta'limga majburiy bir yillik tayyorlash guruhlar kiradi.

3-ILOVA

Namunaviy o'quv reja

Kichik (3 yoshdan 4 yoshgacha) guruhdagi bolalar faoliyati turlarining taxminiy miqdori

№	Bolalar faoliyati turlari	O‘quv yili mobaynida			Sog‘lomlashtirish davri mobaynida		
		bir hafta ichida	bir oy ichida	o‘quv yili davomida	bir hafta ichida	bir oy ichida	Sog‘lomlash-tirish davrida
1.	Jismoniy tarbiya	1	4	36	Sport va ko‘ngilochar o‘yinlar - 1	1	3
	Sayrda	1	4	36		4	12
2.	Musiq	2	8	72	Ko‘nilochar o‘yinlar	1	3
3.	Xoreografiya	2	8	72	Raqsli ko‘ngilocharlar	1	3
4.	Tasviriy faoliyat	1	4	36	1	4	12
5.	Konstruksiyalar tuzish/ applikasiya (navbatma-navbat)	1/1	2/2	18/18	1/1	4/4	12/12
6.	Loydan yasash	1	4	36	1	4	12
7.	Sensor tarbiya	1	4	36	Mantiqiy o‘yinlar	1	3
8.	Elementar matematika	1	4	36	Mantiqiy o‘yinlar	1	3
9.	Fan va tabiatshunoslik asoslari / ekologiya	1/1	2/2	18/18	Tajribalar, o‘yinlar, viktorinalar – 1	4	12
10.	Nutq, o‘qish va yozish malakalarini rivojlantirish	1	4	36	1	4	12
11.	Badiiy adabiyot	1	4	36	O‘yinlar, viktorinalar – 1	4	12
		Kunduzgi uyqu ko‘zda tutilmaganda uyqudan oldin o‘qiladigan badiiy asarlarni sayr paytida o‘qish tavsiya etiladi.					
Mintaqaviy komponent		Mintaqaning tabiiy-geografik va madaniy-tarixiy o‘ziga xosligini hisobga olgan holda, o‘quv rejasini 20% gacha MTT komponenti bilan shakllantirish tavsiya etiladi, MTT ixtiyoriga ko‘ra faoliyat turlaridan birini almashtirish ko‘zda tutilgan.					
Jami		14	56	504	6	30	90

O'rta (4 yoshdan 5 yoshgacha) guruhdagi bolalar faoliyati turlarining taxminiy miqdori

№	Bolalar faoliyati turlari	O’quv yili mobaynida			Sog’lomlashtirish davri mobaynida		
		bir hafta ichida	bir oy ichida	o’quv yili davomida	bir hafta ichida	bir oy ichida	Sog’lomlashtirish davrida
1.	Jismoniy tarbiya	1	4	36	Sport va ko’ngilochar o’yinlar – 1	1	3
	Sayrda	1	4	36		4	12
2.	Musiqqa	2	8	72	Ko’nilochar o’yinlar	1	3
3.	Xoreografiya	2	8	72	Raqsli ko’ngilocharlar	1	3
4.	Tasviriy faoliyat	1	4	36	1	4	12
5.	Konstruksiyalar tuzish/ applikasiya (navbatma-navbat)	1/1	2/2	18/18	1/1	2/2	6/6
6.	Loydan yasash	1	4	36	1	4	12
7.	Elementar matematika	1	4	36	Mantiqiy o’yinlar	1	3
8.	Fan va tabiatshunoslik asoslari / ekologiya	1/1	2/2	18/18	Tajribalar, o’yinlar, viktorinalar – 1	2/2	6/6
9.	Развитие речи, навыки чтения и письма	2	8	72	1	4	12
10.	Badiiy adabiyot	2	8	72	O’yinlar, viktorinalar – 1	4	12
		Kunduzgi uyqu ko’zda tutilmaganda uyqudan oldin o’qiladigan badiiy asarlarni sayr paytida o’qish tavsiya etiladi.					
Mintaqaviy komponent		Mintaqaning tabiiy-geografik va madaniy-tarixiy o’ziga xosligini hisobga olgan holda, o’quv rejasini 20% gacha MTT komponenti bilan shakllantirish tavsiya etiladi, MTT ixtiyoriga ko’ra faoliyat turlaridan birini almashtirish ko’zda tutilgan.					
Jami		15	60	540	7	32	96

Izoh: Atrof-muhit va tabiat bilan tanishish boshlang'ich ta'limning uzluksizligini ta'minlash va xalqaro tajribani hisobga olgan holda tabiatshunoslik va ekologiya asoslari bilan almashtirildi, chunki tabiatshunoslik tabiat ob'ektlari, hodisalari va jarayonlari haqidagi bilimlarning umumiylikini belgilaydi.

Katta (5 yoshdan 6 yoshgacha) guruhdagi bolalar faoliyati turlarining taxminiy miqdori

№	Bolalar faoliyati turlari	O‘quv yili mobaynida			Sog‘lomlashtirish davri mobaynida		
		bir hafta ichida	bir oy ichida	o‘quv yili davomida	bir hafta ichida	bir oy ichida	Sog‘lomlashtirish davrida
1.	Jismoniy tarbiya	1	4	36	Sport va ko‘ngilochar o‘yinlar – 1	1	3
	Sayrda	1	4	36		4	12
2.	Musiqqa	2	8	72	Ko‘nilochar o‘yinlar	1	3
3.	Xoreografiya	2	8	72	Raqsli ko‘ngilocharlar	1	3
4.	Tasviriy faoliyat	1	4	36	1	4	12
5.	Konstruksiylar tuzish/ applikasiya (navbatma-navbat)	1/1	2/2	18/18	1/1	2/2	6/6
6.	Loydan yasash	1	4	36	1	4	12
7.	Elementar matematika	2	8	72	Mantiqiy o‘yinlar	1	3
8.	Fan va tabiatshunoslik asoslari / ekologiya	1/1	2/2	18/18	Tajribalar, o‘yinlar, viktorinalar – 1	2/2	6/6
9.	Nutq, o‘qish va yozish malakalarini rivojlantirish	2	8	72	1	4	12
10.	Savodxonlikka o‘rgatish	1	4	36	1	4	12
11.	Xorijiy til	2	8	72	1	4	12
12.	Badiiy adabiyot	1	4	36	O‘yinlar, viktorinalar – 1	4	12
		Kunduzgi uyqu ko‘zda tutilmaganda uyqudan oldin o‘qiladigan badiiy asarlarni sayr paytida o‘qish tavsiya etiladi.					
Mintaqaviy komponent		Mintaqaning tabiiy-geografik va madaniy-tarixiy o‘ziga xosligini hisobga olgan holda, o‘quv rejasini 20% gacha MTT komponenti bilan shakllantirish tavsiya etiladi, MTT ixtiyoriga ko‘ra faoliyat turlaridan birini almashtirish ko‘zda tutilgan.					
Jami		18	72	648	9	40	120

Maktabga tayyorlov (6 yoshdan 7 yoshgacha) guruhdagi bolalar faoliyati turlarining taxminiy miqdori

№	Bolalar faoliyati turlari	O'quv yili mobaynida			Sog'lomlashtirish davri mobaynida		
		bir hafta ichida	bir oy ichida	o'quv yili davomida	bir hafta ichida	bir oy ichida	Sog'lomlashtirish davrida
1.	Jismoniy tarbiya	1	4	36	Sport va ko'ngilochar o'yinlar – 1	1	3
	Sayrda	1	4	36		4	12
2.	Musiqqa	2	8	72	Ko'nilochar o'yinlar	2	6
3.	Xoreografiya	2	8	72	Raqsli ko'ngilocharlar	2	6
4.	Tasviriy faoliyat	1	4	36	1	4	12
5.	Konstruksiylar tuzish/ applikatsiya (navbatma-navbat)	1/1	2/2	18/18	1/1	2/2	6/6
6.	Loydan yasash	1	4	36	1	4	12
7.	Elementar matematika	2	8	72	Mantiqiy o'yinlar	1	3
8.	Fan va tabiatshunoslik asoslari / ekologiya	1/1	2/2	18/18	Tajribalar, o'yinlar, viktorinalar – 1	2/2	6/6
9.	Nutq, o'qish va yozish malakalarini rivojlantirish	2	8	72	2	8	24
10.	Savodxonlikka o'rgatish	2	8	72	1	4	12
11.	Xorijiy til	2	8	72	1	4	12
12.	Badiiy adabiyot	1	4	36	O'yinlar, viktorinalar – 1	4	12
		Kunduzgi uyqu ko'zda tutilmaganda uyqudan oldin o'qiladigan badiiy asarlarni sayr paytida o'qish tavsiya etiladi.					
Mintaqaviy komponent		Mintaqaning tabiiy-geografik va madaniy-tarixiy o'ziga xosligini hisobga olgan holda, o'quv rejasini 20% gacha MTT komponenti bilan shakllantirish tavsiya etiladi, MTT ixtiyoriga ko'ra faoliyat turlaridan birini almashtirish ko'zda tutilgan.					
Jami		19	76	684	10	46	138

Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning muqobil shakllari guruhlarida amalga oshiriladigan bolalar faoliyati turlarining taxminiy miqdori

No	Faoliyat turlari	O'tkazish davriyligi
1.	Tasviriy faoliyat	Haftada 1 marta
2.	Konstruksiylar tuzish/applikatsiya (navbatma-navbat)	Haftada 1 marta
3.	Fan va tabiatshunoslik asoslari /ekologiya	Haftada 2 marta
4.	Elementar matematika	Haftada 2 marta
5.	Musiqqa	Haftada 2 marta
6.	Jismoniy tarbiya	Haftada 2 marta
7.	Nutq o'stirish, o'qish va yozish malakalari	Haftada 2 marta
8.	Savodxonlikka tayyorlash	Haftada 2 marta
9.	Badiiy adabiyot	Haftada 1 marta
Jami:		15

4-ILOVA

Namunaviy yillik mavzuli reja

Oylar	Oy mavzusi	Oy haftalari	Hafta mavzulari / Yosh guruhlar			
			3 – 4 yosh	4 – 5 yosh	5 – 6 yosh	6 – 7 yosh
Sentabr	O'zbekiston – mening Vatanim	1-hafta	Men va bolalar bog'chasi	Men va bolalar bog'chasi	Mening jonajon O'zbekistonim	Mening janajon O'zbekistonim
		2-hafta	Mening shahrim	Mening shahrim – mening mahallam	Mening shahrim – mening mahallam	Mening shahrim – mening mahallam
		3-hafta	Men va bizning oilamiz	Men va bizning oilamiz	Men va bizning oilamiz	Men va bizning oilamiz
		4-hafta	Men va mening do'stlarim	Men va mening do'stlarim	Men va mening do'stlarim	Men va mening do'stlarim
Oktabr	Kuz bo'yoqlari	1-hafta	Oltin kuz	Oltin kuz	Mavsumiy o'zgarishlar / Ko'chmanchi qushlar	Mavsumiy o'zgarishlar / Ko'chmanchi qushlar
		2-hafta	Sabzavot va mevalar	Tabiat omborxonasi: sabzavotlar, mevalar, rezavor mevalar	Tabiat omborxonasi: sabzavotlar, mevalar, rezavor mevalar	Tabiat omborxonasi: sabzavotlar, mevalar, rezavor mevalar
		3-hafta	Non rizq-ro'zimiz	Non rizq-ro'zimiz	Non rizq-ro'zimiz	Non rizq-ro'zimiz
		4-hafta	O'zbekistonning tabiiy boyliklari	O'zbekistonning tabiiy boyliklari	O'zbekistonning tabiiy boyliklari	O'zbekistonning tabiiy boyliklari
Noyabr	Transport, yo'l harakati qoidalari. Hayot xavfsizligi asoslari	1-hafta	Transport bilan tanishuv	Yer usti transporti	Havo, suv va yer usti transporti	Havo, suv va yer usti transporti
		2-hafta	Sветофор	Sветофор	Ehtiyotkor piyoda haftasi	Ehtiyotkor piyoda haftasi
		3-hafta	Tez yordam va o't o'chirish yordami	Favqulodda yordam xizmatlari	Favqulodda yordam xizmatlari	Favqulodda yordam xizmatlari
		4-hafta	Bizning xayrli (ezgu) ishlarimiz	Bizning xayrli (ezgu) ishlarimiz	Bizning xayrli (ezgu) ishlarimiz	Bizning xayrli (ezgu) ishlarimiz

Oylar	Oy mavzusi	Oy haftalari	Hafta mavzulari / Yosh guruhlar			
			3 – 4 yosh	4 – 5 yosh	5 – 6 yosh	6 – 7 yosh
Dekabr	Qish	1-hafta	Qish	Qish.	Qish / Konstitutsiya kuni	Qish / Konstitutsiya kuni
		2-hafta	Sog' tanda – sog'lom aql	Sog' tanda – sog'lom aql	Sog' tanda – sog'lom aql	Sog' tanda – sog'lom aql
		3-hafta	Kiyim-kechak	Mavsumiy kiyim va poyabzal	Mavsumiy kiyim va poyabzal	Mavsumiy kiyim, bosh kiyim va poyabzal
		4-hafta	Yangi yil nima?	Yangi yil nima?	Yangi yil nima?	Yangi yil nima?
Yanvar	Bolalar bog'chasi	1-hafta	Qishki ko'ngilochar o'yinlar	Qishki ko'ngilochar o'yinlar	Qishki ko'ngilochar o'yinlar	Qishki ko'ngilochar o'yinlar
		2-hafta	Vatan himoyachilari kuni	Vatan himoyachilari kuni	Vatan himoyachilari kuni	Vatan himoyachilari kuni
		3-hafta	Men va mening tanam	Men va mening tanam	Men va mening tanam	Men va mening tanam
		4-hafta	Xushmuomalalik alifbosi	Xushmuomalalik alifbosi	Xushmuomalalik alifbosi	Xushmuomalalik alifbosi
Fevral	Ajib dunyo	1-hafta	Bizning totuv mamlakatimiz	Mamlakatimiz – do'stlik va tinchlik mamlakati	Qo'shni mamlakatlar	Qo'shni mamlakatlar
		2-hafta	Hayvonlar va qushlar bilan do'stlashamiz	Hayvonlar va qushlar bilan do'stlashamiz	Dunyo mamlakatlari	Dunyo mamlakatlari
		3-hafta	O'simliklar bilan do'stlashamiz	O'simliklar bilan do'stlashamiz	O'zbekistonning buyuk arboblari	O'zbekistonning buyuk arboblari
		4-hafta	Kitob bilan do'stlashamiz	Kitob bilan do'stlashamiz	Kitob tarixi	Kitob tarixi va inson
Mart	Go'zal bahor	1-hafta	Xotin-qizlar kuni	Xotin-qizlar kuni	Xotin-qizlar kuni	Xotin-qizlar kuni
		2-hafta	Mavsumiy o'zgarishlar	Mavsumiy o'zgarishlar	Mavsumiy o'zgarishlar	Mavsumiy o'zgarishlar
		3-hafta	Navro'z bayrami	Navro'z bayrami	Xalq sarchashmalari. Navro'z bayrami	Xalq sarchashmalari. Navro'z bayrami
		4-hafta	Hasharotlar	Hasharotlar	Hasharotlar	Hasharotlar
Aprel	Yer sayyorasi – umumiy uyimiz	1-hafta	Gullab-yashnayotgan bahor	Gullab-yashnayotgan bahor	Gullab-yashnayotgan bahor	Gullab-yashnayotgan bahor
		2-hafta	Koinot sirlari	Koinot sirlari	Koinot sirlari	Koinot sirlari
		3-hafta	Yer sayyorasi kuni	Yer sayyorasi kuni	Yer sayyorasi kuni	Yer sayyorasi kuni
		4-hafta	Tabiatni asrab-avaylaylik	Tabiatni asrab-avaylaylik	«Sayyorani asra!»	«Sayyorani asra!»

Oylar	Oy mavzusi	Oy haftalari	Hafta mavzulari / Yosh guruhlar			
			3 – 4 yosh	4 – 5 yosh	5 – 6 yosh	6 – 7 yosh
May	Asbob va uskunalar	1-hafta	Men va mening uyim	Men va mening uyim	Men va mening uyim / Xotira va qadrlash kuni	Men va mening uyim / Xotira va qadrlash kuni
		2-hafta	Mebel	Mebel	Mebel / Milliy hunarmandchilik	Mebel / Milliy hunarmandchilik
		3-hafta	Idishlar	Idishlar	Idishlar / Milliy naqshlar	Idishlar / Milliy naqshlar
		4-hafta	Maishiy asbob-uskunalar – bizning yordamchimiz	Maishiy asbob-uskunalar – bizning yordamchimiz	Maishiy asbob-uskunalar – bizning yordamchimiz	Maishiy asbob-uskunalar – bizning yordamchimiz
Iyun Iyul Avgust	Yozgi sog'lomlashtirish davri Tabiiy omillar - quyosh, havo va suv yordamida turli xil muolajalar amalga oshiriladi. Turli ko'ngilochar, sport o'yinlari o'tkaziladi. O'quv yili davomida o'tilgan materiallar, jumladan, bolalar bilan individual mashg'ulotlar mustahkamlanadi.					

5-ILOVA

Namunaviy haftalik reja

Oy mavzusi: «O'zbekiston – mening Vatanim»

Guruh Maktabga tayyorlov guruhi _____ (nomi)

Mavzu «Men va mening oilam»

Maqsad Tarbiyalanuvchilar o'z oilasi haqida tasavvurga ega bo'ladilar.
Bolalarda o'z oilasi bilan faxrlanish tuyg'usi rivojlanadi

Muddat Sentabrning 3-haftasi

Rivojlanish sohalari bo'yicha maqsadlar	Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzini shakllanishi	Oilada va MTTlarda kun tartibiga rioya qilish ko'nikmalarini shakllantirish, har kuni ertalab ota-onalar yoki katta yoshdagi bolalar bilan birgalikda ertalabki badantarbiya mashqlarini bajarish, bolani MTT va oilada shaxsiy gigiyena qoidalariga rioya qilishga o'rgatish. Bolalarni MTT va oilada jismoniy faollikni, sog'lom turmush tarzini rivojlantirishga jalb qilish.
	Ijtimoiy-hissiy rivojlanish	Oila, ona, ota, momo, bobolarning o'rni haqida to'g'ri tasavvur hosil qilish. Bolalarni bir-biriga do'stona munosabatda bo'lish, xotirjam muloqot qilish ko'nikmasini tarbiyalash.
	Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari	Bog'lanishli nutq ko'nikmalarini rivojlantirish: oila a'zolari haqida qisqacha tavsiflovchi hikoya yozish ko'nikmalarini mustahkamlash. Oilasi haqida hikoya qilish orqali bolalarning so'z boyligini (sifatlarni qo'llab) boyitish. Hikoyalar yaratish uchun oila haqidagi illyustrativ materiallardan foydalanish ko'nikmalarini shakllantirish.
	Bilish jarayonining rivojlanishi	Oila tushunchasini kengaytirish va u bilan faxrlanish tuyg'usini rivojlantirish. Milliy oilaviy qadriyatlar va an'analarga hurmatni oshirish.
	Ijodiy rivojlanish	San'atning turli shakllari orqali "Mening oilam" iborasi haqida tasavvur va tushunchani shakllantirish.

Rivojlanish markazlari	Ta'lim va tarbiya jarayoni				
	Dushanba	Seshanba	Chorshanba	Payshanba	Juma
Ertalabki davra suhbat	Oilada o'tkazilgan dam olish kuni taassurotlari bilan o'rtoqlashish. Kun uchun vazifalar va qo'shma rejalar.	Oilada tayyorlanadigan ovqatlar to'g'risidagi taassurotlar bilan o'rtoqlashish. Kun uchun vazifalar va qo'shma rejalar.	Oiladagi sevimli mashg'ulotlar to'g'risidagi taassurotlar bilan bo'lishing. Kun uchun vazifalar va qo'shma rejalar.	Ob-havo to'g'risidagi taassurotlar bilan bo'lishing. Kun uchun vazifalar va qo'shma rejalar.	Oilaning kun tartibi to'g'risidagi taassurotlar bilan bo'lishing. Kun uchun vazifalar va qo'shma rejalar.

Rivojlanish markazlari		Ta'lim va tarbiya jarayoni					
		Dushanba	Seshanba	Chorshanba	Payshanba	Juma	Resurs ta'minoti
Rivojlanish markazlarida bolalar tanlovi asosida haftalik mavzu bo'yicha ta'lim va tarbiya jarayoni	Qurish va konstruksiyalash, matematika markazi	«Oila uchun uy»	«Oila uchun oshxona»	«Teatr quramiz»	«Mening xonam»	«Orzudagi uy»	Qurilish bloklari, lego, konstruktor, tangram, qog'oz (origami), geometrik shakllar, ko'rgazmali qurollar
	Syujetli-rolli o'yinlar va sahna-lashtirish markazi	«Buvim-nikida mehmonda»	«Tushlik tayyorlaymiz»	«Zumrad va Qimmat» (sahna-lashtirish)	«Sarta-rosh-xona» «Quruvchilar»	Ertak syujeti bo'yicha sahna-lashtirish	Niqoblar, kiyim-bosh, atributlar, o'zbek va jahon xalqlari ertaklari to'plami
	Til va nutq markazi	«Mening oilam – mening qadriyatim» nomli syujetli rasm bo'yicha suhbat	«Men – katta yordam-chiman!» (tarbiyalanuvchining oilada o'z faoliyati haqida hikoyasi)	Oilaviy sayohat to'g'risida hikoya	Oilaviy daraxt (oila a'zolarini ketma-ketlikda qo'yish)	Bola ko'zi bilan oila modeli (hikoya)	Syujetli rasmlar, AKT materiallari, oilaviy rasmlar xalq ertaklari va she'rlari to'plami, albom (xusnixat)
	Fan va tabiat markazi	Loy, tosh va qumning xususiyatlari (uy qurish uchun ishlatiladigan materiallar to'g'risida ma'lumot)	«Oilamizning sevimli xona o'simliklari» (ekinlarni ekish va ularni o'stirish)	«Qumda magnit»	«Qum va suv xususiyatlari»	«Uy novvoy-xonasi» (olov xususiyatlari va xavfsizlik qoidalari)	Loy, qum, tosh, maxsus idishlar, sharlar, magnit, magnitli doska, xona o'simliklari, mikroskop
	San'at markazi	Tasviriy faoliyat va applikasiya «Men va mening oilam»	«Oila a'zolari kasblari»	«Oilaviy ekskursiya tasvirlari»	Tasviriy faoliyat va applikasiya «Mening xonam»	Ko'rgazma galereyasi «Mening oilam»	A-4 qog'oz, rangli qog'oz, bo'yoqlar, tabiiy materiallar, rangli qalamlar
Katta guruhlarda ishlash		O'quv rejasiga muvofiq pedagogning ish rejasiga bo'yicha «Men va mening oilam» (pedagog, musiqa rahbari, jismoniy tarbiya yo'riqchisi, logoped, til o'qituvchisi, psixolog, xoreograf)					
Kechki davra suhbatlari/ o'tgan kunning to'liq (chuqur) tahlili (refleksiya)		bolalar bilan o'tgan kunni, eng yaxshi va eng qiziqarli narsalarni eslash, buguyangi kunda qilingan ishlarni muhokama qilish va umumlashtirish va keyingi kun uchun tadbirlarni rejalashtirish.					Guruhdagi mavjud manbalardan foydalaniladi

6-ILOVA

MTTda o'tkazilishi belgilab qo'yilgan bayram tadbirlari ro'yxati

MTTlarda an'anaga ko'ra turli bayramlar, tadbirlar o'tkaziladi.

Umumdavlat bayramlari O'zbekistonda yagona madaniy muhitni yaratadi.

Davlat o'quv dasturida o'tkazilish qat'iy tavsiya etilgan umumdavlat bayramlar ro'yxati keltirilgan. Har bir MTT taklif qilingan ro'yxatni mintaqaviy xususiyarga ko'ra va o'z tadbirlari bilan to'ldirishi mumkin.

No	3 – 4 yosh	4 – 5 yosh	5 – 6 yosh	6 – 7 yosh
1	«O'zbekiston Respublikasining Mustaqillik kuni»			
2	«Ustoz va murabbiylar kuni»			
3	«O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi kuni»			
4	«Yangi yil bayrami»			
5	«8-mart: Xalqaro xotin-qizlar kuni»			
6	«Navro'z»			
7	«Xotira va qadrlash kuni»			

MTTlarda tavsiya etilgan tadbirlar

MTTlarda bayramlar bolalarni rivojlantirish va tarbiyalashning eng samarali vositalaridan biridir. MTTlarda muhim voqealar bilan bog'liq bayram va tadbirlarni o'tkazish uchun zamonaviy formatlardan foydalanish tavsiya etiladi: kontsert, kvest, loyiha, ta'limiy tadbirlar, musobaqa, sahna ko'rinishi (spektakl), viktorina, festival, yarmarka va boshqalar. Ota-onalarning faol ishtiroki, shuningdek, bolalarning o'zlari tomonidan bayramni tashkillashtirish va modellashtirish ijobiy baholanadi.

No	3 – 4 yosh	4 – 5 yosh	5 – 6 yosh	6 – 7 yosh
1	Davlat tili kuni	Davlat tili kuni	Davlat tili kuni	Davlat tili kuni
2	Hosil bayrami	Hosil bayrami	Hosil bayrami	Hosil bayrami
3	Vatan himoyachilari kuni	Vatan himoyachilari kuni	Vatan himoyachilari kuni	Vatan himoyachilari kuni
4	A.Navoiy va boshqa buyuk mutafakkirlar tavallud topgan kun	A.Navoiy va boshqa buyuk mutafakkirlar tavallud topgan kun	A.Navoiy va boshqa buyuk mutafakkirlar tavallud topgan kun	A.Navoiy va boshqa buyuk mutafakkirlar tavallud topgan kun
5	Xalqaro bolalarni himoya qilish kuni	Xalqaro bolalarni himoya qilish kuni	Xalqaro bolalarni himoya qilish kuni	Xalqaro bolalarni himoya qilish kuni
6				Men maktabga boraman

7-ILOVA

Rivojlanish xaritasi

Bolalarning rivojlanish xaritasi ularning rivojlanishini hujjatlashtirishning asosiy shaklidir. Bolaning rivojlanish xaritasini to'ldirish uchun uch bosqichdan iborat bo'lgan kuzatish olib boriladi: dastlabki (o'quv yili boshida), oraliq (o'quv yili o'rtasida) va yakuniy (o'quv yili yakunida).

Dastlabki kuzatish o'quv yili boshida o'tkaziladi (taxminan sentabr oyida). Bu bosqichda har bir bolaning boshlang'ich imkoniyatlari (boshlang'ich, ayni damdagi dolzarb rivojlanish darajasi) aniqlanadi. Uning shu davrgacha erishgan yutuqlari, kuchli tomonlari, shuningdek o'quv yilining boshida rivojlanish ehtiyoj va muammolari aniqlanadi hamda ularni hal qilish uchun pedagogning yordami talab qilinadi.

Pedagog (tarbiyachi) bola yutuqlari xaritasini to'ldiradi va erishilgan natijani tegishli belgi (☑) bilan belgilaydi. Kuzatish rivojlanishning barcha sohalari bo'yicha olib boriladi. Agar u yoki bu rivojlanish sohasidagi indikator (kutilayotgan natijalar) «ishlamasa», pedagog (tarbiyachi) "Pedagog izohi" ustunida eslatma yozishi lozim.

Bolaning rivojlanish darajasi quyidagi tushuntirishlar yordamida belgilanadi:

K – kuzatilmaydi yoki kamdan-kam kuzatiladi (bola asosiy ko'nikmalarni namoyon qiladi / xatti-harakatlari kam yoki umuman namoyon qilmaydi).

B – ba'zida kuzatiladi (bola asosiy ko'nikmalarni namoyon qiladi / xatti-harakatlari tasodifiy yoki ma'lum vaziyatlarda).

T – tez-tez kuzatiladi (bola asosiy ko'nikma / xatti-harakatni vaziyatga qarab namoyish etadi).

D – doimiy ravishda kuzatiladi (bola asosiy ko'nikmalarni namoyon qiladi / xatti-harakatlari talab darajasida, mustaqil tarzda takrorlaydi).

Oraliq kuzatish xuddi shu tartibga binoan o'tkaziladi. Kuzatishning bu turi birinchi yarim yillik oxiri (dekabr, yanvar)da o'tkaziladi. Bunday kuzatishni o'tkazishdan maqsad bolaga nisbatan tanlangan metodikaning to'g'riligini aniqlash, rivojlanish dinamikasini belgilashdan iborat. Mazkur kuzatish natijalariga ko'ra, pedagog, boshqa mutaxassislar bilan hamkorlikda, zarurat tug'ilgan holatlarda pedagogik jarayonga tuzatishlar kiritishi mumkin.

O'quv yili oxirida (odatda may oyida) pedagog **yakuniy kuzatish o'tkazadi**. Mazkur kuzatish asosida yil boshida qo'yilgan vazifalar qanday hal qilingani baholanadi, mazkur bola rivojida kutilayotgan yangi natijalarni hisobga olgan holda keyingi pedagogik jarayondan ko'zda tutiladigan maqsadlar belgilanadi.

Kuzatish o'tkazishda quyidagi **tamoyillarga tayanish lozim:**

- *kuzatish bola uchun odatiy sharoitda amalga oshiriladi va bolaga yordam berishga yo'naltirilgan bo'ladi;*
- *bola rivoji borasida yanada xolis tasavvur hosil qilish uchun kuzatish kamida ikki hafta (yoki bir oy) mobaynida olib boriladi;*
- *pedagog bola to'g'risidagi ma'lumotlarni ota-onalar yoki tashkilotning boshqa xodimlari bilan suhbatlar jarayonida olishi mumkin;*
- *pedagog bolaning moyilliklari, qiziqishlariga, uning muloqot qilish va bilim olish xususiyatlariga e'tibor qaratishi lozim.*

3-6 yoshdagi bolalarni oraliq va yakuniy kuzatish natijalariga ko'ra, ushbu bolaning rivojlanish sohalari bo'yicha rivojlanishida kutilayotgan yangi natijalarni hisobga olgan holda keyingi pedagogik jarayonning maqsadlari aniqlanadi.

6-7 yoshdagi bolalar uchun (MTT bitiruvchisi) faqat oraliq kuzatish maqsadlari aniqlanadi, yakuniy kuzatishdan so'ng bolaning maktabga tayyorligi xaritasi to'ldiriladi.

I. 3-4 yoshli bolaning rivojlanish xaritasi

Bolaning familiyasi, ismi: _____ yoshi: _____

Tug'ilgan sanasi: _____ Jinsi: _____ (O'g'il /Qiz)

Pedagog: _____

Kuzda to'ldirilgan sana: _____ Qishda to'ldirilgan sana: _____

Bahorda to'ldirilgan sana: _____.

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
1	Jismoniy rivojlanish va sogʻlom turmush tarzining shakllanishi													
1.1	Kichik soha: Yirik motorika													
1	Turli usullarda yuradi (toʻgʻri, erkin, koʻrsatilgan yoʻnalishda)													
2	Doira boʻlib safda tura oladi													
3	Muvozanatni saqlab yuguradi													
4	Sport narvoni boʻylab yuqoriga va pastga harakatlanadi													
5	Turgan joyida ikki oyoqda sakraydi													
6	Oldinga harakatlangan holda sakraydi													
7	Yoy ostidan emaklab oʻtadi													
8	Badantariy mashqlarini qaytaradi													
9	Uch gʻildirakli velosipedda uchadi													
1.2	Kichik soha: Mayda motorika													
1	Arqonni halqaga kiritadi													
2	Mayda predmetlarni muayyan tartibda taxlaydi													
3	Oʻyinchoqlarni mustaqil tarzda qutiga soladi va ularni qutidan oladi													
4	Kattalar yordamida yirik munchoqlarni ipga oʻtkazadi													
5	Buyumlarni bir idishdan boshqa idishga soladi													
1.3	Kichik soha: Sensomotorika													
1	Katta koptoklarni oʻtirgan va turgan holda ikki qoʻli bilan masofaga dumalatadi													
2	Predmetni belgilangan nishonga qarata otadi													
3	Koptokni boshqa bolaga dumalatadi voki otadi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
4	Silliq va g'adir-budur tekstura (tuzilish)ni ajrata oladi													
5	Ta'mni aniqlaydi													
6	Qo'g'irchoqlar solingan aravachani uchiradi													
1.4 Kichik soha: Sog'lom turmush tarzi va xavfsizlik														
1	Mustaqil tarzda yuz-qo'llarini yuvadi, tishini tozalaydi, sochiqdan foydalanadi													
2	Taroq va dastro'mol yoki salfetkadan foydalanadi													
3	Ovqatlanish vaqtida mustaqil tarzda qoshiqdan foydalanadi, ovqatlanishdan keyin og'zini chayadi													
4	O'yinchoqlarni yig'ishtiradi, xonada tartib saqlaydi													
5	Hojatxonadan mustaqil foydalanadi													
6	Xavfli bo'lishi mumkin bo'lgan buyumlarni ayta oladi													
2 Ijtimoiy-hissiy rivojlanish														
2.1 Kichik soha: "Men" konsepsiyasi														
1	O'zi haqida birinchi shaxsda «men» deb gapiradi													
2	O'zi haqida gapiradi (ismi, familiyasi, yoshi, jinsi va h.k. biladi)													
3	O'ziga yaqin insonlarga murojaat qiladi va ulardan yordam so'raydi													
4	O'ziga do'st tanlaydi va u bilan o'ynaydi													
5	O'z oilasi va qarindoshlik aloqalariga qiziqish bildiradi													
6	O'z ehtiyojlarini bildiradi													
7	Oshib borayotgan ishonchni namoyon etadi													
2.2 Kichik soha: Hissiyotlar va ularni boshqarish														
1	Ertak, hikoya va multfilmlar qahramonlariga qayg'uradi													
2	Xursandchilik, g'am-tashvish singari hissiy holatlarni tushunadi													
3	O'z hissiyotlari va tashvishlarini ifodalaydi («menga yoqadi», «men yoqtirmayman»)													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
4	Boshqa bolaning hissiyotlarini soʻz bilan ifodalaydi													
5	Boshqalarga nisbatan hamdardlik koʻrsatadi													
6	Syujetli-rolli oʻyinlarda ishtirok etadi													
7	Oʻz oilasi haqida gapira turib, unga nima yoqishi yoki yoqmasligini aytib oʻtadi													
2.3	Kichik soha: Ijtimoiylashuv, kattalar va tengdoshlar bilan muloqot													
1	Oila aʼzolarini biladi													
2	Kattalar harakatiga taqlid qiladi													
3	Oʻz harakatlarida natijaga erishish yoʻlida qatʼiylik koʻrsatadi													
4	Kattalar va bolalar bilan hamkorlikda oʻynaydi													
5	Bolalarning salbiy xatti-harakatlariga nisbatan oʻz munosabatini bildiradi													
6	Jamoaviy oʻyin faoliyatida qatnashadi													
7	Tengdoshlarga nisbatan xayrixohlik bildiradi													
3	Nutq, muloqot, oʻqish va yozish malakalari													
3.1	Kichik soha: Til va nutq													
1	Oʻzining baʼzi harakatlarini soʻzlar bilan birgalikda olib boradi													
2	Rasmda koʻrayotgan narsalar haqida gapiradi													
3	Kattalarning turli savollariga javob beradi (yaqin doiradagi odamlar)													
4	Muloqotda faollik koʻrsatadi													
5	Tanish asardan parcha eshitib, uning nomini aytadi													
6	Kichik sheʼrni yoddan aytib beradi													
7	Kattalar tomonidan boshlab berilgan tanish ertak, hikoyani davom ettiradi yoki yakunlab beradi													
8	Didaktik oʻyinlar oʻynaydi													
3.2	Kichik soha: Oʻqish malakalari													
1	Kitob haqida tushunchaga ega													
2	Kattalardan kitob oʻqib berishni iltimos qiladi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
3	O'z yoshiga mos kitoblarni ko'rib chiqadi													
4	Kitobdagi matn va rasmlar o'rtasidagi bog'liqlikni aniqlaydi													
5	Tanish ertak qahramonlarini rasmlaridan taniydi													
3.3	Kichik soha: Qo'l barmoqlari mayda motorikasi													
1	Varaq yuzasiga to'g'ri chiziqlar chizadi													
2	2-3 ta ob'ektdan rasmlar yaratadi													
3	Harflarga qiziqish bildiradi, ba'zi harflarning yozilishini biladi va farqlaydi													
4	Yirik munchoqlarni chilvirga tizadi													
5	Yozishga harakat qiladi													
4	Bilish jarayonining rivojlanishi													
4.1	Kichik soha: Intellektual-bilish malakalari													
1	Predmetlarni bir belgi bo'yicha saralaydi													
2	Oltita rangni farqlaydi va ajratadi													
3	O'xshash juftlikni tanlay oladi													
4	Rasmlardagi predmetlarni taniydi va ularning nomini aytadi													
5	Jonli ob'ektlarga qiziqish ko'rsatadi													
6	Predmetlar tayyorlangan materiallarni ajratadi (qog'ozdan, yog'ochdan, temirdan)													
7	Xonani kuzatadi va o'zi turgan joyini aniqlay oladi													
8	Atrofdagi olamga qiziqish bildiradi													
4.2	Kichik soha: Elementar matematik malakalar													
1	Predmetlarni 1-2 ta belgisi bo'yicha guruhlariga ajratadi													
2	Atrof-muhitdan «bitta» va «ko'p»ni topadi													
3	Predmetlarni kattaligi bo'yicha joylashtiradi													
4	Geometrik shakllar (doira, kvadrat, uchburchak) va shakllar (kub, shar)ni farqlaydi													
5	Ko'plikni taqqoslaydi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
6	“Qisqaroq” va “uzunroq” tushuncha- lari ma’nosini tushunadi													
7	«Tong», «oqshom», «kun», «tun» so’zlari ma’nosini tushunadi													
8	«Yarim», «yarimta» tushunchalarini biladi													
9	Sanoq va sonlar ketma-ketligini tushunadi													
10	Mexanik tarzda 5 gacha sanaydi													
4.3 Kichik soha. Tadqiqiy-bilish va samarali refleksiv faoliyat														
1	Tadqiqotlarda kattalar bilan birga- likda ishtirok etadi (eritish, bo’yash, cho’kadi – cho’kmaydi va h.k.)													
2	Tabiatdagi ayrim o’zgarishlarni far- qlaydi (qor, yomg’ir, do’l, issiq, shamol va h.k.)													
3	Ba’zi hasharotlar va qushlarni biladi va nomini aytadi													
4	Ba’zi hayvonlar bolalari nomini to’g’ri aytib beradi													
5	«Syujet bo’yicha» qurilmalar yaratadi													
6	Suv va qum bilan o’ynaydi													
7	Jonli ob’ektlarni kuzatadi													
5 Ijodiy rivojlanish														
5.1 Kichik soha. Dunyoni badiiy tasavvur etish														
1	Rasm, xalq amaliy san’ati asarlari, o’yinchoqlar, ob’ektlarni idrok qilish- da hissiy (emotsional) kuyunchaklik ko’rsatadi													
2	Tabiat ko’rinishlari, o’yinchoqlar, bolalarning kiyimlaridagi ranglar go’zalligini sezadi													
3	Tanish qo’shiqlarni farqlaydi													
4	Tovushlar, ohanglarni diqqat bilan eshitadi													
5	Tasviriy san’at elementlaridan foydalanadi													
5.2 Kichik soha: Badiiy-ijodiy qobiliyatlar														
1	Tasviriy materiallarni biladi va ular- dan to’g’ri foydalanadi													
2	Alohida buyumlar, oddiy kompozitsi- yalarni chizadi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
3	Tasvirlanayotgan buyumlarga mos keladigan ranglarni tanlaydi va bo'yaydi													
4	Bolalar musiqiy asboblarda (buben, nay, ksilofon)chalishga taqlid qiladi													
5	Bolalar guruhi bilan qo'shiq aytadi													
6	Raqsga tushadi (juftlikda aylanadi, oyoqlari bilan deysinadi, predmetlar bilan musiqaga monand harakatlanadi)													
7	Plastilindan sodda shakllarni yasaydi													
8	Tayyor shakllardan predmetlar tasvirini yaratadi, turli shaklli qog'ozlardan tayyorlangan bezaklar bilan bezatadi													
9	Qumdan turli shakl va piramidalar quradi													

№1 maqsadlarni aniqlashtirish *(Oraliq kuzatishdan so'ng)*

Sana _____

Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi

1. _____
2. _____

Ijtimoiy-hissiy rivojlanish

1. _____
2. _____

Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari

1. _____
2. _____

Bilish jarayonining rivojlanishi

1. _____
2. _____

Ijodiy rivojlanish

1. _____
2. _____

№2 maqsadlarni aniqlashtirish *(Yakuniy kuzatishdan so'ng)*

Sana _____

Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi

1. _____
2. _____

Ijtimoiy-hissiy rivojlanish

1. _____
2. _____

Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari

1. _____
2. _____

Bilish jarayonining rivojlanishi

1. _____
2. _____

Ijodiy rivojlanish

1. _____
2. _____

II. 4-5 yoshli bolaning rivojlanish xaritasi

Bolaning familiyasi, ismi: _____ yoshi: _____

Tug'ilgan sanasi: _____ Jinsi: _____ (O'g'il /Qiz)

Pedagog: _____

Kuzda to'ldirilgan sana: _____ Qishda to'ldirilgan sana: _____

Bahorda to'ldirilgan sana: _____.

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
1	Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi													
1.1	Kichik soha: Yirik motorika.													
1	Oyoq uchida, tovonida, oyoq kaftining tashqi tomonida va tizzalarni baland ko'targan holda yuradi													
2	Arqonda muvozanatni saqlagan holda yuradi													
3	Tizzalarini baland ko'targan holda yuguradi													
4	Baland bo'lmagan to'siqlardan xatlaydi													
5	Arg'amchoqdan sakrashga urinadi													
6	Gimnastika o'rindig'ida qo'llari bilan tortilib emaklaydi													
7	Gimnastika devori bo'ylab tirmashadi													
8	Samokatda uchadi													
1.2	Kichik soha: Mayda motorika.													
1	Kiyim, poyabzal tugmalarni mustaqil ravishda qadaydi va ochadi													
2	Namuna asosida ipga kichik, o'rta va yirik munchoqlarni tizib chiqadi													
3	Qulf, zulfinlarni ochadi va yopadi, kalitdan foydalanadi													
4	Mayda predmetlarni burab yopadi va ochadi (konstruktor detallari)													
5	Konstruktorning katta va kichik qismlaridan turli narsalar yasaydi													
6	Namuna asosida to'g'ri chiziq va aylana chizadi													
7	Berilgan chiziqlar bo'yicha qog'oz, mato, salfetkani buklaydi													
8	Berilgan chiziq bo'ylab qaychi yordamida qog'ozni qirqadi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
1.3	Kichik soha: Sensomotorika													
1	To'pni o'ng va chap qo'llarini galma- galdan ishlatib yerga uradi													
2	O'ng va chap tomonga galma-galdan aylanadi													
3	Turli yuza va teksturalarni farqlaydi													
4	Matrap yordamida suzadigan va uchadigan mayda jismlarni tutib oladi													
5	Sovunli pufakchalarni puflaydi													
1.4	Kichik soha: Sog'lom turmush tarzi va xavfsizlik													
1	Vitaminlar va sog'lom ovqatlanish foydasi to'g'risida biladi													
2	Ovqatdan oldin qo'llarini yuvadi													
3	Sanchqidan to'g'ri foydalanadi													
4	Tashqi ko'rinishini tartibga keltiradi													
5	Xojatxonadan so'ng o'z-oziga xizmat ko'rsata oladi													
6	Yordam so'ray oladi													
7	Xavfli bo'lishi mumkin bo'lgan joylar, predmetlar va moddalarni aytadi (zina, ayvon, ochiq oyna, issiq suv, olov, dori-darmon, o'tkir asboblarni, elektr toki)													
8	Notanish odamlar bilan ketish mumkin emasligini tushuntiradi													
9	Qomatni qanday qilib tik tutish mumkinligini tushuntira oladi													
2	Ijtimoiy-hissiy rivojlanish													
2.1	Kichik soha: "Men" konsepsiyasi.													
1	O'z hissiyot va xavotirlarini bildiradi													
2	O'yin vaqtida o'ziga biror rol olishi mumkin													
3	O'z hatti-harakatlarini baholay oladi («buni men qildim»)													
4	Katta odamning iltimosini (topshirig'ini) bajaradi													
5	Mashg'ulot vaqtida diqqatini saqlay oladi													
6	Muvaffaqiyatga motivatsiyasini namo- yon qiladi													
7	Omadsizlik, mag'lubiyatdan tashvish- lanadi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
8	Turli hissiyot va kayfiyatlarni namoyon qiladi													
9	O'z o'yini uchun joy tayyorlaydi													
2.2	Kichik soha: Hissiyotlar va ularni boshqarish													
1	O'yin vaqtida bolalar bilan samimiy munosabatda bo'ladi va o'yinchoqlari bilan bo'lishadi													
2	Kattalar bilan eslatmasiz salomlashadi va xayrlashadi													
3	O'z harakatlarini baholaydi													
4	Kattalar bilan muloqot qiladi va ularga o'z fikrini bildiradi													
5	Sovg'alar, bayramlardan zavqlanadi													
2.3	Kichik soha: Ijtimoiylashuv, kattalar va tengdoshlar bilan muloqot													
1	O'yin faoliyati davomida muloqotga kiradi													
2	O'yinda o'zaro faoliyatga kirishadi, o'ziga ijtimoiy rolni oladi													
3	Guruh qoidalariga rioya qiladi (<i>o'yinchoqlarni yig'adi, kiyimlarni taxlaydi va hokazo</i>).													
4	Oila a'zolariga samimiy munosabatni namoyon qiladi													
5	Uyda ma'lum qoidalarga mustaqil ravishda rioya qiladi													
6	O'z do'stlari haqida gapirib bera oladi													
7	Kattalarning hatti-harakatlariga qarab, ularga taqlid qiladi													
8	Kattalar nazoratisiz topshiriqlarni bajara oladi													
3	Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari													
3.1	Kichik soha: Til va nutq													
1	Boshlangan hikoyani davom ettira oladi													
2	Voqealar muhokamasi davomida fikr bildiradi va savollar beradi													
3	Savolni tushunadi va javob beradi													
4	Muloqotda sifat va fe'llardan faol foydalanadi													
5	"Ko'p", "bitta" ma'nosini bildiruvchi so'zlardan foydalanadi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
6	Ot va fe'llardan foydalanib sodda gap tuzadi (shifokor kasallarni davolaydi, sotuvchi sabzavot sotadi)													
7	Nutqda yuz ifodalari va imo-ishoralar yordamida turli ohangda so'zlarni qo'llaydi													
8	Didaktik va so'z o'yinlarini o'ynaydi													
3.2	Kichik soha: O'qish malakalari													
1	Eshitgan hikoyalariga munosabat bildiradi va savollar beradi													
2	Rasmlar asosida eshitganlarining asosiy joylarini aytib beradi													
3	Badiiy asardan bir parcha eshitib, uning nomini aytadi													
4	Yoshiga mos she'rni yoddan aytib beradi													
5	Kitobni ehtiyotlab foydalanadi													
3.3	Kichik soha: Qo'l barmoqlari mayda motorikasi													
1	Chiziq, ilgak, belgilarning sodda ko'rinishlarini chizadi													
2	Murakkab bo'lmagan shakldagi narsa-buyumlarni chizadi													
3	Rasmlarni ustidan yurgizib chizadi va bo'yaydi													
4	Andazalarni shtrixlaydi													
5	Mayda qismlardan iborat konstruk-torni yig'adi													
6	O'rta kattalikdagi munchoqlarni ipga tizadi													
7	Belgilangan chiziqlar bo'ylab qog'ozni qaychi bilan qirqadi													
8	Belgilangan chiziqlar bo'ylab qog'ozni tekis yirtadi													
9	Qog'ozni ikki qo'llab burab aylantiradi													
4	Bilish jarayonining rivojlanishi													
4.1	Kichik soha: Intellektual-bilish malakalari													
1	Rasmlarni taqqoslaydi													
2	2-3 belgi asosida guruhlaydi													
3	Tirik jonzorlarning asosiy ehtiyojlarini aytadi (<i>hayvonlar: oziqlanishadi, nafas olishadi, harakatlanishadi va hokazo</i>)													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
4	Suv, havoning hayot uchun ahamiya- tini aytadi													
5	Kunning turli vaqtini biladi va nutqida to'g'ri ishlatadi (<i>tong, kun, kech, tun</i>)													
6	Yil fasllari tavsifini biladi													
7	Atrofdagi olam bilan juda qiziqadi													
4.2 Kichik soha: Elementar matematik malakalar														
1	Geometrik shakllar bilan o'xshash buyumlarni topadi													
2	Geometrik figura va shakllarni aytadi													
3	Miqdoriy aloqalarni belgilaydi													
4	Sonning miqdoriy tarkibini biladi													
5	Matematik tushunchalardan foydala- nadi (<i>ko'p, kam, jami, yana shuncha</i>)													
6	Tartib bilan sanaydi													
7	«Ko'proq», «kamroq», «teng» tushun- chalarni taqqoslaydi													
8	Makonda mo'ljal oladi (<i>oldida, orqasi- da, yuqorida, pastda, yaqinida, uzoqda</i>)													
9	Butun vauning qismlari tushuncha- larini tushunadi													
4.3 Kichik soha: Tadqiqiy-bilish va samarali refleksiv faoliyat														
1	Kattalar bilan tajribalarda qatnashadi (<i>erish, muzlash, magnitlik, bo'yash, qiz- dirish, qaynash va hokazolar</i>)													
2	Yil fasllariga xos tabiat hodisalarini aytadi													
3	Nima uchun ovqatlanish, nafas olish, o'qish kerakligini biladi													
4	Tanamizning ayrim a'zolari funksiya- larini biladi													
5	Ayrim jismoniy jarayonlar ahamiyati- ni biladi													
6	Konstruksiyalar yasaydi, pazl, lego, mozaikalar yig'adi													
5 Ijodiy rivojlanish														
5.1 Kichik soha: Dunyoni badiiy tasavvur etish														
1	O'zbekiston xalq amaliy san'ati (<i>so'zana kashtachiligi va kulolchilik</i>) haqida dastlabki tushunchaga ega													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
2	San'atga tegishli kasblarning ayrimlari (<i>rassom, bastakor, aktyor</i>) haqida tasavvurga ega													
3	San'atning ayrim turlari va janrlarini (<i>qo'shiq, raqs, musiqa, she'r, topishmoq, rasmchilik, haykaltaroshlik</i>) ajrata oladi													
4	Ba'zi arxitektura inshootlari (<i>turar-joy va jamoat joylari</i>) haqida tushunchaga ega													
5	Kuy va qo'shiqlardagi baland va past tovushlarni ajrata oladi													
6	Ba'zi cholg'u asboblari pianino, dutor, doira) tovushini ajrata oladi													
7	Musiqa ritmiga mos raqsga tusha oladi													
5.2 Kichik soha: Badiiy-ijodiy qobiliyatlar														
1	Buyum shaklini aniq tasvirlagan holda, detallarga boy tasvirlar chizadi													
2	Syujetli rasm, personaj va buyumlarni chizadi.													
3	Shakllarni turli texnikalar yordamida bo'yaydi													
4	Loy, xamir yoki plastilindan narsalar yasaydi													
5	Xorda va yakkaxon tarzda qo'shiqlarni kuylaydi													
6	Raqs harakatlari tilini aloqa va hissiyotlarni ifodalash vositasi sifatida tushunadi													
7	Musiqa asbobida chaladi (<i>qo'ng'iroqcha, doira, metallofon</i>)													
8	Kattalar yordamida barmoq teatrlarini sahnalashtirishda ishtirok etadi.													

№1 maqsadlarni aniqlashtirish *(Oraliq kuzatishdan so'ng)*

Sana _____

Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi

1. _____
2. _____

Ijtimoiy-hissiy rivojlanish

1. _____
2. _____

Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari

1. _____
2. _____

Bilish jarayonining rivojlanishi

1. _____
2. _____

Ijodiy rivojlanish

1. _____
2. _____

№2 maqsadlarni aniqlashtirish *(Yakuniy kuzatishdan so'ng)*

Sana _____

Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi

1. _____
2. _____

Ijtimoiy-hissiy rivojlanish

1. _____
2. _____

Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari

1. _____
2. _____

Bilish jarayonining rivojlanishi

1. _____
2. _____

Ijodiy rivojlanish

1. _____
2. _____

III. 5-6 yoshli bolaning rivojlanish xaritasi

Bolaning familiyasi, ismi: _____ yoshi: _____

Tug'ilgan sanasi: _____ Jinsi: _____ (O'g'il /Qiz)

Pedagog: _____

Kuzda to'ldirilgan sana: _____ Qishda to'ldirilgan sana: _____

Bahorda to'ldirilgan sana: _____.

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
1	Jismoniy rivojlanish va sogʻlom turmush tarzining shakllanishi													
1.1	Kichik soha: Yirik motorika.													
1	Tovondan oyoq uchiga oʻtgan tarzda yuradi													
2	Toʻsiqlardan hatlaydi yoki aylanib oʻtadi													
3	Gimnastika skameykasi boʻylab muvozanatni saqlagan holda qadamma-qadam yuradi													
4	Qiya taxta ustidan toʻgʻri va yonbosh turgan holda yuradi													
5	Turlicha yugurish usullarini bajaradi (ilonizi, egri-bugri, mokisimon, toʻsiq-larni yengib oʻtgan holda)													
6	Turli usullarda sakraydi													
7	Bir nechta buyum ustidan sakrab oʻtadi													
8	Qorinda yotgan holda qoʻli bilan tortilib emaklaydi													
9	Gimnastika narvoni boʻylab tirma-shadi													
1.2	Kichik soha: Mayda motorika.													
1	Yuzalikda turli chiziqlar chizadi (asfaltda klassik oʻyini)													
2	Katta, oʻrtacha va kichik oʻyinchoq-larni hajmi boʻyicha mos keladigan qutilarga joylashtiradi													
3	Murakkab konstruksiyalarni yigʻadi													
4	Qopchadagi oʻyinchoqlarni paypas-lab aytib bera oladi													
5	Qogʻozni chiziq boʻyicha mustaqil qirqadi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
1.3	Kichik soha: Sensomotorika													
1	Toʻpni yuqoriga otadi va uni qayta ilib oladi													
2	Uzatilgan toʻpni turli usullar bilan ilib oladi													
4	Koptokni klyushka bilan toʻsiqlararo olib oʻtadi													
5	Qum solingan qopchani nishonga irgʻitadi													
6	Asosiy holatda turib, koʻkrak baland- ligida toʻpni ikki qoʻli bilan boshqa bolaga uzatadi													
7	Turli analizatorlar (<i>yopiq koʻzlar, pay- paslash, taʼmiga qarab aniqlash</i>) yor- damida predmetlarni tadqiq qiladi													
1.4	Kichik soha: Sogʻlom turmush tarzi va xavfsizlik													
1	Shaxsiy gigienaga rioya qiladi													
2	Stol atrofida ovqatlanish madaniyati- ga rioya qiladi													
3	Vitaminlarning ovqatlanishdagi aha- miyati va rolini biladi													
4	Salomatlik haqida gʻamxoʻrlik qilish- ning muhimligini anglaydi													
5	Tananing asosiy qismlari va ularning vazifalarini biladi													
6	Piyodalar uchun moʻljallangan aso- siy koʻcha harakati qoidalarini biladi													
7	Suv isteʼmol qilishning muhimligini tushunadi va mustaqil ravishda suv ichish rejimiga rioya qiladi													
8	Xavfsizlik qoidalarini biladi va ularga rioya qiladi													
9	Zarurat tugʻilganda kattalarga yor- dam uchun murojaat qilish mumkin- ligini biladi													
10	Xavfli boʻlishi mumkin boʻlgan faoli- yat turlarini aytadi: xavfli joylarda oʻynash (<i>mashinalar yuradigan yoʻlakda oʻynash, notanish suv havza- lari, ariq, koʻllarda choʻmilish</i>), yoʻlning mashinalar yuradigan qismida velosiped uchish													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
2	Ijtimoiy-hissiy rivojlanish													
2.1	Kichik soha: “Men” konsepsiyasi.													
1	Oʻziga yuklanayotgan majburiyatlar- ni qabul qiladi va ularga rioya etadi													
2	Oʻzining qaysi millatga mansubligini biladi													
3	Oʻz istaklari, manfaatlarini aniq ifodalaydi													
4	Oʻz hissiyotlarini ifodalaydi													
5	Oʻz-oʻzini baholash qobiliyatini namoyon etadi													
6	Mustaqil ravishda oʻzi uchun mash- gʻulot turini tanlaydi													
7	Gʻoyalar taklif etadi, tashabbuskorlik koʻrsatadi													
8	Samimiy va ochiq													
2.2	Kichik soha: Hissiyotlar va ularni boshqarish													
1	Asosiy hissiyotlar sabablarini tushu- nadi													
2	Agar kimnidir xafa qilsa, aybdorlik hissini koʻrsatadi													
3	Yaxshi yoki yomon hatti-harakatga baho berishga qodir													
4	Oʻyindagi gʻalaba onlarida shodlan- ishni biladi													
5	Oʻz hissiyotlari hamda kechinmala- rini doʻstlari va yaqin kishilari bilan oʻrtoqlashadi													
6	Qoʻrquv va xavf nimaligini tushunadi													
7	Hammabop asarlarni mamnuniyat bilan tinglaydi va ular borasida oʻz hissiy munosabatini bildiradi													
2.3	Kichik soha. Ijtimoiylashuv, kattalar va tengdoshlar bilan muloqot													
1	Muloqotda oʻz fikri, hissiyotlari va tasavvurlarini namoyon etadi													
2	Guruhda va oilada tashkil etiladigan mehnat faoliyatida qatnashadi													
3	Iltimos yoki xabarni suhbatdoshiga yetkazishni biladi													
4	Mustaqil, kattalardan nisbiy mus- taqilligini namoyon etadi													
5	Yordam koʻrsatishga tayyor													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
6	Tanish insonlar bilan suhbatga oson kirishadi													
7	Ijtimoiy axloq qoidalari va me'yor- lariga bo'ysunadi (<i>mumkin, mumkin emas, yaxshi, yomon, kerak</i>)													
8	Boshqa bolalar bilan barqaror do'stona aloqalar o'rnatadi													
3	Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari													
3.1	Kichik soha. Til va nutq													
1	Kuzatilayotgan voqea va hodisalarni tushuntiradi													
2	Umumlashtiruvchi so'zlardan to'g'ri foydalanadi (<i>mevalar, sabzavotlar, daraxtlar, qushlar, idishlar</i>)													
3	Predmetlarning o'ziga nisbatan joylashgan holatini tasvirlaydi (<i>mening oldimda, stolda</i>)													
4	So'zlarni ma'nosiga ko'ra to'g'ri qo'llaydi													
5	Nutqida asosiy so'z turkumlarini qo'llaydi													
6	Bir o'zakli so'zlarni (<i>namuna bo'yicha</i>) hosil qiladi (<i>mushuk - mushukcha - mushukvoy</i>)													
7	Grammatik jihatdan sodda va qo'shma gaplar tuzadi													
8	Suhbat qura oladi													
9	Kattalar yordamida ijodiy hikoya tuzadi													
10	Barcha tovushlarni to'g'ri va aniq talaffuz qiladi													
11	Chet tilini o'rganish ko'nikmalari shakllanadi													
12	Salomlashish va xayrlashish so'zlarini ishlatadi													
13	10 gacha sanoqni biladi													
14	Asosiy ranglar nomlarini biladi (<i>oq, sariq, qizil, yashil, ko'k, qora</i>)													
3.2	Kichik soha. O'qish malakalari													
1	So'zdagi birinchi tovushni biladi													
2	Kitobni mustaqil tarzda ko'rib chiqadi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
3	Tovushlar farqini biladi													
4	So'zlarga qofiyalar tanlaydi													
5	Nutqning dialogik shaklidan foydalanadi, savollar beradi													
6	She'rlarni yodlaydi va ifodali aytib beradi													
7	Sevimli adabiy asarlar, ertaklar, hikoyalarning nomi va mualliflarini biladi													
8	Ifodalilikning ohang vositalaridan to'g'ri foydalanadi													
9	Harflarga mos keladigan so'zlarni tanlaydi													
3.3 Kichik soha. Qo'l barmoqlari mayda motorikasi														
1	Chiziqli, ilgak va gajaklar yozadi													
2	Qog'oz varag'ini turli usullarda taxlaydi (<i>origami</i>)													
3	Bosma harflarni namunaga ko'ra yoza boshlaydi													
4	Barmoqlari yordamida turli mashqlar bajaradi													
5	Bo'yaladigan naqshlarni batartib shtrixlaydi													
6	Turli yuzaliklar (<i>nam qum, asfalt, taxta</i>)ga chizadi va yozadi													
7	Soch o'radi													
8	Mozaika yig'adi													
4 Bilish jarayonining rivojlanishi														
4.1 Kichik soha. Intellektual-bilish malakalari														
1	Rasm bo'yicha syujetlarni eslab qoladi va hikoya qiladi													
2	Izchil fikr yuritadi, xulosalar chiqaradi													
3	Hayvonlar yashaydigan joylar nomlarini aytadi (<i>baliq suvda, bo'ri o'rmonda yashaydi va h.k.</i>)													
4	Geografiyaga oid tushunchalarni biladi (<i>yer, dengiz, daryo, tog'lar</i>)													
5	Oddiy sabab-oqibat aloqalarini tushunadi (<i>yomg'ir yog'yapti – panaga o'tish kerak</i>)													
6	Ob'ektlarni tizimlashtiradi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
7	Sinash va xatolar orqali amaliy vazifalar yechimini topishga harakat qiladi (<i>mashinani yurgizish uchun kalitni burash kerak</i>)													
4.2	Kichik soha. Elementar matematik malakalar													
1	Geometrik shakllarni biladi va predmetlarda ularni ajratadi													
2	Predmetlarni uzunligi, eni, qalinligi, balandligi bo'yicha taqqoslaydi													
3	Predmetlar guruhini taqqoslaydi													
4	Muloqot vaqtida matematik atamalardan foydalanadi													
5	Belgilar tizimini biladi (<i>raqamlar va +, -, = belgilaridan foydalanib</i>)													
6	1dan 10gacha sonlarni to'g'ri va teskarisiga sanaydi													
7	Predmetlarni soni va umumiy miqdori bo'yicha taqqoslaydi													
8	Predmetlar guruhlarning tengligi va tengsizligini aniqlaydi va ularni o'zaro taqqoslaydi													
4.3	Kichik soha. Tadqiqiy-bilish va samarali refleksiv faoliyat													
1	Tabiat hodisalarining turli omillarga bog'liqligini tushunadi													
2	Tabiatdagi o'zgarishlar sababini tushunib berishi mumkin (<i>m-n, qorning erishi</i>)													
3	Odamlarning atrofida tabiatga ta'sirini tushunadi (<i>ekin ekish, hosil yig'ish</i>)													
4	Tabiiy materialdan rasm bo'yicha turli buyumlar yasashni biladi, ish bosqichlarini rejalashtiradi													
5	Mustaqil ravishda modellar yaratish va konstruksiyalashni amalga oshirish mumkin													
6	Jonli va jonsiz tabiatni farqlaydi													
7	Tabiatning insonlar hayotidagi ahamiyatini anglaydi													
5	Ijodiy rivojlanish													
5.1	Kichik soha. Dunyoni badiiy tasavvur etish													
1	Musiqasi asariga hissiy munosabat bildiradi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
2	Musiqa ohangiga mos ravishda turli harakatlar o'ylab topishi mumkin													
3	Badiiy asarlar qahramonlari rolini o'ynashi mumkin													
4	Amaliy san'at turlari borasida dastlabki tushunchalarga ega													
5	O'z loyihalarini yaratish g'oyalarini bildiradi													
6	Musiqiy uslublarni ajrata biladi													
7	Kichik ssenariylar tuzib sahna ko'rinishini tashkil eta oladi													
8	Tabiat materiallardan buyumlar yasaydi													
9	Kostyumlarni bezatishi, guldastalar yasashi, oddiy retseptlar bo'yicha ovqat tayyorlashi mumkin													
5.2	Kichik soha. Badiiy-ijodiy qobiliyatlar													
1	Murakkab predmetlar rasmini chizadi va ularni bezakli naqshlar bilan bezatadi (<i>choynak, gilam, ro'molcha, lagan</i>)													
2	Xotira yoki tasavvuiga ko'ra syujet yaratadi													
3	Qog'oz va tabiat materiallardan applikativ bezaklar yaratadi (<i>tabriknomalar, xatcho'plar</i>)													
4	Atrof-muhit yoki o'z loyihalarini bezatadi													
5	Kesish, yirtish, taxlash yo'li bilan shakllarning turishi, o'rni va harakatlarini ifodalagan tarzda kichik syujetlar yaratadi													
6	Tengdoshlari bilan ijodiy o'yinlar yaratishi mumkin													
7	O'z ishlarida turli ifodalash vositalaridan foydalanadi													
8	Jamoaviy loyihalarda o'z g'oyalarini taklif etadi													

№1 maqsadlarni aniqlashtirish *(Oraliq kuzatishdan so'ng)*

Sana _____

Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi

1. _____
2. _____

Ijtimoiy-hissiy rivojlanish

1. _____
2. _____

Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari

1. _____
2. _____

Bilish jarayonining rivojlanishi

1. _____
2. _____

Ijodiy rivojlanish

1. _____
2. _____

№2 maqsadlarni aniqlashtirish *(Yakuniy kuzatishdan so'ng)*

Sana _____

Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi

1. _____
2. _____

Ijtimoiy-hissiy rivojlanish

1. _____
2. _____

Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari

1. _____
2. _____

Bilish jarayonining rivojlanishi

1. _____
2. _____

Ijodiy rivojlanish

1. _____
2. _____

IV. 6-7 yoshli bolaning rivojlanish xaritasi

Bolaning familiyasi, ismi: _____ yoshi: _____

Tug'ilgan sanasi: _____ Jinsi: _____ (O'g'il /Qiz)

Pedagog: _____

Kuzda to'ldirilgan sana: _____ Qishda to'ldirilgan sana: _____

Bahorda to'ldirilgan sana: _____.

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
1	Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi													
1.1	Kichik soha: Yirik motorika													
1	Kolonna bo'ylab bittalab, ikkitalab, to'rttalab, doira, saf bo'lib yuradi													
2	Yurganda turli buyruqlarni bajaradi													
3	Yengil (shiddat bilan, to'siqlardan hatlab, yo'nalish va muvozanatini saqlagan holda) yuguradi													
4	Aylanib, oyoqlarini o'ngga, chapga tashlab turgan joyida sakraydi													
5	Turli usullar bilan arg'imchoqdan sakraydi													
6	Arqonli narvon, yo1g'on arqondan chirmashib chiqadi													
7	Ikki oyoqli velosipedda uchadi													
1.2	Kichik soha: Mayda motorika													
1	Buyumlarni o'xshatib, barmoqlari bilan ko'rsatadi (gul, qush, kapalak, qulfi)													
2	Arqondan turli tugunlar tugadi													
3	O'yin faoliyati davomida mayda o'yinchoqlar bilan o'ynaydi													
4	Belgilangan chiziq bo'ylab qog'ozni batartib yirta oladi													
5	Mayda bo'lakli mozaika va pazllarni yig'adi													
1.3	Kichik soha: Sensomotorika													
1	To'pni pastdan va boshidan oshirib otadi													
2	To'pni yerdan ilonizi qilib dumalatadi													
3	Chana, rolik, ikki oyoqli velosipedda uchadi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
4	Nishonni to'p bilan uradi (<i>bouling</i>)													
5	Gardish (obruv)ni qo'llari, oyoqlari, beli bilan aylantiradi													
6	Xalqalarni qoziqchaga otadi													
1.4	Kichik soha: Sog'lom turmush tarzi va xavfsizlik													
1	O'z tashqi ko'rinishiga e'tibor beradi													
2	Jismoniy mashqlarni mustaqil bajaradi													
3	Tabiat burchagi o'simliklar va jonzorlarni parvarishlaydi													
4	Sog'lik uchun zararli bo'lgan harakatlarni tushunadi (<i>chekish, ichkilikbozlik, olov bilan o'yinlar va hokazo</i>)													
5	MTTda, ko'chada va transportda o'zini tutish qoidalarini biladi													
6	Yo'lovchi va velosiped haydovchilari uchun yo'l harakati qoidalarini biladi													
7	Yong'in xizmati (101), militsiya (102), tez yordam (103), gaz xizmati (104) raqamlarini aytadi													
8	Xavfli vaziyatlarda o'zini qanday tutishni biladi va tushuntiradi													
9	Supermarket, shahar, qishloq va dalada yo'qolib qolganda o'zini qanday tutish kerakligini tushuntiradi													
2	Ijtimoiy-hissiy rivojlanish													
2.1	Kichik soha: "Men" konsepsiyasi													
1	Mustaqillikka intiladi													
2	O'z jinsi (<i>gender</i>), oilaviy mansubligi haqida ijobiy his-tuyg'ularni tan oladi va his qiladi													
3	O'z millati, tili va madaniyatining asosiy elementlarini biladi													
4	Yuklanayotgan vazifalarni qabul qiladi va faollikni ko'rsatadi													
5	O'z qarorlarini qabul qila olish layoqatini namoyon qiladi													
6	Boshqalarga o'rnak bo'lishga intiladi													
2.2	Kichik soha. Hissiyotlar va ularni boshqarish													
1	O'z hissiyotlarini namoyon qilishni nazorat qiladi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
2	Turli ijtimoiy vaziyatlarda emotsional javob qaytaradi													
3	O'z hissiy holatini so'zlar bilan ifoda eta oladi													
4	Boshqa odamlar yoki adabiy asarlar qahramonlari hissiyotlari haqida gapiradi													
5	O'zini yomon his qilayotganlarga hamdard bo'ladi va ularni ovuntiradi													
2.3	Kichik soha. Ijtimoiylashuv, kattalar va tengdoshlar bilan muloqot													
1	Kattalar va tengdoshlari bilan osonlik bilan muloqotga kirishadi													
2	Qiyin vaziyatlarda konstruktiv yechim izlaydi													
3	Boshqalar xatti-harakatlari to'g'risida o'z taassurotlarini ifoda etadi													
4	Boshqalar muvaffaqiyatiga quvonish qobiliyatini namoyon qiladi													
5	Ziddiyatlarni hal qilishning bir nechta usulidan foydalanadi (tinchlantiradi, o'z o'yinchog'ini beradi, muloyim so'zlar aytadi)													
6	O'yinlar o'ylab topadi, syujetli-rolli o'yilarda qatnashadi, turli ertaklarni dramalshirishda qatnashadi													
3	Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari													
3.1	Kichik soha: Til va nutq													
1	Ona tilida gapiradi; gap bo'laklarini ravon, grammatik jihatdan to'g'ri ishlatadi													
2	Gapdagi sinonim va antonimlarni topib, berilgan so'zlarga ularni moslaydi													
3	Ko'p ma'noli so'zlarning turli ma'nolarini farqlaydi													
4	Turli gaplarni tuzadi													
5	O'z tajribasidan kelib chiqib, rasmga qarab mustaqil tarzda tasviriy hikoya tuza oladi													
6	Turli janrdagi adabiy asarlarni ifodali hikoya qiladi													
7	Guruhli muhokamalarda eshitib, suhbatga qo'shilib qatnashadi													
8	Topishmoqlarni topadi, qofiyalar tuzadi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
9	Gapirganda chet el so'zlarini ishlatadi; kichik she'rlar, qofiyalarni aytadi													
10	Yil fasllari nomlarini biladi (<i>bahor, yoz, kuz, qish</i>)													
3.2	Kichik soha: O'qish malakalari													
1	Boshqa bolalarga kitob mazmunini yoddan aytib beradi													
2	Muloqotda sodda va murakkab gaplardan foydalanadi													
3	So'zlarni bo'g'inlarga bo'ladi													
4	Bo'g'inli kartochkalar yordamida bo'g'inlardan so'zlar tuzadi													
5	Tovush, so'z, bo'g'in, gap to'g'risida tushunchaga ega													
6	Peshlavhadagi yozuvlar, kitoblar nomlari, rasmlar tagidagi yozuvlar va shu kabilarni o'qiydi													
7	Bolalar adabiyoti janrlarini biladi (<i>ertak, she'r, hikoyalar</i>)													
8	Mashhur bolalar yozuvchi va shoir-larini biladi													
3.3	Kichik soha: Qo'l barmoqlari mayda motorikasi													
1	To'g'ri chiziqlar, so'zlarni bosma harf-lar bilan va qisqa jummalarni yozadi													
2	Daftar chiziqlarini aniqlay oladi													
3	Rasmlarni to'g'ri joylashtiradi													
4	Nuqta-chiziqli rasmlarni qo'lini uzmasdan birlashtiradi													
5	Matoga naqshlar tikadi													
6	Harakatning «o'ziga» va «o'zidan» yo'nalishlarini to'g'ri mo'ljallaydi													
7	Turli materiallardan murakkab namunalar qirqadi													
4	Bilish jarayonining rivojlanishi													
4.1	Kichik soha: Intellektual-bilish malakalari													
1	Mustaqil tarzda atrof-muhit haqida axborot izlaydi													
2	Kuzatuvlar asosida umumlashtiradi va xulosalar qiladi													
3	Yil fasllari va voqealarni ketma-ketlik-da aytib beradi													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
4	Rasmlar bo'yicha izchil xulosalar chiqaradi													
5	O'z mamlakati va uning ramzlari to'g'risida tasavvurga ega bo'ladi													
6	O'z xalqining ba'zi milliy an'analari va urf-odatlarini biladi													
7	Bolalar ensiklopediyasidan foydalana oladi													
8	Predmetlarni tashqi va ichki belgilar (<i>rangi, shakli, hajmi, vazni, harakatlanish tezligi, vazifasiga qarab</i>) bo'yicha tasniflaydi													
4.2 Kichik soha: Elementar matematik malakalar														
1	Raqamlar va sonlarning hayotdagi ahamiyatini tushunadi; geometrik figuralar va shakllarni biladi													
2	20 gacha bo'lgan sonlar doirasida ba'zi matematik amallarni bajaradi													
3	10 gacha qo'shish va ayirishga doir sodda matematik masalalarni son va +, -, = belgilaridan foydalanib yechadi													
4	Son tartibi haqida tushunchaga ega bo'ladi													
5	Guruhlarning teng va tengsizligini tahlil qiladi (<i>Qancha ko'p? Qancha kam?</i>)													
6	Predmetlarni hajmi, balandligi, qalinligi bo'yicha ketma-ket taxlaydi													
7	Shartli belgi yordamida suyuq, sochiluvchan va qattiq jismlarni o'lchaydi													
4.3 Kichik soha: Tadqiqiy-bilish va samarali refleksiv faoliyat														
1	Qurilmani mustaqil tarzda balandligi, uzunligi va eni bo'yicha o'lchaydi													
2	O'z qiziqish va kuzatuvlari bilan bog'liq savollar beradi													
3	O'z taxminlarini bildiradi, tushuntiradi va oldingi hamda hozirgi tajriba borasida umumlashmalar qiladi													
4	Tadqiqotdagi hal qilinishi zarur bo'lgan muammoni ajratadi va qo'yadi													
5	Atrof-muhitni yaxshilashda ishtirok etish muhimligini tushunadi (<i>m-n, axlatni to'plash, uni saralash, daraxtlar va gullar ekish, elektr toki, suv va qog'ozni tejash</i>)													

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Dastlabki				Oraliq				Yakuniy				Peda- gog izohi
		K	B	T	D	K	B	T	D	K	B	T	D	
6	Turli resurslardan foydalangan holda, o'z kuzatuvlarini ifodalaydi va tasdiqlaydi													
5	Ijodiy rivojlanish													
5.1	Kichik soha. Dunyoni badiiy tasavvur etish													
1	She'rlarni ifodali o'qib berishga qodir													
2	Tanish asarlarni mustaqil ravishda hikoya qilib beradi, ularni sahnalash-tirishda ishtirok etadi													
3	She'riy va nasriy badiiy asarlarga hissiy munosabat bildiradi													
4	Musiqasi asarining kayfiyati va xarakterini aniqlashga qodir bo'ladi													
5	Bolalar yozuvchi, shoir, bastakorlarini biladi													
6	Tasviriy san'at turlarini farqlaydi													
5.2	Kichik soha. Badiiy-ijodiy qobiliyatlar													
1	Turli predmetlardan kompozitsiyalar yaratadi													
2	Yakka va jamoaviy tarzda qo'shiqlar kuylashi mumkin													
3	Harakatlarga go'zallik baxsh etgan holda raqsning o'z qarashidagi ko'rinishini o'ylab topishga qodir bo'ladi													
4	Musiqasi asboblari yakka (solo) holda yoki orkestr tarkibida chalishi mumkin													
5	O'z g'oyasini yaratadi va tatbiq etadi													
6	Maqsadga erishish uchun o'rnini bosuvchi sifatida turli predmetlardan foydalanadi													
7	Spektakllar qo'yishda o'z roli bilan qatnashadi													
8	Insonning dunyoni o'zgartirishdagi yaratuvchanlik rolini tushunadi													
9	Narsalardan ikkilamchi foydalanish borasida g'oyalar taklif etishi mumkin													

№1 maqsadlarni aniqlashtirish *(Oraliq kuzatishdan so'ng)*

Sana _____

Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi

1. _____
2. _____

Ijtimoiy-hissiy rivojlanish

1. _____
2. _____

Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari

1. _____
2. _____

Bilish jarayonining rivojlanishi

1. _____
2. _____

Ijodiy rivojlanish

1. _____
2. _____

8-ILOVA

6-7 yoshdagi bolaning maktabga tayyorlik xaritasi

Maktabgacha ta'lim tashkiloti va boshlang'ich ta'lim uzluksizligini ta'minlash maqsadida **maktabgacha ta'lim tashkilotidan chiqishda** 6-7 yoshli bolaning **maktabga tayyorligi xaritasi** to'ldiriladi (faqat maktabgacha ta'lim tashkiloti bitiruvchilari uchun).

Maktabga tayyorlik deganda bolada tayanch kompetensiyalar va rivojlanish sohalarining kompetensiyalarini shakllanganligi tushuniladi. Ushbu xarita MTTning har bir bitiruvchisi uchun to'ldiriladi. Unda bola rivojlanishining beshta yo'nalishi bo'yicha erishgan natijalari ko'rsatiladi.

Pedagogga u yoki bu natija qay darajada aks ettirilganligini qayd etish taklif etiladi. Rivojlanishning beshta sohasi bo'yicha natijalar (bolaning kompetensiyalari) tavsiyalar va istaklar shaklida umumlashtiriladi, ma'lumot uchun yozma ravishda yetkaziladi va ota-onalarga topshiriladi.

Bolaning maktabga tayyorligi xaritasi ota-onalarning iltimosiga binoan 1-sinf o'qituvchisiga taqdim etilishi mumkin, bu tavsiya tarzida bo'lib, bolani maktabgacha ta'limdan boshlang'ich ta'lim bosqichiga o'tishi, shuningdek, bolaning 1-sinfda ¹⁸ rivojlanishiga shaxsga yo'naltirilgan yondashuvda o'qituvchi uchun qo'llanma bo'lib xizmat qiladi.

Ushbu bolaning maktabga tayyorlik xaritasi quyidagilarga imkon beradi: maktabgacha ta'lim tashkilotida ta'lim jarayonining muvaffaqiyati va samaradorligini aniqlaydi, boshlang'ich sinf o'qituvchisini bolaning boshlang'ich maktabda muvaffaqiyatli moslashishi va yanada samarali rejalashtirish uchun xabardor qiladi.

K – kuzatilmaydi yoki kamdan-kam kuzatiladi

B – ba'zida kuzatiladi

T – tez-tez kuzatiladi

D – doimiy ravishda kuzatiladi

¹⁸ Qarang: "ilk qadam" Davlat ta'lim dasturiga doir metodik qo'llanma // Maktabgacha ta'limda o'qitish jarayonini individuallashtirish. Maxsus ta'lim ehtiyojlariga ega bo'lgan bolalar inklyuziyasi//32 b.//Toshkent//2020

6-7 yoshdagi bolaning maktabga tayyorlik xaritasi

№ _____ maktabgacha ta'lim tashkiloti

_____ viloyat _____ shahar _____ tuman

Bolaning familiyasi, ismi va sharifi: _____ Yoshi: _____

Tug'ilgan sanasi: _____ Jinsi: _____ (O'g'il / Qiz)

№	Rivojlanish sohasi / Kutilayotgan natija	Kuzatiladi			
		K	B	T	D
1.	Jismoniy rivojlanish va sog'lom turmush tarzining shakllanishi				
1.1.	O'z imkoniyatlari va yoshi bilan bog'liq jismoniy rivojlanish me'yorlariga mos ravishda jismoniy faollik ko'rsatadi				
1.2.	Turli harakatchanlik faolligini uyg'un ravishda va maqsadli bajarishni biladi				
1.3.	Turli hayotiy va o'quv vaziyatlarida mayda motorika ko'nikmalaridan foydalanadi				
1.4.	O'z harakatlarini hissiyot va sezgi organlari yordamida boshqaradi				
1.5.	Shaxsiy gigiena ko'nikmalarini qo'llaydi				
1.6.	Hayot xavfsizligi asoslari qoidalariga rioya qiladi				
2.	Ijtimoiy-hissiy rivojlanish				
2.1.	O'z «Men»i va boshqa insonlarning hayotiy faoliyat muhitidagi roli to'g'risida tasavvurga ega bo'ladi				
2.2.	O'z hissiyotlarini boshqaradi va ularni vaziyatga mos ravishda ifodalaydi				
2.3.	O'zgalarning hissiyotlarini farqlaydi va ularga mos ravishda javob beradi				
2.4.	Kattalar va tengdoshlari bilan vaziyatga mos ravishda muloqot qiladi				
2.5.	Murakkab vaziyatlardan chiqishning amaliy yo'llarini topadi				
3.	Nutq, muloqot, o'qish va yozish malakalari				
3.1.	Nutqni eshitadi va tushunadi				
3.2.	O'z nutqida to'g'ri talaffuz, qulay grammatik shakllar va xilma-xil gap tuzilishlaridan foydalanadi				
3.3.	Ikkinchi tilni o'rganishga qiziqishi namoyon qiladi				
3.4.	Ikkinchi tilni egallash bo'yicha dastlabki bilimlarini ko'rsatadi				
3.5.	Badiiy adabiyot asarlariga qiziqish namoyon bo'ladi				
3.6.	So'zning lug'aviy, bo'g'inli va fonetik tuzilishi to'g'risida tasavvurga ega bo'ladi				
3.7.	Matn mazmunining turli shakllarini mustaqil tuza oladi va qayta hikoya qila oladi				
3.8.	Yozishning dastlabki ko'nikmalari va vositalaridan foydalanishni biladi				

4.	Bilish jarayonining rivojlanishi				
4.1	Bilim olishga faol qiziqishini namoyon etadi				
4.2.	O'quv va hayotiy faoliyat uchun axborotni mustaqil ravishda topadi va undan foydalanadi				
4.4.	Predmetlar, voqealar va ko'rinishlar o'rtasidagi oddiy aloqalarni tushunadi va ularni yaxlit bir butunlik sifatida idrok qiladi				
4.5.	Raqaamlar, hisoblashni biladi va ularni hayotda qo'llaydi				
4.6.	Makon, shakl va vaqtga mos ravishda ish tutadi				
4.7.	Elementar matematik hisoblashlarni amalga oshiradi				
4.8.	Atrof-muhitdagi voqea-hodisalar va ko'rinishlarni kuzatadi hamda tadqiq qiladi				
5.	Atrof-muhitga nisbatan ehtiyotkorona va g'amxo'r munosabatni namoyon etadi				
5.1.	San'at va madaniyatga qiziqish bildiradi				
5.2.	Milliy an'analarni qadrlaydi va ularni kundalik hayotning bir qismi sifatida idrok etadi				
5.3.	San'atning ma'lum bir turiga bo'lgan afzalliklarni mustaqil ravishda ifodalaydi				
5.4.	Olingan bilim va ko'nikmalardan turli hayotiy vaziyatlarda o'z ijodiy rejalarni tuzish va tatbiq qilish uchun foydalanadi				
5.5.	Insonning dunyoni o'zgartirishdagi yaratuvchanlik rolini tushunadi				

To'ldirilgan sana: «___»_____ 20___ yil

Pedagog: _____

(Imzo) (Ism-sharif to'liq)

9-ILOVA

Guruhlarda rivojlanish markazlarining taxminiy joylashuvi

Bolalarga yo'naltirilgan guruhda puxta o'ylangan va xavfsiz tashkil etilgan rivojlanish muhiti eng muhim rol o'ynaydi, bu pedagoglarga davlat o'quv dasturining maqsad va vazifalarini amalga oshirish va shaxsga yo'naltirilgan ta'lim texnologiyalarini qo'llash imkonini beradi. Guruh xonasini rivojlanish markazlari deb ataladigan kichik-kichik joylarga ajratish tavsiya etiladi. MTT pedagoglariga jadvalda guruhdagi rivojlanish markazlarining minimal soni ko'rsatilganligini tushunishlari tavsiya etiladi; hududning va MTTdagi ta'lim va tarbiya jarayoni mazmunining imkoniyatlari va xususiyatlarini inobatga olgan holda guruhdagi boshqa rivojlanish markazlari tashkil etilishi mumkin.

Turli guruhlarda markazlar to'plami har xil bo'lishi mumkin, ammo davlat o'quv dasturi guruhdagi beshta asosiy rivojlanish markazlarini tavsiya qiladi: fan va tabiat; til va nutq; syujetli-rolli o'yinlar va sahnalashtirish; san'at; qurish, konstruksiyalash va matematika. Guruhda boshqa rivojlanish markazlarini ham tashkil etish mumkin, ularni tashkil etish bolalarning manfaatlariga, guruhning bo'sh makoniga va maktabgacha ta'lim tashkilotining moddiy-texnik imkoniyatlariga bog'liq. Bunday markazlar vaqtinchalik yoki faqat bolalar faoliyatining maxsus turlari (qum va suv markazi; pazandachilik markazi; musiqa markazi) uchun tashkil etilishi mumkin. Ta'lim muhitini yaratishda pedagoglar bolalar faol bo'lishi mumkin bo'lgan joylar mavjudligini ta'minlashi kerak.

Rivojlanish uchun mos jismoniy faollik uchun joylar. Bolalar jismoniy faollik orqali yanada samaraliroq o'rganadilar va kun davomida yuqori darajadagi jismoniy faollik, turfa xillik va stimurning o'zgarishiga extiyoj sezadilar.

Bolalar faoliyatining muayyan amaliy turlari uchun imkoniyat. Yosh bolalar suvda o'ynash, loydan pirog yasash, yog'ochdan narsalar yasash, qo'g'irchoqlarni yotqizish va hokazo kabi amaliy mashg'ulotlarga muhtoj. Shuningdek, ularga syujetli-rolli o'yin, rasm chizish, rasmga olish, tildan foydalanish va qurilish bloklari kabi yangi tajribalarni mavjud aqliy tuzilmalarga integratsiya qilish va amalda qo'llash uchun turli usullar kerak.

O'zgarish va xilma-xillik. Bolalar doimo o'zlari qiziqqan narsalarni izlaydilar: manzara, tekstura, ranglar, ijtimoiy guruhlar, faoliyat, muhit, tovushlar va hidlar. Bolalar ta'lim jarayonida / MTTda qancha ko'p vaqt sarflasa, ularga ko'proq xilma-xillik va rag'batlantirish kerak bo'ladi.

O'quv muhiti xavfsiz bo'lishi kerak. Bolalar xavfsizligi pedagogning asosiy mas'uliyati bo'lib, ehtiyotkorlik bilan rejalashtirish va nazorat qilishni talab qiladi. Guruh xonasining maydoni qanday rejalashtirilganligi, rivojlanish markazlari qanday joylashganligi pedagogning bolalar salomatligi va xavfsizligini qanday ta'minlashi va ularning ta'limini yaxshilashiga ta'sir qiladi. Pedagog barcha bolalarni uyda ham, tashqarida ham ko'rishi va xona jihozlarining "ko'rinmas joylar" yaratadigan tarzda joylashtirilmasligini ta'minlashi kerak. Davlat o'quv dasturini amalga oshirish SanPiNda mustahkamlangan xavfsizlik qoidalariga muvofiq amalga oshirilishi kerak.

No	Rivojlanish markazlari	Joylashtirish bo'yicha tavsiyalar
1.	Qurish, konstruksiyalash va matematika	Bu markazni zonalash muhim, shunda uning yonidan o'tayotganlar qurilmalarni buzib yubormaydi. Bo'sh joy yetishmagan taqdirda bu markazni yotoqxonada ham joylashtirish mumkin
2.	Syujetli-rolli o'yinlar va sahnalashtirish	Ushbu markaz yonma-yon joylashtirilishi yoki birlashtirilishi mumkin. Agar markazda yumshoq modulli mebel, shuningdek, oshxona mebellari mavjud bo'lsa, markaz dam olish joyi sifatida ham xizmat qilishi mumkin.
3.	Til va nutq	Ushbu markaz guruhning eng tinch qismida, bolalar faol faoliyati zonasidan uzoqroqda joylashgan bo'lishi mumkin. Ushbu markazda bolalar uchun kichik kutubxona ham bo'lishi mumkin. Agar bolalar modulli yumshoq mebellari mavjud bo'lsa, kitoblarni o'qish va ko'rish uchun kichikroq joy ajratish mumkin.
4.	Fan va tabiat	Bu markazni tabiiy yorug'lik yetarli bo'lgan joyga joylashtirish yaxshiroq, chunki bu yerda xona o'simliklari (gullar), shuningdek, akvarium, qushlar joylashishi mumkin. Bundan tashqari, turli tajribalar uchun mustahkam, barqaror yuzali stol bo'lishi tavsiya etiladi.
5.	San'at	Bolalar suv olishlariga qulay bo'lishi uchun uni rakovina yaqiniga joylashtirish ma'qul bo'ladi.

Guruhlarda, shuningdek, boshqa joylar ham bo'lishi mumkin.

No	Joyni tashkil etish	Joylashtirish bo'yicha tavsiyalar
1.	Guruh yig'ilishi va katta guruhda tadbirlar uchun joy	Har bir MTTda ushbu zonalarni tashkil qilish uchun yetarli joy yo'q, shuning uchun, qoida tariqasida, bu zonalar ko'pfunksiyali markazga birlashtirilgan. Shu sababli, bu yerda atrof-muhitning ko'chirilishi muhim ahamiyatga ega - bu bolalar ishtirokida bo'sh joyni tezda o'zgartirish va guruh yig'ilishlari (ertalabki va kechki davra), mashg'ulotlar o'tkazish, ovqatlanish uchun joy ajratish va qayta tartibga solish imkonini beradigan yengil yig'iladigan stol va stullarning mavjudligi.
2.	Ovqatlanish uchun joy ("Kafe", "Oshxona")	
3.	Sport burchagi	Odatda bu burchak kirish xonasida joylashgan bo'lib, u yerda turli xil bolalar sport anjomlari va harakatli o'yinlar uchun atributlar joylashtirilgan, agar kerak bo'lsa, ularni tashqariga ham olib chiqish mumkin.
4.	Dam olish joyi	Guruhda bolalarning dam olishlari uchun yumshoq modulli bolalar mebellari bilan jihozlangan joylarni tashkil qilishi mumkin, ular (divan, kreslolar, banketkalar); ularning imkon qadar qulay va shinam bo'lishi maqsadga muvofiqdir. Bunday joyni "Til va nutq" markazida tashkil qilish mumkin, bu yerda bola yolg'iz bo'lishi mumkin; bu joy juda katta bo'lmasligi kerak, u yerda 2 ta bola sig'adigan joy bolsa etarli bo'ladi. Bu yerda bolalarning tinchligini buzadiga va dam olishiga xalaqit beradigan faol o'yinlar o'tkazilmaydi
5.	Xilvat burchak	Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun doimo katta guruhning bir qismi bo'lish katta yukdir. Shuning uchun, guruhga bolalar uchun xilvatjoy ajratish tavsiya etiladi. Y yerga stol va ikkita stul qo'yib, bolalar o'zlari xohlagan o'yinni o'ynashlari, kitoblarni ko'rib chiqishlari va shunchaki o'tirishlari mumkin

10-ILOVA

Guruhlardagi rivojlanish markazlari va rivojlantiruvchi muhit uchun materiallarning namunaviy ro'yxati

Ushbu jadvalda bolalarning yoshi bo'yicha taqsimlanmagan, MTT guruhlaridagi rivojlanish markazlari va tashkil etilgan joy uchun uskunalar va materiallarning namunaviy ro'yxati keltirilgan. Shuni esda tutish kerakki, ushbu ro'yxat **taxminiydir** va uni to'liq to'ldirish shart emas. Ushbu jadval maksimal ro'yxatni ko'rsatadi va MTT da joy va mablag' yetishmasligi tufayli uni har doim ham amalga oshirish mumkin emas. Boshqa tomondan, har bir mintaqa va MTT mintaqaviy komponentning o'ziga xos xususiyatlariga ega, rivojlanish markazlarini jihozlashda aynan shularni e'tiborga olish tavsiya etiladi.

Mazkur jadvalda keltirilgan ma'lumotlar MTT jihozlashda uning real imkoniyatlaridan kelib chiqqan holda MTT pedagoglarining aniq tushunishlariga, shuningdek, ularni ta'lim va tarbiya jarayonida bolalar bilan birgalikdagi faoliyat bilan to'ldirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, barcha materiallar bolalarning yosh imkoniyatlariga mos kelishi kerakligini esga tutish kerak.

№	Rivojlanish markazlari	Jihoz va materiallar
1.	Qurish, konstruksiyalash va matematika	Jihozlar: • materiallarni saqlash uchun ochiq javonlar; • polga gilam yoki palas; • stol (1), stullar (2-4). Materiallar: • yog'och, plastikdan yasalgan katta o'lchamli pol konstruktorlari; • katta yumshoq modullar to'plami; • transport o'yinchoqlari; • turli yoshdagi, millat, kasb vakillarini ifodalovchi haykalchalar; • hayvonlarning haykalchalari; • "Lego" konstruktori to'plami (odam figuralari bilan); • asosiy detallarga ega o'rta va kichik konstruktorlar to'plami: kubiklar, g'ishtchalar, prizmalar, konuslar; • boshqa stol konstruktorlari (metall, magnit va boshqalar); matematika uchun: • o'lchash, tortish, hajmi, shakli bo'yicha solishtirish uchun ochiq qutilarda turli xil materiallar. Qutilarni tizimlashtirilgan, yozuvlar va belgilar bilan ta'minlangan bo'lishi kerak; • hisoblash uchun material va saralash uchun rangli stakanlar; • boshqotirmalar (geometrik, naqshni yasa va boshqalar); • katta o'lchamdagi raqamlar va arifmetik belgilar (namoyish materiali); • cho'tlar; • tortish va taqqoslash ob'ektlar bilan tarozilar; • turli uzunlikdagi lineykalalar; • har xil turdagi o'lchov ruletkalari;

1.		• qum soati; • sekundomer; • raqamli muvozanatlashtgich; • modellar to'plami: 2 dan 16 gacha bo'lgan qismlarga bo'lish uchun; • raqamli kartochkalar to'plami va boshqalar; • shashka, shaxmat.
2.	Syujetli-rolli o'yinlar va sahnalashtirish	"Oila" o'yinini o'ynash uchun: • chaqaloq qo'g'irchoqlar va ular uchun aksessuarlar (ko'rpa, so'rg'ich, shisha idish va boshqalar); • kiyimli qo'g'irchoqlar (o'g'il bola va qiz bola); • bolaning bo'yiga mos bo'lgan qo'g'irchoq mebellari: stol stullari bilan, o'yinchoq plita, muzlatgich, qo'g'irchoq uchun karavot, javon; qo'shimcha ravishda: qo'g'irchoqlar uchun yumshoq mebel (divan yoki kreslo); • aravachalar; • qo'g'irchoqlar uchun kiyimlar (qish va yoz uchun); • qo'g'irchoq idishlari (kastyulka va tovalar, likopchalar, piyolalar, qoshiqlar va boshqalar), o'yinchoq ovqatlar. Kasb bilan bog'liq o'yinlar uchun to'plam va aksessuarlar: • "Shifokor" • "Sartarosh" • "O't o'chiruvchi" • "Militsiya xodimi" • "Sotuvchi" Sahnalashtirilgan o'yinlar uchun jihozlar (teatrlashtirilgan tomoshalar): • buklanadigan katta yoki kichik to'sinli parda; • kostyumlar uchun ilgich; • bolalar yoshiga mos keladigan ikki yoki uchta ertakni sahnalashtirish (aktyorlik qilish) uchun liboslar, niqoblar, atributlar; • kostyum elementlarini kiyish uchun atributlar (shlyapalar, sharflar, yubkalar, sumkalar, soyabonlar, munchoqlar va boshqalar); • imitatsiya va doiraviy raqs o'yinlari mazmuniga muvofiq atributlar: yovvoyi va uy hayvonlarining niqoblari (kattalari va bolalariniki), ertak qahramonlari niqoblari. Teatr tomoshalarining kichik shakllari uchun jihozlar (qo'g'irchoq teatri va boshqalar): • stol teatri uchun katta yoki kichik to'sinli parda; • tayyor o'yinchoqlarning atributlari va to'plamlari (kichik va o'rta o'lchamdagi shakllar) yoki stol teatri manzarasi elementlari sifatida hajmli va yassi o'yinchoqlar ishlab chiqarish uchun yarim tayyor mahsulotlar; • kattalar yoki bolalar qo'lga mutanosib bo'lgan atributlar (qo'lqopli yoki barmoqli) va bibabo qo'g'irchoqlari to'plami (bolalarga ko'rsatish uchun)

3.	Til va nutq	Jihozlar: • stol (1), stullar (2-4); • jihozlar va bolalar adabiyotlarini saqlash uchun ochiq javonlar; • magnit doska; • yumshoq bolalar mebellari (divan, kreslo); • televizor yoki eshitish vositali audio markaz. Materiallar: • qirqiladigan rasmlar; • pazllar; • rasmlar kubiklar to'plami; • loto; • domino; • juftli kartochkalar (xotira o'yinlari); • bolalarning yosh imkoniyatlariga muvofiq qoidalari bo'lgan boshqa stol-bosma o'yinlari (yurish o'yinlari va h.k.); • boshqotirma o'yinlari (masalan, tangram va boshqalar); • alifbo plakati; • magnitli alifbo; • harfli va bo'g'inli kubiklar; • qora va rangli qalamlar, flomasterlar; • trafaretlar; • lineykalar; • qog'oz, konvertlar; • yozish uchun mashq daftarlari, suv flomaster, latta; • audioyozuvli disklar (ertaklar, hikoyalar); • musiqali kompakt disklar; • bolalar badiiy adabiyoti (katta, oddiy matnli, tasvirli kitoblar) • bolalar uchun o'quv adabiyoti (ko'plab tasviriy materiallar bilan)
4.	Fan va tabiat	Jihozlar: • stol (1), stullar (2-4); • materiallarni saqlash uchun ochiq javonlar. Materiallar: • tadqiqot uchun turli ob'ektlar to'plami (toshlar, dengiz chig'anog'i, qarag'ay g'uddasi, minerallar, gazlamalar, urug'lar, o'simliklar (gerbariy va boshqalar) to'plamlari); • kattalashtiradigan oynalar, lupalar; • mikroskop; • magnitlar to'plami; • tajriba uchun to'plamlar; • tarozilar; • bolalar uchun xavfsiz termometrlar; • qum soati, sekundomer; • o'lchov stakanlari to'plamlari; • ob-havo taqvim; • globus, geografik xaritalar, bolalar atlas; • tasvirli o'quv kitoblari, plakatlar, rasmlar.

5.	San'at	Jihozlar: • stol (1-2), stullar (2-4) • materiallarni saqlash uchun ochiq javonlar • bolaning bo'yi barobar doska • molbert • ish kiyimlari yoki fartuklar Materiallar: Chizish uchun: • turli o'lchamdagi (A5, A4, A3, A2) va turli rangdagi qog'oz va karton • rasm chizish uchun albomlar • akvarel uchun qog'oz • mumli qalamlar, pastellar • qora va rangli qalamlar • markerlar, flomasterlar (yuviladigan, suv asosli) • akvarel va guash bo'yoqlari • yumaloq va tekis cho'tkalar, o'lchamlari: № 2-6, 10-14, 12-13 • palitralar, suv stakanlari, cho'tka uchun idish • muhrlar, lineykalar, trafaretlar • gubka, o'chirg'ich, salftkalar, cho'tka uchun latta Yasash uchun: • plastilin, gil, loy • taxtachalar • steklar Yasash va applikatsiyalar uchun • turli rang va fakturali yasach uchun qog'oz va karton • kollajlar uchun materiallar (kamida 3 turdagi) • uchlari to'mtoq qaychi • yelim-qalam • tabiat materiallari • ikkilamchi materiallar
----	---------------	--

	Tashkillashtirilgan joylar	Jihoz va materiallar
1	Guruhli yig'inlar uchun joy	Jihozlar: • magnitli yoki po'kakli doska • interaktiv doska • flipchart • polga gilam yoki palas • har bir bola uchun stullar • polda o'tirish uchun yostiqlar • o'yinchoqlar uchun modulli javonlar Materiallar: • bolalarning yoshiga mos o'yinchoqlar
2	Guruhli mashg'ulotlar uchun joy	Jihozlar: • pedagog uchun stol • zarur hujjatlarni saqlash uchun pedagogning uslubiy javoni • magnitli yoki po'kakli doska • interaktiv doska • flipchart • har bir bola uchun stol va stullar • polda o'tirish uchun yostiqlar
3	Ovqatlanish uchun joy («Kafe», «Oshxona»)	Jihozlar: • har bir bola uchun stol va stullar
4	Sport burchagi	Jihozlar: • sport mashg'ulotlari uchun sport gilamchalari (matlar) • to'plar, gardish (obruv)lar, sakrash arqonlari, lentalar • bolalar sport trenajotlari • harakatli o'yinlar uchun atributlar

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA TA'LIM
VAZIRLIGI

www.mdo.uz

har bir bola uchun

www.unicef.uz